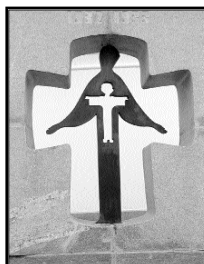

ЦЕ БУВ ГЕНОЦИД...

12 лютого відбулися парламентські слухання про голодомор 1933-го. Україна відзначає сумний ювілей на тлі нечувано теплих стосунків із державою, чиї окупаційні війська 70 років тому доводили українських селян до канібалізму. Чи будуть порушені на державному рівні питання російських компенсацій потерпілим унаслідок голодомору українцям? Адже голодомор був державним геноцидом проти України. Ми стверджуємо: пам'ять потрібна живим не тільки для того, аби вшанувати мертвих, але й щоб не допустити повторення страшного минулого.

Читайте на стор. 3—4

Сьогодні в номері:

Це було страшно...

стор. 3

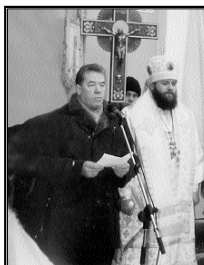
Донецька Марія

стор. 7

Національна премія імені Тараса Шевченка

стор. 8—9

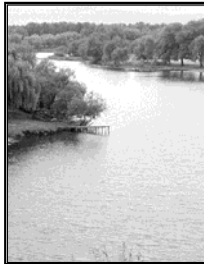
Собори наших душ

стор. 10

Чумакова доля

стор. 11

Провінція не спить...

стор. 12

Розмова з Раїсою Недашківською

стор. 13—14

Оповідки про кохання

стор. 15

НЕ ШУКАЙТЕ СОБІ АПОСТОЛА, ПАНОВЕ!

До нас у редакцію потрапила копія цікавого, але не секретного документа. 10 січня 2003 року віце-прем'єр-міністр України Дмитро Табачник своїм підписом затвердив "Заходи з відзначення 85-річчя від дня народження В. В. Щербицького". Дев'ять пунктів визначають, що наказано робити поважним організаціям: Держкомінформу, Національній телекомпанії, Національній радіокомпанії, "Укрінформ", Київській МДА, Міністерству культури, Держкомархіву, Дніпропетровській ОДА, Мінфіну, Держбудові, Мінекономіки, Мінюсту згідно з цим повелінням.

Прес-конференція в Українському домі, висвітлення у державних засобах масової інформації заходів, присвячених життю і громадсько-політичній діяльності В. В. Щербицького, покладання вінків і квітів на могили, підготовка і проведення у Національній філармонії документальної виставки та зборів громадськості з доповіддю "Видатний державний діяч В. В. Щербицький і його епоха" з концертом майстрів мистецтв, і такі ж заходи у Дніпропетровську, Дніпродзержинську, Верхньодніпровську із залученням ЗМІ, видання книги спогадів про В. В. Щербицького, підготовка відповідних заходів і розрахунків щодо присвоєння вулицям імені В. В. Щербицького у містах Києві, Дніпропетровську, Дніпродзержинську, спорудження пам'ятників і встановлення меморіальних дощок В. В. Щербицькому, створення документально-хронікального фільму про життя і діяльність ювіляра та телевізійної версії фільму.

Як бачимо, подібної шани в такому комплексному охопленні вшанування в незалежній Україні ще не удостоївся жоден з її героїв. Скажімо, — святкування дня пам'яті Героїв Крут "на державному рівні". Де вулиці, пам'ятники, фільми, присвячені героям? Ще два ро-

ки тому редакція "Слова Просвіти" друкувала відповідь заступника глави президентської держадміністрації Олега Дьоміна на пропозицію ВУТ "Просвіта" визнати день пам'яті Крутян Днем національних героїв. Високий достойник лицемірно розмірковував про те, що не личить, мовляв, святкувати національні поразки...

Повертаємось до "Заходів...", підписаних доктором історичних наук Д. В. Табачником. Поведу мову не про постать В. В. Щербицького, його діла і заслуги, а про мораль тих, хто в роки влади і слави Першого секретаря ЦК КПУ був поруч, зрікся його на початку дев'яностих, а нині, коли посткомуністична кравчуківсько-кучмівська влада, зробивши "мертву петлю" в історії України, впала в такий небачений застій, аморальність і злочинство, що поспішливо шукає авторитетів серед "колишніх" — "своїх", аби прикрити власне — нестерпне "служіння народам".

Отож про В. В., як його тепер повсякчас називають. Середульший син у сім'ї селянсько-робітничого походження. Мати до смерті не полишила рідного гнізда у Верхньодніпровську. Її шанували: Баба Таня, — так поїменували сусіди, — була справедливою і скромною, все життя оплакувала свого первістка, що загинув у перші роки Великої Вітчизняної війни.

Материнська любов не піддалася спокусі славою, і вона порівну розділила свою ніжність між Володимиром (який, до речі, народився на самісінький її день народження), і молодшим сином, що жив і працював у Дніпропетровську, займаючи досить скромну посаду, до якої зміг би дослужитися і без покровительства могутнього брата. Щербицький досяг у своєму житті всього сам: мав гострий

ГАРЯЧА ТЕМА

розум, добру пам'ять, бажання вчитися, був стриманим і моральним у традиційному сприйнятті цього поняття. Усі, хто з ним навчався, працював на виробництві, спостерігав за першими кроками в партійній кар'єрі, це відзначають.

Щербицький був вдячний тим людям, які його підтримали, — і старшим, і молодшим. Зі старшими зрозуміло — ставши персональними пенсіонерами, вони благополучно завершували своє життя за читанням "Правди" у тихих сквериках, не надто переймаючись долею ровесників, які гібляли на колгоспну пенсію від 9 до 21 крб., або ж, виробивши "гарячий" стаж біля доми і мартенів чи "хімію" на Дніпродзержинських агломератках і комбінатах, часто не доживали й до 60 років... Прочитайте хоча б "Собор" Олеса Гончара, якому, до речі, цього року, на початку квітня виповнилося б 85 літ. А де вулиці його імені, де повне зібрання творів, де його "Щоденник"? Новочасні Володьки Лободи вирили під славетним, оспіваним Гончаром козацьким собором, величезний котлован, що загрожувало існуванню храму. Колишні безбожники, що у сімдесяті зберігали в храмі комбикорм, стали парадфіанами, увірвавши в московську церкву, а заодно — бізнес рухаючи в маси — там, під історичною пам'яткою у Новомосковську, зводитимуть чи то казино, чи то недільну школу...

Подобається це комусь чи ні, але саме за Щербицького на Дніпропетровщині сформувалося партійне кишло, — "батьки" й "синки", ядро партійного клану, що захопив владу в

Продовження на с. 2

РЕФЛЕКСІЇ

ДОЗВОЛЬТЕ НЕ ПОГОДИТИСЬ!

З олівцем у руках прочитала статтю Євгена Ґолибарда “\9 + 9+ 92 + 7”. Якщо послуговуватися висловом Сократа “Я знаю тільки те, що я нічого не знаю”, то будь-яка наука, тобто дослідження сталих зв'язків між явищами природи, не має сенсу. Але науки все ж існують і мають такі вагомі здобутки як “приборкання” електрики, радіохвиль тощо. Із цього можна зробити висновок: Сократ теж не завжди правий, і будь-яка істина буває справедливою лише у конкретних межах.

Переходячи до Вашої статті, можу сказати, що з більшістю її положень я погоджуюся, але для мене неприйнятно, коли людина власне незнання якоїсь проблеми видає за факт, не відомий науці, тим паче пояснює їх за допомогою містики. Принагідно зауважу — саме на застосуванні напівлжі-напівправди або “знань-незнань” зараз дуже поширені міркування й доказ існування Бога. Такий підхід цілком спрацьовує у середовищі людей, котрі мають освіту в межах середньої школи, та ще й на три бали. Я ж маю одну із кращих освіт свого часу з точних наук, закінчила Новосибірський університет у 1973 році, за фахом цитолог-генетик. Якщо Ви чесний журналіст, думаю, слід давно відомі факти довести до читачкої аудиторії поважної газети “Слово Просвіти”.

Цитую: “Впродовж історії людства на кожні 100 дівчаток народжується 106 хлопчиків. Чому... залишається невідомим”. Пояснення таке: жіночий генотип відрізняється од чоловічого лише однією хромосомою: у жінок — X, у чоловіків — Y. X-хромосома більша за Y-хромосому, десь на 6% важча, отже, саме тому хлопчиків народжується більше: сперматозоїди із Y-хромосомою легші й швидше досягають мети, тобто яйцеклітини. До речі, саме тому в міцних чоловіків здебільшого народжуються дівчатка, а хлопці — у більш старих і кволих батьків. Але люди, не знаючи цього закону генетики, сприймають народження дівчинки іноді як ганьбу й нещастя. Зараз у світі загальна кількість чоловіків перевищує жінок на 32 мільйони (“Географія світу” за 1998 р.), і це незважаючи на те, що жінки живуть довше. Молодих дівчат взагалі набагато менше за парубків, але постійні війни, загибель від п'янок та застуд дуже змінюють демографію.

Те, що напередодні війни хлопчиків народжується набагато більше, наскільки мені відомо, не має наукового підтвердження — звичайні бабські плітки.

Відкіля з'явилася “винятковість” цифри 7 — загальновідомо. Небесна система Птолемея нараховувала 7 небесних тіл, включаючи Сонце, Місяць і 5 “блукаючих” світил, які завдяки нестабільності положення отримали назву “планети”. Ця система вважалася доведеною впродовж 1000 років, отже, вона була загальновідомою і возвела на п'єдестал “винятковості” цифру “7”.

Конфігурація арабських цифр теж не має нічого містичного, а виходить із суто математичних потреб, бо заснована на фігурах, що мають відповідну кількість кутів: одиниця — один кут, двійка (у вигляді Z) — два кути, і т. д.

Щодо простих чисел у математиці, вони зустрічаються скрізь, від 0 до безкінечності, не підпадаючи під якусь залежність од правил.

Погоджуюсь із розподілом суспільства на 3% святих, 9% — активних діячів, 81% — загалу на 7% божевільних. Але хочу звернути Вашу увагу на те, що такий саме розподіл спостерігається у будь-якій популяції тварин.

Отже, такий розподіл цілком природний, нормальний, гарантує тривалість існування суспільства, держави. Оскільки, що б сталося, якби божевільних було 81%? Чи святих, котрі тільки проповідують і віщують, але не працюють? Скажу більше: ці 81% — запорука стабільності країни, водночас “схрина”, звідкіля беруться і святі, і божевільні, й “провідники”. Тому не слід ставитися зневажливо до людей, яких саме і звуть високим словом “НАРОД”. Саме тому я принципово проти терміну “елітність”, бо він не несе нічого доброго, крім відірваності од народу, забуття власних коренів. А на провідниках і святих лежить відповідальність за освіту, загальний рівень народу.

Усі зміни, які проходять у суспільстві, можна спостерігати, якщо докладно прочитати “теорію популяції” у підручнику генетики.

Поняття “нація” вже напругу пов'язано із генетикою, а усвідомлення краями національних традицій, як були намертво забуті й навмисно виривалися впродовж століть, — мета інтелігенції сучасної України. Я теж докладно до цього свої зусилля.

Ірина МОЛЧАНОВА,
цитолог-генетик, м. Маріуполь

Фото П. Гончара

БОРОТИСЯ ЗА ПІСНЮ!

Доброго здоров'я, шановна редакція “Слова Просвіти”. Не можу не відгукнутися на Ваше запрошення до розмови на тему “Хто захистить українську пісню?”

Неймовірна мелодійність пісень українського етносу зачаровує інші народи світу. “Українські пісні та думи своєю величчю і поетичним змістом захоплюють увесь світ” (Степан Рудницький). Українська пісня, за словами Луначарського, “найзапашніша гілка на дереві світової культури”.

Є така притча. Святий Миколай зібрав дітей від усіх народів світу, щоб обдарувати їх. Коли все було роздано, він несподівано побачив хлопчика, який остеронь тихенько молився і тому залишився без подарунку. Що ж робити? “А ти подаруй йому пісню” — почув Миколай голос Бога. Ось чому українська пісня — це Божа пісня.

Наш народ піснею, а не зброєю завоював собі світове визнання. Хоча ми знаємо з історії, що і нашу пісню нерідко привласнював “старший”-молодший “брат”. В одній із передач радіожурналу “Слово” повідомлялося, що український народ створив понад 300 тисяч пісень різного жанру. Цим фактом повністю підтверджується оцінка композитором П. Чайковським українського народу як музикально обдарованого, на відміну од інших народів, серед яких талановитими можуть бути лише окремі їхні представники.

Не можу не згадати випадку, який трапився зі мною в Ірані. Працюючи в цій країні близько трьох років, я завжди возив із собою записи українських народних та деяких естрадних пісень на аудіокасетах. Коли мої знайомі іранці почули вперше наші пісні, то не піднялись, доки не переслухали

все, що в мене було записано. Один із них сказав, що це музика сирен, про яку повідомляють грецькі міфи. Тільки така музика могла зачарувати древніх греків та інших мандрівників, які потрапляли в Північне Причорномор'я.

А ще один випадок в Якутії, де мені довелося працювати після Ірану, зворушив мене до глибини душі. Один із моїх колег із характерним “москвинським” прізвиськом типу Ковальов, який народився в Сибіру, ніколи не бачив України і не знав української мови, почувши пісню “Повій, вітре, в Україну”, сів біля магнітофона і заплакав. Він так і не зміг пояснити причину своєї поведінки, лише пізніше згадав, що коли був дуже маленьким, то цю пісню часто співала його бабуся. Між іншим, він дуже сердився, коли його називали “москалем”: “Я сибіряк, а москалі живуть на захід від Ура-

ЧИТАЧ ПРОДОВЖУЄ РОЗМОВУ

лу!”.

Різницю між москвинською і українською музичною культурою чітко підмітив російський патріот Ніколай Трубецькой: “Значна частина великоруських народних пісень, в т. ч. обрядових і весільних, складені в так званій “п'ятитонній” або “індокайтайській” гамі... Ця гама існує, причому як єдина, у тюркських племен басейну Волги і Ками, далі у башкирів, у сибірських татар, у тюрків Туркестану, у всіх монголів... У малоросів ця гама зустрічається дуже рідко... у інших слов'ян відмічені поодинокі випадки її застосування” (Голубенко П. Україна та Росія в контексті культурних відносин. К. 1993).

Сучасна російська естрада на музику в основному базується на українській музичній культурі, яку москвини віками активно запозичували від асимільованого українського населення Курщини, Воронежчини, Кубані та ін. Але колонізований український інформаційний простір чужою мовою зомбує нашу мову: мовляв, українська культура, мова, пісні гірші російських.

Як змінити ситуацію на краще? Боротися. Кожен патріот України, просвітянин мусить знайти доступні йому способи боротьби з поневоленням.

Ваші публікації в “Слові Просвіти” яраз і є одним із методів цієї боротьби.

З повагою

Володимир ВІТЕНКО,
м. Ужгород

УЧИТЕЛЬКА,
ЯКУ ЛЮБЛЯТЬ
КВІТИ І ДІТИ

Боже, великий, єдиний,
Нам Україну храни,
Волі і світу промінням
Ти її осіни.

— Цей духовний гімн “Молитва за Україну” я співала, коли вишивала рушник “Христос Воскрес!” — усміхаючись, зізнається Катерина Романенко. Стоїть у вишиванці серед гурту хлопчиків і дівчаток побіля одного зі стендів персональної виставки робіт у конференц-залі Національної бібліотеки України імені В. Вернадського. Уважно слухають її зачаровані дітлахи.

“Молитву” написав понад 100 років тому український письменник, педагог і громадський діяч, виходець з Чернігівщини, родом із села Переходівка Ніжинського району, Олександр Кониський, талантом якого я захоплююсь, — продовжує пані Катерина. — Які в мене провідні теми? Духовність, рідне слово, Україна, її славні дочки й сини. І це намагаюсь прищепити учням Київської школи-інтернату № 26, в якій я понад 35 років викладаю українську мову і літературу, веду уроки вишивання. А мета цієї виставки полягала в

здаються нам побутові клопоти, гонитва за грішми, прес-тижними автомобілями. Упродовж десятиріч безжалісно нищилися культурі споруди і пам'ятки мистецтва.

— **Труд-цять років тому ви вперше, пані Катерино, взяли вишивальну голку...**

— Так. Але я залюбки передаю все, що знаю, діткам, які обділені долею, батьківською ласкою. Директор школи Любов Нижник володіє справжнім талантом запалювати своїми оригінальними ідеями, проектами. Дякую долі, що вона звела мене з нею (посміхається). У мене є група талановитих дівчаток. Зпоміж них, зокрема, Антоніна Грищенко, Іра Дяченко, Настя

ЛЮДИ ПРО ЛЮДЕЙ

Шевчук...

— **Раніше, пані Катерино, вишивки широко використовувалися в одязі. Пам'ятаєте, колись в самісінькому центрі Києва, на площі Льва Толстого, був магазин “Українська вишивка”? Я там бувало годинами простоювала, милувалася вишивками. І сорочку там собі придбав...**

— Щоб вишивання було еталоном прекрасного, воно обов'язково повинно мати, так би мовити, своє ім'я і свою адресу. Адже кожна область, кожен район, а часто навіть і окремі села в Україні віддавала перевагу своїм місцевим вишивкам. Ось ваша вишивана сорочка, пане Анатолію, на моє переконання, належить до чернігівської школи. Дуже файна вишиванка, мені до вподоби.

...Є люди, які все життя моляться єдиному Богові, незважаючи на те, що суспільство міняє ікони. До таких одновірців належить і вчителька Київської школи-інтернату № 26 Катерина Романенко. Справжня берегиня національних традицій, яку люблять і квіти, і діти.

Спілкувався
Анатолій ТУРКЕНЯ,
член столичного товари-
ства “Чернігівське земляцтво”

УКРАЇНА І УКРАЇНЦІ

БІЛЬШІСТЬ УЖЕ Є. АМОРАЛЬНА

Аналіз останніх соціологічних досліджень, здійснених Інститутом соціології МАНУ наприкінці минулого року, змушує констатувати, що моральне обличчя українського суспільства впродовж останніх 10-20 років (дослідження порівняльні—з 1994 та 1982 роком) разуче змінилось у гірший бік. Зміна соціального устрою, ціннісних пріоритетів, як свідчать науковці, не могла не призвести до певної деморалізованості суспільства, так званої аномічної реакції. Але вона у нас затягнулася настільки, що призвела до активної руйнації моральних основ соціальної поведінки. Широкого розповсюдження набуло таке явище, як соціальний цинізм. На думку доктора філософських наук Євгена Головахи, він теж — в умовах затяжної соціально-економічної кризи — своєрідна захисна антитоталітарна і антиавторитарна реакція. Відкидаючи традиційні моральні підвалини, цинік певною мірою захищає себе від наївної віри в прості рецепти відновлення соціального порядку. Але цинізм врешті-решт перетворює людину на легке знаряддя в руках кланово-олігархічних груп, позбавляє її можливості колективного та індивідуального опору тим силам, які фактично перекреслюють його корінні інтереси і права. Він має ще один наслідок, який, по-моєму, кожен сповна відчув на собі: руйнування взаємної довіри, поваги до інших людей, почуття відповідальності перед ними (останнє особливо відчутне з боку підростаючого покоління). Такі тенденції вчені називають руйнуванням соціального капіталу, який є основою суспільного добробуту і розвитку.

Попри згадану споконвічну українську моральність, більшість громадян нашої держави, згідно із соціологічними опитуваннями, погоджуються із судженнями, що їх оточують люди безчесні, не порядні, такі, які не заслуговують довіри. Якщо не враховувати навіть категорій, що стосуються активної громадянської позиції (ініціативні в роботі, в житті суспільства, не пройдуть повз порушення громадського порядку, осуджують хабарі — таких, на думку респондентів, у нас абсолютна меншість), а взяти виключно моральні чинники (чуйні, завжди прийдуть на допомогу), то тенденція вельми сумна: кількість таких людей, порівняно з 1982 роком, у нас зменшилася майже у два з половиною рази. Тільки третя частина українців вважає, що більшість людей у нашої країні можуть бути чуйними, чесно досягати добробуту, засуджувати хабарі і думати ще про щось, крім власного виживання чи благополуччя.

Фактично ми маємо аморальну більшість, яка, заперечуючи загальнолюдську мораль, як стверджують політологи, цілком може дочекатися появи такого ж цинічного харизматичного лідера, який врешті-решт конвертує масову зневагу до моральних норм у новий соціальний порядок.

**"МАЛЕНЬКА
ЛЮДИНА",
ЯКА НІЧОГО
НЕ ВИРІШУЄ**

Не секрет, що багатьом людям давно не затишно у тій країні, яку ми маємо і яку народ охрестив незалежною від власних громадян. Але цифри соціологічних досліджень демонструють це занадто красномовно. Для самоідентифікації соціологами були запропоновані такі визначення: "маленька людина", "пересічна людина", "непересічна людина", "зайва людина", "сучасна людина", т. ін. "Зайвими" почувалися майже шість відсотків наших співвітчизників. Це, як правило, літні люди, з низьким рівнем освіти і доходів. Майже 90 відсотків із них відповіли, що не живуть, а виживають. "Маленьких людей" у нас 22 відсотки. Їхнє соціальне самопочуття майже ідентичне із "зайвими". "Пересічні", яких у нас 21 відсоток, настроєні більш оптимістично, майже 60

відсоток. Отож, не дивно, що 81 відсоток опитаних вважають, що вони жодним чином не можуть контролювати владу, впливати на державу. І при цьому 69(!) відсотків опитаних вважають себе її патріотами, хоча переконані: 73 відсотки тих, хто входить у правлячу еліту, патріотами не є. І все ж реалізувати свій патріотизм у цій державі 54 відсотки молоді не бачать можливості. Чим старші люди, тим нижчий цей відсоток, але 20 відсотків навіть 66-річних хотіли б бути громадянами інших держав...

Сумна картина. І тим трагічніша, що ці соціальні настрої так чи інакше відображаються у виборі влади, а якщо додати нечесність виборів та викривлений інформаційний простір, сподіватися на прихід мудрого правителя, який покладе край нашим бідам, не випадає.

НАШІ СКАРБИ ЩЕ НЕ ЗНАЙДЕНІ

Попри всі наукові викладки та песимістичні прогнози, укра-

вже щось собі взяла, не виконати обіцяне. Ми говоримо про “забитість” нашого народу і зовсім забуваємо про глибoku внутрішню порядність, яка, безперечно, присутня у цьому психологічному феномені. Інша річ, хто, як і з якою метою її використовує і чому в людей виникає потреба щось у когось брати.

У нас поки що не проведено соціологічне опитування, яке сповна відобразило б відчуття належності українця до свого роду, його генетичну любов до своєї землі, його жертвовність у ставленні до близьких. Чим можна знищити душу народу, коли в ньому жива ще хоч одна мати, яка так, як моя, захворіши, перепрошує: "Вибачай, доню, що тобі доводиться мною турбуватися". У нас же тисячі таких матерів. Ті скарби, які живуть у душі українців, лише забуті, затоптані у пил повсякденних турбот, боротьби за виживання. Якби ми мали національний провід, здатний підняти ті скарби, зробити їх нашим правом

МИ, ЩО ВТРАЧАЄМО СЕБЕ?

Про ментальність українців написано цілі томи. І науковці, і різноманітні мандрівники, що залишили свої спогади про перебування на нашій благословенній землі, відзначають щирість, доброту, гостинність, поетичність, глибоку порядність української душі. Витоки цих рис — у самій природі, у споконвічному, одухотвореному хліборобською працею способі життя нації, відображеному у фольклорі, народних традиціях, надзвичайній духовній насиченості обрядів, дійств, пісень. Усе це давало нам настільки потужні моральні підстави і духовне коріння, що без них в умовах тривалої бездержавності, а часом і прямого геноциду, просто неможливо було б вижити. І хоча нині в українських селах господарі вже не залишають хату на самій клямці, як це було раніше, а пияки давно вже не екзотика, все ж моральний стрижень народу залишався міцним і надійним.

відсотки з них не втратили надію на краще майбутнє. “Сучасними” вважають себе 23 відсотки опитаних, понад 80 відсотків із них — люди до 40 років. І лише 1,6 відсотка респондентів переконані, що вони “непересічні люди”. Це дуже мало, враховуючи, що український етнос протягом віків характеризувався великою кількістю творчих особистостей, яскравих індивідуальностей.

Абсолютна більшість людей у нас (якщо використовувати опитування як своєрідну матрицю суспільства) — наймані робітники (82 відсотки). Невелика частка самозайнятих (16 відсотків) і лише три відсотки — роботодавців. Незалежно від соціального статусу, 38 відсотків опитаних вважають, що найвпливовішою групою населення в суспільстві є... мафія. На другому місці — підприємці (28 відсотків) і треті — державні чиновники (24 відсотки). Бідними і злидінними себе називають 66 відсотків респондентів, людьми середнього статусу — 32, а забезпеченими — лише один

інське суспільство не можна зарахувати до безнадійних. І порятунком я бачу саме у тій споконвічній моральності, яка рятувала нас протягом віків. Зверніть увагу: більшість визначає своє оточення як неморальне, але це зовсім не означає, що вона визнає саме такі цінності правильними, необхідними для повсякденного життя. Просто значна частина людей піддається загальній тенденції, але якщо цю тенденцію комусь чи якимось обставинам вдасться переламати, результат може виявитись протилежним.

Так само неоднозначно слід оцінювати і сумнозвісну поведінку частини суспільства під час виборів, коли люди купуються на незначні подачки, голосуючи за тих, хто їм щось дав. І при цьому великого ефекту навіть не дають закляки відомих політиків "брати все, але голосувати, як підказує совість". Просто психологічний феномен якийсь! І чомусь дуже мало ми задумуємось над тим, що та як совість не дозволяє людині, яка

об'єднати на їх основі націю, світ орієнтувався б на нас у побудові суспільного життя на основі любові і справедливості. Це стало особливо очевидним після подій 11 вересня минулого року, коли всі раптом побачили, що західні демократії — далеко не земля обітована, що їхня прагматичність, вигода і жорстокість породжують зло і помсту, а останні, у свою чергу, — помсту і зло.

Але поки що світ не дивиться з надією на нас. А ми поступово втрачаємо себе...

Світлана ОРЕЛ,
м.Кіровоград

РЕФЛЕКСІЇ

РИТОРИКА НЕ ВИКЛИКАЄ ДОВІРИ...

Отримавши новорічне вітання Президента Л. Кучми, хоч не адресне, могла б потішитися такою увагою, але... Побажання, що ні до чого не зобов'язують, а потім ще вітання зі стомильйонного палацу на тлі каміна, онука і пса, а на додаток — новорічний концерт на українських телеканалах для змобованих і подальшого змобування співавторчиків аж ніяк не додади радості і віри у те, що побажання ці щирі, у те, що я живу у справді демократичній і незалежній Україні. Лише змусили до деяких роздумів. Хіба може порадувати вітання від глави держави, слова і справи якого різняться як два полюси, глави держави, що кладе руку на Євангеліє і не може обійтися без ненормативної лексики (сам визнає). До цього часу наш Президент не відрізняє (чи не хоче) націоналізм від фашизму (в усякому разі, це випливає з його висловлювань), а символ ідеї нації називає фашистською свастикою, патріотичну молодь — фашистами.

Високі державні нагороди Леонід Кучма роздає кому треба, а більше — кому не треба. Справжніх же героїв, для яких Україна понад усе, він не помічає. Наш Президент до цього часу не усвідомлює, що таке національна ідея, яку державу треба будувати, хитається то на Захід (правда, в риторичі), то, найбільше, на Схід, зовсім не розуміючи свій народ, його прагнення, орієнтуючись на "совків", брехливі заяви про демократії, про приватизації, про економічні проблеми. От і прийшлося йому сказати, що він не знає, чому, хто зміє і хоче блага для України. А, можливо, Президент спеціально "не зміє"?

А мова висловлювань гаранта Конституції? Соромно та боляче слухати його навіть без цензурщини.

2—3 вересня 1999 року, незадовго до виборів, глава держави постав перед одеситами у такому непристойному вигляді, що люди сміялись та обурювалися ганебною поведінкою п'яного Президента, претендента на другий термін. Я тоді думала, що наступного дня почую про добровільну відставку, але о 8 годині ранку в новинах по радіо Л. Кравчук повідомив, що у Л. Кучми найвищий рейтинг.

Скільки разів з того часу глава нашої понівеченої держави перебував у ситуації, коли порядні люди йдуть у відставку (навіть за необережно висловлену думку чи слово), але ж робить вигляд, що це його не стосується і продовжує знеславлювати державу і вбивати віру та сподівання мільйонів людей.

Водночас Президент зі своїм оточенням смачно шельмують опозицію, звинувачуючи її в тому, що вона "рветься" до влади. Неначе влада — це гріх, а не кермо, яке в добрих руках веде до добробуту народу, міцності держави, пошанування її поваги її своїми громадянами та світом. От якщо опозиція "рветься" до влади, то це ганебно (бо міряють на свій кривий аршин). А якщо Президент (знеславлений), тримається за владу, як тарганисько з відомого твору, то це благо для нас.

Останні вибори до Верховної Ради показали, кому народ довіряє, але і тут Президент з його оточенням знов виявили зневагу до народу, формуючи далеко не праведним шляхом керівні органи та "більшість".

Можна ще довго перераховувати “здобутки” Президента, який до 1992 року був “руський”, а потім став українцем, зберігши найгірше з російського менталітету.

Можна поскаржитись і на злиденне життя, хоч до пенсії маю незначний додаток за працю. Але найбільше мене хвилює стан нашої України, бо наслідки такого злочинно-недолугого керування державою тяжкі, а загроза її незалежному існуванню наростає з кожним днем. Це відчуваю не тільки я, а багато людей. Влада ділить громадян на лояльних і ворогів замість того, щоб створити справді демократичні умови для згуртування нації. Тому риторика Президента викликає не довіру, а лише роздратування. Але скільки можна дратувати? Вже очевидно: доки ми, терплячий народ, це дозволяємо.

Тож пробуджуємося та будуймо свій дім — державу, яка не мачухою, а рідною і любимою ненькою буде для всіх трудолюбивих, чесних, порядних громадян, хто живе на нашій благодатній землі.

З повагою до всіх причетних до виходу газети
"Слово Просвіти"

Олена ДАНИЛЬЧЕНКО,
член міської "Просвіти". м. Одеса

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибує на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливає час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуюватимуть у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руті" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідвратно дивився на поля зеленої Буковини, впивався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руті", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проникся текстом пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з красвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічці" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пінуться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних режюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закрутками залюбленої у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Могу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомуś одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короточасним святам,

власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руті" — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому автору популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону руту" зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистрої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходилла його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короточасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача "Камертон доброго настрою". На вулиці стояв погожий осінній день, день, ко-

— поезія найвищої проби.

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет негмамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ли люди вперше почули у Володиному виконанні "Червону руту" і "Водограй". До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променях бабиного літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопали і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недовсяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню "Валентина". Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, "Юність смerek, мов незрівнянний світ краси...". Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі "Камертон доброго настрою" виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження "Червоної руті" і "Водограю", що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. "Червона рута" одразу зацьмурила не лише "Водограй", але й інші пісні.

Після "Камертону доброго настрою" друге життя "Червоної руті" дав однойменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чимі піснями — "Я піду в далекі гори", "Водограй", "На швидких поїздах" — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева "Залишені квіти"! Я ніскільки не обмовився

Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадались, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошому серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми вертались зі зйомок. Співав, задумливо вдвигляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигойдював його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сів за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послухаєте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настроїв більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легенду і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Ділося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вчно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!..

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор негмамовно бігав по ґаздівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантьєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону руту". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу

прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він зв'язав оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберю" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимир Івасюк було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограю" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти!". Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективі Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже годі й говорити. "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учас-

никами ансамблю. Левко, Василь та я приватно з Вишницею не заходили. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної руті", "Водограю", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла всім гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вишницю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ краший. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку по-пурі на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводився перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було комфортно. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заодно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентові-композитору несподіваних прикрас. Навпаки, зі Львовом пов'язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вклада-

ся у звичні рамки вузу, надто вже "випирала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приемним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво дбав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасти і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала "справжню турботу" про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Ни-

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

нішнього мосту з Вишниці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав загложити двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потім був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед диверма юрилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це

найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захвалюваннями преси.

Не можу не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ушент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — навряд чи такі аргументи поділяли б на бажаючих потрапити на концерт.

Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного гудзика на пласці. Сестра Галя стукала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?".

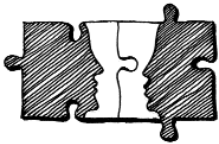
Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переко-наний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загаль скидає його з п'єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропа-дають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи

знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленим", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної руті" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш гудзики...

НА МІСЦЯХ

Це далеко не перший столичний посадовець, який відвідав Чернівці, щоб з'ясувати причини протистояння. Конфлікт продовжується понад чотири роки.

16 січня з робочою поїздкою у Чернівці перебував голова Національної Спільки журналістів України Ігор Лубченко. Він зустрічався з головними редакторами місцевих засобів масової інформації, але так і не зміг зустрітися з представниками влади. Чиновники чернівецької облдержадміністрації проігнорували голову Національної Спільки журналістів України. Про цей випадок голова НСЖУ обіцяв поінформувати Президента України Леоніда Кучму.

Миколі Томенку пощастило більше. Можливо, тому, що, як голова парламентського комітету, він практично знає історію кожної буковинської газети, бо тривалий час займався листуванням з різними структурами стосовно цих видань. Він мав можливість поспілкуватися з усіма сторонами, які мають різні точки зору стосовно ситуації, що склалася в сфері буковинських медіа. За винятком голови облдержадміністрації. Попри те, що Теофіл Бауер є головним учасником конфлікту з незалежними ЗМІ краю. Але з Томенком Бауер не

ЧИ «СЯДУТЬ» БУКОВИНСЬКІ ЧИНОВНИКИ ЗА ПОРУШЕННЯ СВОБОДИ СЛОВА?

Конфлікт буковинської виконавчої влади з місцевими незалежними засобами масової інформації вийшов за межі регіону і час від часу обговорюється на шпальтах столичних часописів і в ефірі національних телеканалів. З ситуацією, що склалася в буковинській медійній сфері, знайомився голова Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації Микола ТОМЕНКО.

зустрівся — перебував у відпустці.

На підсумковій прес-конференції для представників буковинських ЗМІ Микола Томенко виклав своє бачення ситуації. За його словами, ключова проблема буковинського регіону полягає в тому, що облдержадміністрація вирішила, ніби вона повинна керувати засобами масової інформації. І це трагедія не тільки регіонального рівня, а й законодавча. Сьогодні немає жодної норми закону, яка б передбачала і давала можливість чиновникам керувати ЗМІ. Незважаючи на те, що парламентському комітету на чолі з Миколою Томенком вдалося вирішити проблему румуномовної газети "Зоріле Буковиней" і досягти порозуміння з керівництвом обласної влади стосовно газети "Буковин-

ське віче" в частині фінансових і майнових зобов'язань влади перед редакційним колективом, враження у нього щодо цього швидше негативне. Що ж до перспектив виходу з цієї ситуації, то Микола Томенко вважає: "У мене склалося враження, що чернівецька облдержадміністрація діє в умовах тотальної політичної облоги. Тобто вони чомусь вважають усіх своїми ворогами. І це мене теж занепокоїло. Не може бути так, щоб усі були ворогами на локальній території в конкретному регіоні. Причому, коли твоїми ворогами є люди з різних ідеологічних таборів — це вже небезпечно.

У мене немає жодних ілюзій, що коли ми ухвалимо ще три законодавчі акти про свободу слова, то вона з'явиться в Україні. Оскільки

Фото П. Гончара

визначальними є загальна політична й економічна ситуація в державі. І я буду тішитися, якщо хоч кілька державних службовців сядуть у тюрму за порушення 171 статті Кримінального Кодексу України — перешкоджання професійній діяльності журналістів.

Що ж до загальної ситуації в медійній сфері і законодавчого її

забезпечення, то Микола Томенко зазначив: — Вкотре хочу наголосити, що в неправовій недемократичній країні демократичні закони про свободу слова не забезпечують свободи слова. У нас є достатньо багата законодавча база, і якби ми все це виконували, то можна було б взагалі нічого більше не ухвалювати. Річ у тім, що закони не виконуються. І ми зараз намагаємося демократичні норми нашого законодавства регламентувати процедурно, щоб підстрахувати журналістів і тих людей, які працюють у ЗМІ. Хоча насправді це не зовсім правильно. Як зрештою і те, що голова райдержадміністрації подає позов на районну газету, яка виходить накладом 2 тисячі, і вимагає від неї 4 мільйони гривень.

Марія ВИШНЕВСЬКА,
м. Чернівці

ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

ЗА ПОХІД НА МАСОВУ АКЦІЮ МОЖНА ЗАРОБИТИ 20 ГРИВЕНЬ

В історії вітчизняної мітингоманії був період, коли на масові акції ходили "за так", зі спортивної чи патріотичної цікавості — в часи визвольних змагань. Тоді вчорашні дисиденти і ті, з ким пов'язували ідею державної незалежності, збиралися на стадіонах і площах аншлаги. Потім на мітинги організовували національно свідомих чи не дуже студентів — задля масовості.

Сьогодні чимало мітингів поставлено на комерційну основу, гонорар за участь — не бозна-який, але принаймні на похід до "Мак-Дональдса" чи бодай пляшку пива вистачить. У партіях зазвичай обурюються на спроби дізнатися ціну ідеологічної відданості учасників масових акцій. Хоч, якщо виходити з міркування, що час — це гроші, то чому ними не може бути мітинговий час?

Секретар ЦК КПУ Валерій Мішура сказав, що моє запитання "провокаційне і некоректне".

— З бюджету на наші мітинги не беремо ні копійки!

— Чудово. А людям, що приїжджають протестувати до столиці, повертаєте гроші за дорогу?

— Може, комусь і повертаємо, а комусь і ні.

Другий заступник київського міського комітету КПУ Сергій Мнацаканов повідомив, що в протестних акціях можуть взяти участь від 7000 до 10000 комуністів, переважно, людей пенсійного і передпенсійного віку:

— Надто, якщо акція відбувається у робочий день. Ті, хто працюють, вийшовши на неї, можуть втратити роботу.

— Учасників акції стимулюють матеріально?

— Ну що ви! Єдиний стимул — це ідейні переконання.

— Але за ідейні переконання з Житомира до Києва на мітинг не доїдеш.

— Послухайте, вам ніхто не скаже про гроші. Може, перша особа партії скаже. Хоч наша партія незацікавлена у наданні такої інформації.

В офісі "Батьківщини" телефонну слухавку взяв її виконавчий секретар Арнольд Радовиць. Він сказав, що інформація про організаційно-фінансовий бік мітингів "є суто конфіденційною, і ми дамо її лише тоді, коли Турчинов дасть добро". І взагалі — може, я з СБУ, чому "Батьківщина" має ділитися зі

Фото О. Кутляхметова

Фото О. Кутляхметова

На площі людей виводить патріотизм, соціальна незахищеність, порушення владою законів. Але деякі партії купують страйкарів.

мною своїми партійними таємницями?

— Принаймні, скільки партійців беруть участь у спільних акціях протесту?

— Яких?

— Наприклад, тих, що за компанію з "Нашою Україною", іншими членами "четвірки".

— Це теж конфіденційна інформація. "Наша Україна", до речі, дуже погано з організацією людей працює. Потім кажуть "ми пахали", а насправді "паше" наша партія.

Ця ж партія найчастіше "паше" фінансовим донором, коли йдеться про покриття дорожньо-транспортних витрат представників регіонів, які їздять до Києва за покликом серця і лідерів трійки.

В офісі Української Народної Партії (вчорашній УНР Костенка) дали зрозуміти, що гроші за участь у мітингах — це секрет Полішинелі.

— Усі знають, що "Батьківщина", "Яблуко" чи УНKP (націонал-консерватори) платять мітингувачам — від 8 до 20 гривень, — поділився спостереженнями Микола Бичек, голова Шевченківської районної організації УНП.

— Скільки платить УНП?

— Ніскільки. Члени УНП вихо-

дять на мітинги безкоштовно. Наші витрати під час масових акцій стосуються лише виготовлення транспарантів, пов'язок тощо. Це невеликі гроші — у нас є професійний художник, за виготовлення чорнобілого транспаранта він отримує 5 грн, кольорового — 7. Плюс кошти на купівлю тканини, фанери тощо.

— Скільки людей УНП може організувати на мітинги?

— Під час осінньої акції протесту з Києва було 600 людей, вони йшли організованою колоною. Тоді брали участь і молоді люди, і середнього віку, і старші. На дрібніші акції місцевого значення приходять переважно студенти і пенсіонери.

"НЕМАЄ ЖОДНОЇ ПАРТІЇ З ПРОЗОРОЮ ФІНАНСОВОЮ ПОЛІТИКОЮ"

У СДПУ(о) з ентузіазмом поцікавилися: — Ви хочете в нашому мітингу участь взяти?

— Ні, дізнатися, хто бере участь у ваших мітингах — свого часу ваша партія організовувала акції на підтримку Президента.

— Зараз відсутня людина, що могла б із вами про це поговорити.

Людина була відсутня і під час наступних моїх спроб з'ясувати питання.

Фото О. Кутляхметова

ХТО, ЧОМУ І ЗА СКІЛЬКИ ХОДИТЬ НА МІТИНГИ?

рчих від
студен-
ідейних
зйбільш
контин-

Народний депутат Анатолій Грязев (Соціалістична партія) на запитання про партійні фінанси відповів так: — У нас зовсім немає грошей, ми не медведчуки. Живемо на внески, хоч на останньому з'їзді вирішили і їх не збирати — у людей немає жодних прибутків. На рік обласна київська організація витрачає десь 500-700 гривень. А мітинги організовуємо за рахунок не коштів, а ентузіазму.

Олександр Черненко, речник Комітету Виборців України, який недавно здійснював моніторинг українських партій:

— У нашому законодавстві немає заборони стосовно плати за участь в акціях протесту. Хоч є, звичайно, певні моральні застереження. Може сказати, що напевне не чув, аби комуністична партія чи ті, що входять до блоку "Наша Україна", платили своїм людям за участь у мітингах.

Заборона стосується використання державних коштів на якісь політичні заходи. Такі випадки були, коли паралельно з мітингами опозиції прокотилися акції на підтримку влади від НДП, "Регіонів" та інших пропрезидентських партій. У нас немає прямих свідчень про пряме використання коштів бюд-

жету, але відомо, що залучався державний транспорт для проведення мітингів, а це порушення.

— Назвіть орієнтовний кошторис масової акції.

— Якщо говорити про Київ, то "вартість" одного учасника — майже 50 доларів, якщо він приїхав до столиці з регіону. Не йдеться про те, що ці гроші він отримав особисто — кошти йдуть на листівки, транспаранти, проїзд. Звичайно, це суб'єктивні розрахунки. У регіонах акція

мово-весняний сезон. Перед парламентськими виборами хлопці-дівчата заробляли по 10-15 гривень на душу за участь у мітингу на підтримку демократичних ідеалів. Траплялося, що ідеали підтримували під гаслами партій-антагоністів. Носії транспарантів могли отримати і 25 гривень. Це в столиці.

У регіонах тарифи менші — наприклад, коли два роки тому едеки "всенародно підтримували Президента", вчителям, заздалегідь привезеним до обласних центрів з районів, перепадало по 5 гривень — за кількогодинне стовбичення на холоді.

Майбутні акції протесту опозиції, на думку Олександра Черненка, як і ті, що проводитимуть провладні партії на підтримку "гаранта", не будуть дуже дорогими — усім треба приберегти кошти для майбутніх президентських виборів.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

СПІВАЮЧІ ПРОРОКИ

Страшенно боялася кобзарів і радянська влада. Ось лише одне свідчення відомого письменника Б. Антоненка-Давидовича: “Під час мого перебування в київській Лук’янівській в’язниці сиділо понад десяток засуджених бандуристів—самодіяльників, з яких одного засуджено до розстрілу, а кабінет їхнього слідчого був завішаний бандурами — речовими доказами “злочинів” сільських “недобитків СБУ”. А як згадував кобзар Михайло Кравченко (наш сусід з Великих Сорочинців), він чотири рази “сидів” за кобзу, з якою пішки пройшов півсотні тисяч верст.

Боялися наших співаючих пророків і інші зайти. Нещодавно мені потрапив до рук цікавий документ. Керівник НКВС УРСР стверджує в розвіддонесенні на ім’я тодішнього секретаря ЦК КП(б)У Микити Хрущова таке: “Реалізуючи свої плани боротьби з німцями, українські націоналісти, як стало відомо з первинних даних, що надійшли до НКВС УРСР, розсилають по окупованій території України мандрівних бандуристів, котрі ведуть серед населення агітаційну роботу за створення “Самостійної України”, організовуючи таким чином націоналістичні кадри для боротьби з окупантами. Побачивши в цьому серйозну загрозу, окупаційні власті вживають заходів до припинення подібної агітації, затримання і направлення оунівських агітаторів у розпорядження військових комендантів”.

Так, бути кобзарем чи лірником, навіть учасником сільського аматорського хору чи капели бандуристів, не кажучи про приналежність до просвітянського осередку, в “Інкубаторі” для вирощування манкуртів”, як образно охрестили колишню імперію під назвою СРСР, вважалося злочином проти системи. За це заарештовували й кидали на повільне вимирання в табори, а нерідко й розстрілювали. Так вчинили і з шишаганином Никифором Чумаком, про сумну долю якого далі й піде мова.

СПРАВА 11924, або ШЛЯХ НА ГОЛГОФУ

Писати про шишацького бандуриста, художника, початкуочого поета, активного просвітянина дуже важко, бо він пройшов точнісінько той самий шлях, що й головний герой “Саду Гетсиманського” Івана Багряного. А це від початку був тернистий шлях на Голгофу.

Почну з цікавого листа Сергія Паламарчука до шишацького краєзнавця Володимира Хурси. “Появився новий музикант, — пише він, — який добре грав на бандурі козацькі думи, пісні. Після цього багато молоді стало захоплюватися грою на бандурі. Це був бандурист Никифор Чумак, який навчався в Київській художній школі, маючи красивий ліричний тенор. Особливо запам’яталось виконання його пісні “Ой, не стелися, зелений барвінку...”

Чумак був і поетом. Євген Полікарпович Лень, коли був у Великих Сорочинцях, познайомився з письменником Андрієм Головком, який запитав його, чи знає він Никифора Чумака. І коли повідомив, що Чумака в Шишаках давно немає, що він раптово зник у 1938 році, Головка дуже жалкував, що пропав “великий скарб”.

Де ж подівся той шишацький самородок, за яким шкодували навіть такі видатні особистості, як письменник Андрій Головок?

Ось справа за номером 11924 зі звинувачення Зайця Миколи Мартиновича, Чумака Никифора Васильовича та інших (усього 18 осіб) у тому, що вони є агентами

Фото О. Кутляхметова

ЧУМАКОВА ДОЛЯ

польської розвідки. До речі, цікава подробиця. Катів таких, як Чумак, самому Єжову, органи також інкримінували зв’язки з польською розвідкою.

Але це було вже пізніше.

Уперше Никифора Чумака було заарештовано 11 червня 1931 року. Його звинувачували в контрреволюційній діяльності. І хоч на допитах підсудний неодноразово заявляв про свою непричетність до контрреволюційної організації, його заперечення не були взяті до уваги. І тільки 21 лютого 1932 року за постановою судової трійки Чумака звільнили з-під варті, однак його позбавили права проживати в 12 пунктах країни терміном на три роки.

Про подальшу долю Чумака довідемося з наступної довідки. “Після повернення з місць заслання він весь час був під наглядом ГПУ—НКВС. Не маючи достовірних даних про проведення Чумаком контрреволюційної діяльності, співробітники НКВС вдавалися до провокаційних дій. У справі відзначаються розмови Чумака про релігію, яку він визнає як один зі способів керівництва масами. Наводиться зауваження Чумака, що в даний час створюється “культ поклоніння” великим людям епохи, що частково замінює релігію і служить для тієї ж мети. При згадці імені Сталіна Чумак зачастив: “Дуже, дуже розумний, великий, славний” — з такою інтонацією, що можна подумати, що сказано це не широ, а з насмішкою та іронією.”

Як не погодитися з таким висновком одного з організаторів першого в Миргородському повіті товариства “Просвіта” Дмитра Солов’я (до речі, це товариство було створене після Лютневої революції 1917 р. саме в Шишаках, і Никифор Чумак мав до нього пряме відношення, а для Солов’я Шишаки близькі тим, що звідси, з роду Шарудів, походила його дружина): “Добре знаючи, в який спосіб більшовицькі інквізитори добували “зінання” у своїх жертв, як і всю тодішню ситуацію, ми маємо право твер-

важким і тернистим був шлях наших кобзарів, коли вони, намагаючи курний шлях, ішли від села до села, щоб будити приспану совість народу, вказуючи йому шлях до волі. Один французький історик називав їх “благовісниками свободи української”, а поміж освіченої частини народу їх небезпідставно нарекли “гомерами (тобто співцями) України”.

Взяти в руку кобзу і вправно вдарити по її струнах завжди було небезпечно. Нерідко кобзарський речитатив мав сумне закінчення. Ось лише декілька прикладів на підтвердження цього.

...Жив колись в Україні сліпий бандурист Матвій Волошин (далекий предок чудового поета Максиміліана Волошина). За політичні пісні з нього живцем здерли шкіру.

Січового кобзаря Бандурка (учня Матвія Волошина — яка сумна естафета!) закували в кайдани і покарали нагаями.

Польська шляхта скарала на смерть кобзарів Петра Сокового, Прокопа Скрягу та Василя Варченка за заклик до повстання.

Царський уряд оголосив народних співців волоцюгами, а кобзу “крамольним” інструментом. Скільки кобз тоді було потрощено об голови і спина кобзарів!

мів у порівнянні з тим, що потім зробила з ним “гуманна” радянська система.

У ПЕКЕЛЬНІЙ МАШИНІ ЗНИЩЕННЯ

Ішов 1937-й. У кого з тих, хто пам’ятає цей зловісний рік, не проходить мороз по шкірі при його згадці? Саме тоді було запущено в дію страшну машину тотального винищення неопояного до влади народу. До неї потрапив і Никифор Чумак. Як це відбулося? 2 листопада (аяжже, незабаром революційне свято, треба ж якось відзначитися!) тодішній начальник Шишацького райвідділу міліції тов. Кузьмін (зверніть увагу на прізвище, воно аж ніяк не місцеве) інформує в третій відділ Полтави: “Арестованный мною бывший участник дубаков-

КОБЗАРСТВО — МИСТЕЦТВО МОЛОДИХ

З 6-го по 10-те лютого у Києві відбувся Перший Міжнародний конкурс кобзарського мистецтва ім. Григорія Китастого, ініційований Національною Спілкою кобзарів України. Допоміг кобзарям його організувати Український державний центр культурних ініціатив, а фінансову підтримку подало міністерство культури і мистецтв. Отож 44 учасники з України, Російської Федерації і Канади змагалися у Києві за право бути названими кращими. Серед членів журі — відомий бандурист Віктор Мішалов, родом з Австралії, що популяризує українську бандуру на американському континенті, провідні українські кобзарі й виконавці на бандурі, педагоги, а очолює журі конкурсу — голова Національної Спілки кобзарів України Володимир Єсипок, який напередодні творчого змагання заявив на прес-конференції журналістам, що головними завданнями цього конкурсу він вважає не тільки популяризацію бандурного і кобзарського мистецтва, але й відкриття яскравих особистостей.

Приємно зазначити, що Перший Міжнародний конкурс кобзарського мистецтва ім. Г. Китастого зібрав молодих виконавців від 16 до 35 років. Уперше в конкурсній програмі була представлена така номінація як гра на автентичних музичних інструментах, себто на старосвітській бандурі, колісній лірі, кобі Вересая. Шанувальники бандури стали свідками трепетного ставлення до традицій і народження нових “зірок” — кобзарів ХХІ століття. Так, зокрема, вважає член журі конкурсу, завідувач кафедри кобзарського мистецтва Національного університету культури і мистецтва Надія Брояко.

Наталія БОНДАРЧУК

ського воєстания Чумак Н. В. сознанался в том, что он является участником контрреволюционной националистической организации” (цитиється мовою оригіналу). Як добувалися ці “зінання”, ви вже дещо знаєте. Але далеко не все.

Моєму колишньому колезі по роботі Василю Леню вдалося знайти в архівах колишнього КДБ ще один характерний документ про сутність тогочасного сексотства. Це довідка, видана Шишацькою сіпльрадою 13 листопада (бідолahi, не встигли до роковин!). У ній, зокрема, говориться (цитую мовою оригіналу і з дотриманням орфографії): “...громадянин Шишаку Чумак Н. В. в перші часи революції участував в петлюрівських востаніях против радвлaди, агитатор украинских национальных кобзарів і художник українського національного мистецтва”.

Чи варто це коментувати? Як і ось це: “Для прикрытия своей контрреволюционной деятельности создавались капеллы бандуристов, которые в большинстве своем по сути являлись завуалированной формой контрреволюционных националистических формирований. Наряду с этим среди населения райцентра Шишаки и окруженных сел популяризировал националистическую литературу авторов Остапа Вышни, Гринченка, Олеся и других”.

І це ще не вся “вина” Никифора Чумака.

“Имея широкое общение с населением Шишацкого района, доказывал, что при Советской власти украинский народ угнетен, литература и язык не получают широкого распространения, умышленно создается такая обстановка, которая задерживает развитие украинского народа как нации, и что все это делается для того, чтобы подавить в народе какие бы ни было стремления к национальной независимости”. Все, кінець цитати мовою оригіналу.

О, як майстерно скомпільовано чекістом те, що міг думати і навіть колись висловлювати Никифор Чумак! Це справді шедевр того, що створювалося в надрах машин тотального знищення українства.

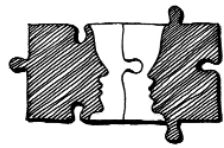
Що було далі, можна здогадуватися. 21–23 березня 1938 року трійка виносить вирок: за ст. 54–10 ч. І та 54–11 УК УРСР Чумака Н. В., 1892 р. народження, розстріляти.

Серед шишачан побутує думка, що Чумака вперше заарештували за зв’язки з Миколою Хвильовим. Відомо з листа Івана Дніпрянського до Аркадія Любченка, що Хвильовий не раз ловив рибу в Яреськах — мальовничому селі на Полтавщині, що було улюбленим місцем відпочинку українських письменників. А це рукою подати від Шишаків. Отож Чумак і міг з ним там зустрічатися, як, зрештою, і з багатьма іншими тогочасними письменниками.

Коли ви дочитали історію життя Никифора Чумака до цього місця, як і я, мабуть, упевнюєтеся в думці, що Чумак Багряного — це не хто інший, як Никифор Чумак, який народився і виріс на Полтавщині, в колишньому козацькому містечку Шишаки, звідки, до речі, походить і президент Української головної визвольної ради Кирило Осмак.

Ось якими людьми багата наша земля. Ось чий приклад має бути взірцем для всіх українців.

Ярослав ПРОЦЬ, член Національної спілки журналістів України, Полтавська обл.

ТОЧКА ЗОРУ

Не боюся, але серйозно побоююсь того, що Московський патріархат перейде на григоріанський календар раніше від Київського патріархату. І тоді створиться ситуація ще глупотніша од нинішньої.

Про цю проблему, розв'язання якої кінце не обійднє — і то вкрай терміново! — пишу од 11 лютого 1995 року (ось вже і ювілей “на носі”). Саме тоді, чи не вперше у сучасній вітчизняній публіцистиці поставив питання: “За яким календарем житимемо?” Бо життя водночас за двома календарями — григоріанським і юліанським, подвійне відзначення нового року (а вже тепер бачимо і подвійне святкування Різдва) — це очевидний анахронізм, який тільки на перший погляд видається дрібницею.

Коли Церква силою більшовицького невігластва і ленінсько-чекістської жорстокості була “відділена” од держави, така подвійність виміру часу могла бути якоюсь мірою виправдана відокремленістю світу православного мислення від мислення категоріями комуністичної брехні та лицемірства.

Нині, коли в діючій Конституції незалежної України читаємо такі високі слова: “...усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішніми та прийдешніми поколіннями,” — то це підтверджує той звершений історичний факт, що Основний Закон Держави визнає громадян держави підданими Бога, а отже визнає Церкву як суспільну, громадську, духовно-світську організацію і важливий

елемент державного устрою.

Подвійність виміру часу — це не дрібниця; пояснення цієї подвійності так званою традицією — не витримує жодної критики. Із сумом треба визнати, що подвійність (і не тільки у вимірі календарному) стала елементом нашої свідомості. Наявність двох стилів у виз-

одне, для так званих простих (читай — чесних!) громадян — інше?

Дві системи різних можливостей, дві державні мови, дві України — східна і західна, дві Церкви — московська і українська, дві правди про істинний стан речей в державі, дві статистики, два календарі — старий і новий, два век-

переходите на нормальний світовий календар? Адже цей анахронізм стримує наш рух у світову цивілізовану спільноту і, певним чином, знижує довіря до нас”. Відповідь була: “Паства не готова”.

А тим часом, ширяться чутки про перегляд деяких дотеперішніх постулатів у патріарших палатах Мос-

ріод візиту Святішого Отця Івана Павла II до Києва і Львова.

Московсько-російська Церква завжди була і залишається, передусім, організацією ідеологічною, яка стояла і стоїть на сторожі політичних, імперських інтересів Кремля. Саме тому перехід цієї Церкви на новий стиль визначення часу (якби він зараз відбувся) був би ще одним відчутним ударом по незалежності України.

Адже тоді б і Українській Церкві Київського Патріархату довелося переходити слідом (!) за Москвою, ще раз добровільно визнаючи свою залежність, вторинність, додаючи нових аргументів апологетам МП, котрі намагаються переконати світ у неканонічності УПЦ КП.

А вони таки перейдуть. У “Рік Росії в Україні”. І паства не чичиркне. Шкода тільки (якщо таке трапиться), що саме українська Церква, яка виступає за єдиність, перейде у глупотю.

ОЛИБАРД

● P. S. Минулий тиждень, так само, як і щороку в ці дні, у Католицькій Церкві був тиждень молитов за єдність християн. До київських храмів приходили на спільну молитву православні, англікани, лютерани, адвентисти... Разом з католиками молилися за мир, спокій і щоб — як сказано в святій Письмі, — “була одна вівчарня і один пастир”.

На цих спільних молитвах ніколи не буває лише священиків Російської Церкви, хоча запрошення їм надсилають...

НА КОГО ВІН ПРАЦЮЄ?

Перед Новим роком отримали новорічні вітання від нашого Президента. Шкодуємо, що викинули на смітник, а треба було б відіслати це привітання йому. Та шкода конверта.

Хотілося його запитати, чи він і справді не знає, як живе простий люд, особливо пенсіонери і безробітні, які йому довірили на виборах, коли він говорив, що то тільки вчився керувати, а тепер вже по-справжньому буде працювати. Країна доведена до зубожіння.

А чи знає Леонід Данилович, скільки нашого люду, в основному молодого віку, тиняється зарубіжними країнами по заробітках і як їм там живеться? А куди попадають наші найкращі молоді жінки та дівчата?

Боляче дивитися на дітей-жебраків, що й до школи не ходять. І це ж не лише на периферії, а й у київських підземних переходах їх достатньо.

Та до чого ж він довів Україну і її роботящий люд! Боляче дивитися на молодих людей, які на ринках працюють реалізаторами... А цій ще молоді треба родити і ростити дітей. Яке ж

Фото Т. Карлінської

ЦЕРКВА —
ЦЕ ОРГАНІЗАЦІЯ СУСПІЛЬНА

наченні часу (старого і нового) є звичайним рудиментом комуністичної епохи, яка будувала свою ідеологію на двозначностях, на двох правдах, на подвійності оцінок життя. І тому щороку (і без сорому!) спостерігаємо цей шедевр абсурду — старий новий рік.

Поставимо собі запитання: кому вигідно, щоб в Україні надалі тривало існування двох різних стандартів життя? Для корумповано-кримінальної верхівки —

тори політики — на захід і на схід (хоча й тут все шито білими нитками) — все це штучно створені межі поділу суспільства для реалізації доведеного до московської досконалості принципу поділяй і влада-рюй. Один “Рік Росії в Україні” чого вартий за масштабами свого лицемірства, підступності, подвійності!

Ще три роки тому спитав у Його Святості Патріарха Філарета: “Чому не

НА КОГО ВІН ПРАЦЮЄ?

КРИК ДУШІ

після цього буде потомство?

Шановна преса, допоможіть нашому “гаранту” спуститися на землю, ширше відкрити очі і подивитися, до чого доведена країна.

Зараз дуже багато говорять про накопичення коштів для пенсії. Подібне вже було, коли він говорив, що то тільки вчився керувати, а тепер вже по-справжньому буде працювати. Країна доведена до зубожіння.

Чому в нашій країні поділили народ на “чорних” і “білих”? Одні з них, ідучи на пенсію, отримують 80% від зарплати, а інші — 50%. І щоб не вище, як 135—140 грн. Мабуть, щоб не об’їлися. Невже пенсіонерам з держaparату і на пенсії треба більше і калорійніше їсти, ніж пенсіонеру “нижчої раси”?

Ніна ДУБИНА.

● м. Кобеляки Пдпавської обл.

Від редакції: Це лише один, але досить типовий з великої кількості подібних листів, на одну тему, які отримала газета у січні.

НАС ЧИТАЮТЬ
ВІЙСЬКОВИКИ

З особливою радістю отримуємо в редакції листи з трикутною печаткою “МО України. Лист військовослужб. строкової служби”.

Цього разу — від пана Юрія Худоби, який, судячи з усього, до життя ставиться серйозно, часу на дурниці не витрачає, працює над самовдосконаленням, закінчив технікум, а нині й у війську не марнується.

Саме через призму баченого в армії юнак вважає, що нашій газеті слід ширше висвітлювати обставини (в тому числі й подекуди нестерпні умови) служби строковиків, більше подавати матеріалів про культурно-виховний процес у молодіжному середовищі, виносити на шпальти реальні факти цього процесу.

Приємно було побачити в дописувачеві нашого однодумця (“живу українською національною ідеєю і вірю в благополуччя України”).

На думку Юрія, газеті не вистачає висвітлення діяльності (в тому числі внутрішньої) політичних партій і громадських організацій державницького спрямування.

Шановний пане Юрію, судячи з підкреслених Вами суперрубрик, а також виходячи з Вашого бажання “реалізувати свої інтереси через участь у діяльності партії або громадської організації

ПРО ГАЗЕТУ

національно-патріотичного спрямування у сфері запобігання моральній і духовній деградації молоді”, Вам варто було б спробувати свої сили у репортерському відтворенні подій, які відбуваються на Ваших очах або за Вашою участю. Це можуть бути характерні (типові) сценки з життя, поточні інформації, епізодичні замальовки подій, випадків зі щоденної рутини.

Ясно, що ніхто не може стати Джеком Лондоном у 21—22 роки, але щоб їм стати потім, треба починати саме у ці роки. Отже, ми пропонуємо Вам надсилати свої дописи до редакції; можливо деякі з них виявляться вартими опублікування. Умова у нас лише одна: у дописах повинні бути неспростовні факти, чиста правда, дух доброти і справедливості.

Стефан КОСТКА

● До речі. Чи багато Ваших колег читають “Слово Просвіти”, чи наші публікації стають предметом обговорення? Які саме матеріали обговорювалися і які висловлювалися думки з цього приводу? Які публікації викликають сумнів і недовіру читачів, а яких найбільше очікують перед надходженням чергового числа? Чи (і як) використовуються опубліковані матеріали у навчально-виховній, ідеологічній, морально-психологічній підготовці воїнів? Пишіть. І нехай Ваша думка випереджає слово. Слово неспішне, обдумане.

МІКРОЕСЕ

«НА НАС ВИШИТІ
ХРЕСТИКОМ
СОРОЧКИ...»

Іноді прикро, коли кричиш і кличеш занадто емоційно й голосно: “Люди!!!”, а вони, почувши оклик, обов’язково злякаються і зроблять вигляд, що не почули.

Вони вже звикли бути не людьми. Вони — парафіян, електорат, козацтво, робітничий клас, українці, татари, галичани, п’ємонт, еліта, олігархи, мастодонти пера і ще якась худоба чи якісь, як ярличок на товарі, як ознака від розуму ближнього. І коли вони подумки об’єднують усі ці найрізноманітніші означення до одного букету, вони обов’язково назвуть його традиційною українською мальовничою культурою... і заплачуть. Заплачуть-заридають: їх культура їх же не влаштує, не по них буде одягнута, не ними написана.

Вони так і не навчилися читати, хоч і писали і читали цілі сторінки між рядками. Вони так і жили, між рядками. Вони про безпосередність і щиросердність уже вичитують лише між рядками. Вони виробили звичку швидкого і розумного читання й забулися читати у ритмі свого серця і серцем.

І не встигне впасти сльоза з їхнього ока, й не встигну змигнути, коли побачу вже не “Слово Просвіти”, а слово від одного “пресвітера” і не вільну і соборну Україну, а собор для вільних від українського народу. Вони ще кажуть, що це не вони у всьому винні, а інші, ще гірші за них. Вони не хочуть змінитися, вони навіть забули, як бути здоровими. Вони вмирають від задухи та інфарктів у розквіті інтелектуальних і творчих сил, а їм пишуть “Дитинки” і “Школярики” і вчать правильно дихати і не жертви навіть на християнські свята м’яса. А вони крутять пальцем біля чола, завжди шанують тільки покійних (тому і великих) авторитетів від скальпелів і кажуть: “Як так у холодну воду? Та ми ж християни, не язичники, потомствені козаки, на нас вишиті хрестиком сорочки, на свята ми завжди їх одягаємо і на все готові, коли перваку вип’ємо!!! Ми не якісь там йоги-вегетаріанці, не якісь там невірні турки. Як так християнин-русич і без вина, і без горілки?...” Вони ніби не знають, що в Христа в Ізраїлі не було чаю, а тільки молоде вино і маца; і пили його учні молоде вино замість чаю-води, і їли опрісноки, як хліб... І просвітилися у п’ятдесят ніч, коли були чистими душею і тілом. І не встигаєш дописати рядка, коли почуєш ще прикрішу новину: у Криму чубиться російськомовне й затуркане батюшками й отаманами неукраїнське козацтво і кримські татари за землю й межі.

І думаєш, що не існує меж без людини розумної: у природі без людини все раціонально співіснує і допомагає одне одному жити, проникаючи одне в одне...

Олександр КОВТУН,
с. Слобода Шаргородська,
Вінницької обл.

*Закінчення.
Початок на с. 13
Мовчки дожидали;
Взяли її, сердешну,
Та й залоскотали.*

Шелеснули в воду.

Це абсолютно ясно, зрозуміло. І це не є ніяким одкровенням, а все це написано в Т. Шевченка.

Можливо, й може існувати сама пісня, але позивні України на її мелодію вочевидь не можуть бути. Бо з ними щоранку відправляємо на Україну оцей відьмацький імпульс.

Ми повинні розуміти, як важливо, щоб у державі були точні державні символи. Адже це програма для держави. Я переконана, що гімном не можуть бути і слова: "Ще не вмерла Україна". Бо на Україні не може зараз бути негативу. Тільки позитив: у словах, у думках, у наших діях. Бо, як на мене, найстрашніше зло — це наші думки, які нас руйнують. Адже у нас є прекрасний гімн — це твір М. Лисенка "Боже великий, єдиний, нам Україну храни". Повірте, нам нічого не треба вигадувати. У нашій історії, в нашій духовній культурі все є. Важливо душею і серцем це відчувати і побачити. Я вже не кажу про державний символ на Майдані Незалежності. Це ж дуже важливе місце, як, зрештою, і те, де раніше стояв пам'ятник Леніну. Гадаю, всі повинні розуміти, що це важливе місце не тільки для Києва чи України, а й для планети. Там має бути дуже точний державний символ. І якщо він не буде там стояти, то ми все будемо копати, рити, знімати, міняти. І це триватиме безкінечно. Допокі ми не створимо справжній наш символ. А не вигаданий плід чийсь хворої фантазії. І, як я вже казала, він у нас є. Варто лише придивитися до наших писанок, печер, до не найгіршої епохи в нашій історії — епохи Ярослава Мудрого, до Софії Київської, де є Оранта. Богородиця. Жіноче начало всесвіту. Оранта — вона і захистить, і буде молитися за нас. Згадайте, оці її руки, які моляться. Адже, коли священик перед причастям піднімає над чашею обидві руки і молиться, він бере оцю божественну, хоча вони не люблять казати, енергію і оця божественна сила іде в ту чашу, щоб допомогти людям. Оранта молиться... Оця її поза моління за Україну, за захист її народу, за її майбутнє. Я удостоєна Ордена княгині Ольги, і я щаслива, що він зроблений саме у вигляді Оранти. На мій погляд, це дуже точний, сильний і глибинний символ, який викликає почуття гордості за державу. І це є важливим для майбутнього України.

— **Акторська професія іноді і є отим криком єдино справжнім, тією серцевиною духовності нашого суспільства...**

— Наша акторська професія — це, справді, не тільки приємні зустрічі, які в мене були. Це не тільки листівки і квіти, оплески і триумф. Повірте мені, — це дуже важкий шматок хліба. Ми знімаємось у важких умовах, коли спека сягає 50°, сонце в zenіті, плавиться мозок, серце заходиться, а ти вийши грати роль, бо глядачам по-

ПАНІ ДОСКОНАЛІСТЬ

тім не поясниш, у яких умовах ти працював. Коли холодно, нас обов'язково роздягнуть; коли б'ють, то по-с-правжньому. Плачемо ми своїми кривавими сльозами, тому що те, що написано в сценарії, давно знайоме і не може зворушити. Тільки твої власні сльози, твоє доведення до стресу нервова система, — можуть змусити зал співчувати. Актор готовий себе вбити, порізати, але щоб сцена вийшла, щоб глядач, дивлячись її на екрані, повірив у те, що ти робиш, і співчував твоїй героїні. Але найстрашніше, коли в нашій професії настають періоди мовчання. І ось чому, коли мене сьогодні дівчатка, найчастіше саме вони, запитують: що треба зробити, щоб вступити до театального інституту? Я їм кажу: "Якщо є можливість — відмовтеся. Якщо немає — коли Ви відчуваєте, що в цьому саме ваше життя, що це саме те повітря, без якого ви не можете дихати, що ж — ідіть!"

— **Чимало людей нині легко піддаються впливам різних магів, ясновидців та ворожок. З Вашого життєвого і творчого досвіду, адже Вам доводилося грати й такі ролі, наприклад, у фільмі Н. Мотузко "Голос трави", чи варто так довіряти їхнім пророцтвам?**

— Як писав Шевченко:

*І то лихо попереду знати,
Що нам в світі зустрінеться.
Не знайте, дієчата,
Не питайте свою долю.
Само серце знає, кого
любить.*

Слухати треба тільки серце. Ні в якому разі не йти до ворожки. Якщо це жарт, то — це одне. Але якщо в скрутну хвилину життя ви вбачаєте в цьому єдине спасіння, то це непоправна помилка. Бо уявіть собі, що вона вам скаже, не дай Боже, скільки вам жити? А ця інформація, як правило, наче в комп'ютері, закладається у вашій підсвідомості. І від моменту її фіксації, тобто від того часу, як ви почули цю інформацію, ви починаєте виконувати програму ворожки. Самі того не розуміючи, ви починаєте стверджувати: "Вона мені казала, і так вийшло!" А насправді, ви просто виконали її програму, настанову. І взагалі, — це гріх, го-

ворити такі речі. У мене стільки прикладів і негативних результатів від таких спілкувань моїх родичів і добрих знайомих із ворожками, що я хочу застерегти всіх від цих хибних кроків у житті. Моєму родичу, наприклад, дід наворожив, що в 33 роки він помре. Той з переляку в 30 років так став пити, що в 33 залишив дружину і двох дітей і помер. Моя інтелігентна подруга також ходила. І тільки коли вона померла, мені баба в селі зізналася: "А вона мені казала, що помре в 50 років". Як тільки їй виповнилося 50 — вона увійшла в депресію і не вийшла з неї. Виконала програму ворожки.

— **Сьогодні в Україні творчість народної артистки України Раїси Недашківської належно поцінована численними нагородами. Вона кавалер ордена Княгині Ольги, лауреат міжнародних кінофестивалів, отримала премію Сергія Бондарчука "За внесок у мистецтво" на фестивалі "Золотий витязь". Розділила з Ольгою Сумською гран-прі за "Голос трави" (режисер Н. Мотузко), вручений на фестивалі "Сузір'я-94". Нині Раїса Недашківська — художній керівник театру "Під зоряним небом", веде активне творче і громадське життя. Її можна бачити на презентаціях, фестивалях, зустрічах, на сцені театру, на кіно- і телеекрані. Незважаючи на те, що прем'єра картини режисера В. Василенка "Буйна" відбулася майже 11 років тому, листи глядачів із враженнями про акторську роботу Раїси Недашківської надходять на адресу актриси і сьогодні.**

"Хочу сказати Вам те, — пише у своєму листі архітектор Валентина Маєвська, — що треба було сказати 18 січня 1991 року, відразу після перегляду Вашого фільму про Катерину Білокур — "Буйна".

Ви створили чудовий, незабутній, зворушливий до самих глибин душі образ — і великої художниці, і чудової Жінки, її вкрай обездоленої Землі! Люди талановиті, неординарні — ми всі через таке пройшли, наші матері, бабуні, тітки.

Ви зробили велике, чу-

дове творіння! Низький уклін і подяка Вам і Вашим колегам, друзям за неочікувану сподвижницьку працю, результатом якої став твір, що будить любов до людини, природи, прекрасного, мистецтва. Щось дзвенить і звучить в серці після Вашого фільму. Спасибі!! І перш ніж закінчити розмову з актрисою, я поцікавилася: що допомогло їй пройти цей складний і тернистий шлях у мистецтві? Що сьогодні дає сили жити?

— Це не завжди зустрічі з людьми, буває просто — з чимось прекрасним, що очищає душу... Люблю, щоб удома були живі квіти. Завжди знаходжу час на молитву і маю свого духівника. Тільки віра дала сили вижити тоді, і дає сили жити сьогодні. Тому намагаюся жити за Божими заповідями. Як на мене, справжньому актору треба налаштовувати свою душу на любов, на радість, треба жити в любові і нести все це до серця глядачів. Треба рятувати людську душу. Бо всім нам сьогодні потрібний Спаситель. Я не можу спо-

кійно дивитися, як летіть кров наших дітей, як глумляться над святинями, як заважає духовність. Тому й підписалася під зверненням громадян України щодо встановлення на майдані Незалежності споконвічного оберегу нашої землі, втіленого в образі Праматері Світу — Оранти, який має стати державним символом.

— **Яким Ви бачите майбутнє України?**

Україну чекає велике майбутнє. Бо кожен народ в гармонії всесвіту відіграє дуже важливу роль. І кожен несе свою місію. А оскільки на Україні дуже сильне жіноче начало, то тут, як сказано в Біблії, "буде нова земля і нове небо". Саме на цій священній землі народжується зараз ціла цивілізація. І, як

І я вірю, що він уже закінчився, адже ми, незважаючи на них, все-таки вступили і в третій рік нового століття. За словами вчених, зараз іде "перескладання світу" і воно відбудеться дуже скоро. І ми маємо усвідомити, особливо молодь — єдине, що від нас потрібно — це любити серцем людину, що поруч.

— **Сьогодні наше суспільство надто заполітизоване. Якою Вам видається ситуація в державі?**

— Ви знаєте, коли я працювала зі своїми студентами над казками, то дійшла висновку, що казку О. Пушкіна "Про рибалку і рибу" треба постійно читати і в нашому парламенті, і нашим урядам. Це грандіозна, філософська казка. І, можливо, наші владці, нарешті, зрозуміють, що матеріально людина не може себе задовольнити. Їй завжди хочеться більше, аніж вона має. І тому в неї все закінчується або розбитим коритом, або...

А, як відомо, людині для щастя так мало треба! Як писала у "Щасті" моя улюблена Леся Українка: "Боже мій, що люди шукають щастя?.. Всіх зачарувало воно навік. Люди шукають щастя в любові, в славі і грошах... Воно лютуючою зорею падало в серце і починало горіти. І хто, хоч раз, бачив його, той не збавив його до смерті... Пекельний вогонь прокинувся в душах всіх людей. Всі шукали щастя. Всі хотіли мати його, ціле, у своїх руках, чи в любові, чи в славі, чи в грошах. Це все химери. Для нього віддавали все найдорожче. Губили себе і других. Сльози і кров лились річками. Во ім'я його. А щастя літало по світу зорею, блискавицею, вогником бродячим. Миттєве все. І нігде не спиналось надовго..."

— **То що тоді є для Вас життя і в чому вбачаєте для себе його надбання?**

— У поезії я завжди знаходила відповіді на свої запитання. І на Ваше відповіді поетичними рядками Миколи Вороного:

*Що є життя?
Коротка мить...
Яке його надбання?
Красою душу напоїть,
І, не вагаючись, прожить
хвилину раювання.*

— Дякую Вам за розмову.

Марія ВИШНЕВСЬКА

З РОСИ Й ВОДИ, МНОГІЇ ЛІТА!

В український кінематограф, нині народна артистка України, Раїса Недашківська увійшла образом Мавки з «Лісової пісні» Лесі Українки. І відтоді, з цієї першої ролі, перед учораšnньою школяркою, що хвилюючись, боязко взялася за руку свого вчителя і хрещеного батька в кіно Віктора Іларіоновича Івченка, переступила поріг священного і прекрасного храму Мистецтва, так само, як і перед її юною героїнею Мавкою, постало запитання: «Що ж мені суджено?..» А судилося їй в театрі і кіно на усіх кіностудіях тодішнього СРСР переграли героїнь всіх національностей: Мехран у фільмі «Телефоністка»; Маріуца — «Подорож у квітень»; Марфа — «Царева наречена»; Марина Мнішек — «Помилка Оноре де Бальзака»; Сонечку — «Гадюка» (режисер І. Івченко за фільм отримав державну премію, а Р. Недашківська 1969 року — звання заслуженої артистки УРСР); Нахама — «Биндюжник і король». Але Мавка була першою і останньою значною роботою актриси в українському національному кінематографі радянської доби. А картина О. Аскольдова «Комісар», у якій Раїса Недашківська зіграла Марію, стала крапкою у творчій кар'єрі актриси і пролежала 20 років «на полиці». Коли ж її, нарешті, побачили глядачі не тільки колишнього СРСР, а й світу, то працю творчої групи було гідно пошановано. За цю роль Раїса Недашківська отримала «Золоту Ніку». Це була одна з останніх престижних нагород, що їх були удостоєні українські кіномитці. Незважаючи на популярність актриси за межами України, свій творчий простір і мовчання в кіно вона змушена була компенсувати творчими зустрічами з глядачами від товариства «Знання»: поетичними вечорами, на яких читала Тараса Шевченка, Лесю Українку, Ліну Костенко, Дмитра Павличка, раннього Павла Тичину; роботою у новоствореному Молодіжному театрі, де грала свою моновиставу «Канте-Хондо» Г. Лорки. І тільки через тридцять років українською режисурою їй було запропоновано адекватну за значимістю роботу — роль Катерини Білокур у фільмі В. Василенка «Буїна», за яку Раїса Степанівна отримала головний приз на фестивалі «Білий лелека» за кращу акторську роботу. Сьогодні, напередодні свого ювілею, Раїса НЕДАШКІВСЬКА наша гостя. З нею веде розмову журналістка Марія ВИШНЕВСЬКА.

«ДО МАВКИ Я ГОТУВАЛАСЯ З ПЕЛЮШОК...»

— Мавка стала визначальною роллю у Вашій творчості. Ви через усе життя пронесли почуття вдячності до цього образу, а в кожній із зіграних Вами ролей є щось од Вашої Мавки?..

Мені здається, що до Мавки я готувалася з пелюшок, з самісінького дитинства, з мого села, де я народилася. А народилася я на Житомирщині, саме в тих місцях, які оспівала Леся Українка. І, як розповідала мені мама, коли я була малою, вона не раз бігала пошукала мене, бо «десь на зникла». А я, тим часом, любила блукати вербами, а стомившись — плюся в очереті, і, наче було нічого, прийду додому. Про призначення на роль і про зарахування до Київського державного інституту імені І. Карпенка-Карого дізналася в один день. Не пам'ятаю почуття щастя від того, що буду грати Мавку, а — тільки страх за ту відповідальність, яка лягла на мої плечі. А вже до мене Мавку грали провідні актриси української сцени, а мені, 17-річній, треба було перенести на екран цей складний і філософський образ Лесі Українки.

— Але попри ці побоювання тоді, Ваша Мавка залишила неабиякий слід у душах глядачів!

Саме про це лист Валентина Чмихалова з Криму, який Ви нещодавно отримали, і я хочу його зачитувати: «Цього листа я повинен був написати Вам ще тоді, коли ви знялися у фільмі «Лісова пісня» в ролі Мавки. А пишу тільки сьогодні, коли мені вже чимало років. Раїсо Степанівно, Ви увійшли своєю Мавкою в моє життя назавжди. До перегляду фільму я спілкувався тільки російською мовою, а коли подивився фільм, подумав: як мелодійно мають звучати ці

прекрасні поетичні рядки українською? Невже гірше? Чи не гірше? І я взяв у бібліотеці «Лісову пісню» і став читати. І чудо, започатковане Вами на екрані продовжилось. Я почав, як прозрілий, сприймати красу поезії української мови, від якої раніше був відторгнутий. Ви! І ніхто більше. Ви «змусили» мене полюбити і Лесю Українку, з її тонкою душею, з її великим талантом. Я став учити українську мову. Сердечно Вам подяка через роки за те, що сьогодні володію українською мовою, люблю її — і все це

дістю працювала вже з прекрасною прозою Лесі Українки. Пізніше пробувалася на роль Лесі Українки у фільмі «Іду до тебе», але зіграла її російська актриса Алла Демідова. Леся Українка йде через усе моє життя. Зі 130-річчям «Лісової пісні» Лесі Українки збіглося і 40-річчя виходу на екрани фільму В. Івченка: якраз у день його народження я знову повернулася до творчості Лесі Українки і до образу Мавки. Готуючись до цих ювілеїв, я розуміла, що Мавку грати вже не можу, але душу ятрила думка: як зробити «Лісову пісню»? І тільки коли пройшли роки і я почала працю-

ПАНІ ДОСКОНАЛІСТЬ

не з офіційного примусу, не з-під бука, а завдяки силі Вашого таланту актриси, який вдалося своєю грою відтворити силу слова Лесі Українки. Сердечно Вам вдячний за все!»

— Цей лист я отримала влітку і була вкрай збентежена тим, що людина крізь роки пронесла у своєму серці таку любов і через більш як 30 років все-таки наважилася висловити свої почуття вдячності. Для мене більшого визнання годі й чекати. І я щаслива в такі хвилини!

— Після того, як Ви зіграли Мавку, в своїй творчості Ви неодноразово зверталися до поезії і прози Лесі Українки. Кілька слів про ці подальші зустрічі?

— Я з Лесею Українкою ніколи не розлучаюся. Коли ми були студентами з нашим земляком Іваном Миколайчуком, нашою курсовою роботою в інституті була вистава «Камінний господар» Лесі Українки: Іван грав Дон Жуана, а я — Донну Анну. А вже по закінченні інституту молодий режисер В. Криштофович запропонував мені нову зустріч з Лесею Українкою у фільмі «Прощання», і я з ра-

вати над втіленням цієї ідеї, взявши за основу сценарій свого вчителя, зрозуміла: який колосальний труд вклав у нереалізований свій сценарій В. Івченко. Його скорочення тексту не позначилися негативно на творі Лесі Українки. І те, що він зробив — потрясаючий, грандіозний сценарій, який і ліг в основу вистави режисера М. Мерзлікіна, не є випадковим. А вже свого часу В. Івченко ставив «Лісову пісню» на сцені Львівського академічного українського драматичного театру імені М. Заньковецької, де грав і Перелесника. Він глибоко знав і відчував творчість Лесі і завжди говорив, що прийшов у кіно заради того, щоб зняти «Лісову пісню». У пам'ять про цю його кінороботу і з нагоди 40-річчя виходу на екрани фільму «Лісова пісня» ми з М. Мерзлікіним, разом із симфонічним оркестром під керівництвом О. Баклана зробили за сценарієм В. Івченка «Лісову пісню», де я зіграла ролі всіх персонажів.

— А з чого все почалося?

— А почалося все з костюму Мавки, який для мене зробили художниці Л. Семікіна і Л. Нагорна. З цього ім-

пульсу і присвяти вистави фільму. І повірте, я була щаслива, що моя нова зустріч і з Мавкою, і з творчістю Лесі Українки відбулася саме в ювілейний рік письменниці і виходу фільму. Леся для мене — це рідна душа. Я її настільки чую, відчуваю, що вона для мене жива. І мені було приємно почути від Юрія Ільєнка, що моя робота — це єдиний правильний варіант прочитання «Лісової пісні» Лесі Українки.

«ТАРАС ШЕВЧЕНКО ТАКИЙ СУЧАСНИЙ, ЩО СТРАШНО ЧИТАТИ»

— Ви актриса кіно. Ваше звернення до театру є закономірним чи випадковим, через відсутність свого часу роботи в кіно?

— Це не випадковість. Я вважаю, що місце актора — на сцені. Кіностудія — це фабрика, куди мусить прийти готовий, розігрітий актор. Та розігріта глина, з якої робиться роль у кіно з допомогою режисера і оператора. А от розігрітися і бути завжди у прекрасній творчій формі актор може тільки на сцені. І творчо зростати — тільки в театрі. Робота в театрі — це

такий самий творчий тренінг для актора, як вправи-гамми для піаніста. І найголовніше — в театрі є глядачі. Живий глядач, який нас стимулює. І коли бувають моменти, що у нас із глядачами в унісон б'ються серця, то це найбільша насолода для актора. До театру я звернулася тоді, коли в мене, справді, були роки мовчання в кіно, коли мені було важко. У поезії Лесі Українки, М. Цветаєвої, Т. Шевченка я підшукала відповіді на свої запитання. Першою моєю самостійною роботою в театрі була вистава «Канте-Хондо» («Глибинний спів») Гарсія Лорки. «Спів з глибини душі». Є такий вираз: «Я тебе так кохаю, що в мене слів не вистачає, щоб висловитись». Ось коли слів не вистачає, з'являється отой внутрішній стогін, отой — крик, те — справжнє, та — серцевина. Цей древній андалузський жанр намагався поновити в ХХ столітті великий поет Іспанії Ф. Г. Лорка. Він не встиг це зробити. Єдине, що він устиг — це сам стати «Канте-Хондо», серцем іспанського народу. І, звичайно, перша куля була націлена саме в це серце.

— Нині під час творчих виступів Ви часто читаете

не тільки твори Лесі Українки, а й Тараса Шевченка...

— Шевченко для нас — це материнське молоко. Це сіль землі. Це зоряне небо над нами. І Шевченко на сьогодні такий актуальний, що його навіть страшно читати.

— Є чимало прикладів, як радянські ідеологи використовували на користь правлячого режиму творчість геніїв українського духу. Не оминув така доля і Кобзареве слово?

— Всі ми сьогодні добре знаємо відому пісню «Реве та стогне Дніпр широкий». Але мало хто знає, а фахівці і досі замовчують той факт, що текст її вирваний з контексту твору Т. Шевченка «Причинна». А вже в цьому творі геній Шевченка малює страшну відьмацьку ніч. І якраз після «Реве та стогне...», «Ще треті півні не співали...» іде:

В таку добу під горою,
Біля того гаю,
Що чорніє над водою,
Щось біле блукає.

І в цю страшну добу — це бідне дитя, яке
Кругом дуба русалоньки

Продовження на с. 14

МУЗИ ПРИХИЛЬНІ ДО МІСТА НАД РОССЮ

НАШІ ТАЛАНТИ

За кількістю закладів культури Біла Церква не поступається деяким обласним центрам. Так, наприклад, тут є п'ять шкіл мистецтв і шоста школа-філіал, де вчаться обдаровані діти, які можуть виявити й розвинути свої здібності в музиці, живопису, вокалі та хореографії. У школі № 2 приділяють велику увагу музичному вихованню дітей. Її учні часто виступають у місті з концертами.

У школі № 3 створено ансамбль скрипалів і ансамбль домбрістів, який дуже популярний у білоцерківців, а в школі № 4 вже кілька років існує камерний оркестр. Особливих успіхів досягла школа мистецтв № 5, де створено капелу бандуристів "Україночка", що вже тричі була лауреатом Міжнародних конкурсів. А вокально-інструментальний гурт "Юр'ївські вечорниці" з цієї ж школи минулого року отримав звання народного.

У нас чимало мальовничих куточків, тому й не дивно, що маємо й художників, імена яких відомі не лише в Білій Церкві, але й за її межами. Олександр Дмитренко, Володимир Кокорін, Олег Безвербний, Олександр Жарко — всі вони учасники міських і обласних виставок. Але крім них є ще чимало художників-аматорів, які виставляють свої картини в залах краєзнавчого музею, а також у залі бібліотеки № 8. Цей зал, за відсутності у місті виставкового, щоразу надається для вернісажів. У бібліотеках постійно проводяться читальні конфе-

ренції, лекції і зустрічі з читачами. Їхніми послугами користуються понад 50 тисяч читачів. Адміністрація бібліотек організовує зустрічі з місцевими прозаїками і поетами, а також з їхніми колегами з Києва. Зокрема, щорічний фестиваль "Веселки над Россю" вийшов за рамки місцевого і вже торік мав назву "Веселки над Київщиною". Цікаво, що бібліотечні працівники не обмежуються професійною діяльністю. Їхній вокально-інструментальний гурт "Калина" відомий далеко за межами міста і вже має звання народного колективу.

Недалеко від берега річки Рось розташовано краєзнавчий музей, де організовують не лише виставки картин і творів прикладного народного мистецтва, а й книжкові виставки. Торік у музеї було організовано вернісаж, на якому було представлено колекцію метеликів, виставки воскових фігур.

Давні традиції має у Білій Церкві театральне мистецтво. Музично-драматичний театр ім. Саксаганського свою біографію пов'язує з творчістю видатного режисера, актора і викладача Олександра Курбаса. Театральний колектив гідно представляє традиції своїх попередни-

ків. Лише протягом минулого півріччя режисером Віктором Восканяном було поставлено дві вистави "Хоч з мосту в воду головою" і "Матинаймика". Незабаром відбудеться прем'єра вистави "Неосвячене кохання" (Я. Сербін за мотивами повісті М. Коцюбинського "На віру", режисер В. Восканян).

Театральний колектив має сильний склад акторів, які спроможні виявити свій творчий потенціал у різножанро-

вості "Волошка", де учні й малеча можуть навчитися малювати, співати, танцювати, займатися декламацією, аеробікою. Чорнобиля". Особлива підготовка ведеться в місті до проведення Шевченківських днів. У Центральній бібліотеці міста відбирають учасників майбутнього конкурсу юних читачів "Шевченківська зоря". У ньому братимуть участь школярі і студентська молодь міста.

Цього року вже втретє за підтримки партії "Собор" голова Київського обласного жіночого товариства ім. Олени Теліги Олена Вовченко організовує обласний конкурс читачів ім. Олени Теліги. У ньому брали участь 9 районів нашої області. Серед сімох переможців, які посіли призові місця, троє наших білоцерківців — Ірина Даниленко, Ольга Соломко і Юлія Юхименко.

Білоцерківський державний аграрний університет теж багато уваги приділяє всебічному культурному розвитку студентів, вихованню в них поваги і любові до рідної мови. Його студенти нещодавно стали переможцями III туру Міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яцика. Студенти Інна Столбечка, Наталія Білобров і Олеся Хижняк посіли призові місця. До речі, в університеті створено факультет культури і мистецтва, де студенти можуть освоїти другу спеціальність. Тут організовано 12 колективів хустинолюбів самодіяльності, а чотири з них уже мають звання народних. Це народний духовний оркестр, народний драмтеатр, народний хор української пісні "Батьківська нива" та народний ансамбль бандуристів — неодноразові лауреати міжнародних фестивалів.

Звичайно, що місто, в якому стільки людей пов'язано з літературою і мистецтвом, потребує створення Центру творчої інтелігенції. Питання про це вже неодноразово порушувалося в місцевій адміністрації. Хочеться сподіватися, що воно вирішуватиметься недовго. Адже переважна частина білоцерківців цікавиться мистецтвом і не є пасивними обивателями. Мабуть, тому й музи прихильні до Білої Церкви.

• Таїна БРАТЧЕНКО

ПОКІПКАННЯ

СКУЛЬПТУРА НА ДОЛОНІ

"Ким ти хочеш стати, малий, коли виростеш?" — як часто ми звертаємося до дитини з таким запитанням, навіть не чекаючи на відповідь, бо вже заздалегідь вважаємо, що вона не варта нашої уваги. А даремно. Уста дитини промовляють істину, позаяк вона не втратила зв'язку із Творцем і напевне знає своє призначення.

Дитина росте, люди і події вносять корективи в її життя, все далі й далі відводячи вбік від уготованого для неї шляху. Десь на порозі юності, наче зірка, спалахує у підсвідомості: "Я хочу бути..." І знову чийсь прагматизм втручається у вибір, і на людину, як спокута за зраду дитячої мрії, навалюються ні з чим не зрівнянні блукання довгими лабіринтами Життя у пошуках свого шляху.

Майже тридцять років життя провів у такому пошуку герой моєї розповіді після того, як не наслідився переступити певний рубіж, коли опинився в стінах славнозвісної "Мухінки" — художньо-промислового училища. Йому показали роботи абітурієнтів. Як ж вони різні! Десь недосконала композиція, форми, недостатній рівень володіння матеріалом, але який політ думки, скільки індивідуальності. А от полиця з роботами тих самих юнаків, але вже випускників-дипломників. Бездоганні форми й композиція... Але чого їм усім бракує?.. Зрозуміло, вони наче зроблені однією рукою!... Одним словом, опов'яні солдатики. До того ж, атлетичного юнака не захоплювала перспектива бути схожим на "юношей бледных с горячечным взором", що, мов сновиди, виринали з гіпсової курави... На божественному житті вирішив поставити крапку і повернувся з білокам'яної до рідної Білої Церкви, що на Київщині.

Мій співрозмовник пройшов типовий шлях типового законотрушного радянського юнака. Після школи — служба в Радянській Армії, Інститут цивільної авіації: престижний на той час факультет з гарною назвою ФАРОБ (факультет авіаційного радіоелектронного обладнання)... Але якщо талант — це діагноз, то хвороби явно невиліковної. Косою, сапою, розпеченим залізом з душі поета не витравити. Все одно проросте. І коли ми вже ведемо розмову про художника, то чи варто взагалі заповняти анкету: де, коли, ким працював і чим заробляв на хліб та скільки? Важливим було, є і залишиться тільки те, що створює та залишає по собі людина. Важливими та цінними є не тільки її доробки, які народилися.

Ігор Войченко цікава людина, яку сприймають неоднозначно. Це ходяча енциклопедія, в якій сусідують глибокі знання як технічні, так і гуманітарні. Не розбещений увагою з боку оточуючих, має сталі моральні принципи, не визнає компро-

сів із власною совістю, не переносить відвертого хамства, брехні, і тому в побуті "незручний для використання". Та це, мабуть, стосується всіх талановитих людей. Вони не схожі на інших, і тому найчастіше ховаються в шкаралупу, аби захиститися від безпартонних дотиків.

Отже, де б і ким не працював Ігор, руки його не нудьгували. Він робив моделі літаків, пробував себе у різьбленні, живопису, брав до рук пластилін, робив гротескові фігурки з пластики. Кожен витвір був бездоганим. Але все ж таки відчував, що це не його. Але немає злого, щоб на добре не вийшло. Руйнація колишньої системи, вимушене безробіття, яке доводить людей до відчаю... Ігор сьогодні розцінює все це як знак Божий. Скоріше за все увірвався терпець у Всевишнього, і він мусив зупинити того, хто заблукав у цьому житті. В екстремальних ситуаціях кожен веде себе по-різному: Ігор, замість того щоб ярити собі душу, почав м'яти глину. Кожен шматочок податливого матеріалу відгукнувся на імпульси серця майстра. Квартиру поволі заселяли лицарі-запорожці, старі козарлюги, чарівне українське жіноцтво, помчали степом вершини, зблиснули шаблі. Дивився на ці роботи — і наче поринаєш у минуле, чуєш, як доносяться далекі:

Гей, там на горі Січ іде!..
Гей, малиновий стяг несе,
Гей, малиновий, наше
славне товариство,
Гей, марширує — раз,
два, три...

На глині й зупинився майстер, вибираючи матеріал. Припала до душі її оксамитова фактура і тілесний колір, що роблять творіння живими, теплими.

В образотворчому мистецтві, як і в літературі, багато чого варті життєві досвід і всебічна розвиненість. Зрілій людині є що сказати через своє мистецтво.

Сьогодні колекція художника налічує майже 200 маленьких шедеврів. Роботи різні за жанром, стилем виконання. Тут можна побачити зразки гротеску, академічної скульптури, але ніколи нічого подібного до суто народного, примітивного, наївного, маргінального мистецтва. Войченко скоріше імпресіоніст. Переважна більшість його робіт — це готові ескізи для паркових скульптур, фонтанних композицій, які нічим не поступаються широко відомим шедеврам визнаних скульпторів минулого.

Галина НЕВІНЧАНА

ОГОЛОШУЄМО КОНКУРС «ІСТОРІЯ І «ПРОСВІТА»

Дорогий читачу! У зв'язку зі 135-річчям "Просвіти", що припадає на цей рік, оголошуємо публіцистичний конкурс "Історія і "Просвіта". Матеріали конкурсу мають бути присвячені як Вашому особистому осягненню певної теми з минулого України й просвітянського руху зокрема, так і Вашій особистій участі у творенні української історії, утвердженню

патріотичних її засад. Надіслані матеріали повинні вирізнятися конкретністю й стислістю, не перевищуючи 7 сторінок.

Триватиме конкурс до 8 грудня ц. р. — за штемпелем на конверті. Кращі з надісланих матеріалів будуть не тільки опубліковані, але й відзначені грошовою винагородою — гонораром.

ЖАХЛИВА НІЧ

“Це сталося в березні 2001 року, — згадує Леся. — Близько третьої години ночі, коли всі мешканці квартири мирно спали, трапилося лихо: вийшло з ладу пластмасове кріплення до бака в туалеті. Вода просочилась у квартиру поверхом нижче.

“Ви безсовісна жінка! Подивіться, що ви натворили!” — кричала на мене потерпіла сусідка Лідія Іванівна (з етичних міркувань ім'я змінено).

“Я не винна, — пробувала виправдатися я, ведучи розмову коректно і не опускаючись до базарної лайки, — але оскільки аварія відбулася на моїй території, — я звичайно допоможу Вам із ремонтом. Але давайте зробимо все за законом”.

Наступного дня комісія ЖЕКу, оглянувши сусідчину квартиру, встановила, що для відбудовного ремонту слід побилювати стелю, переклеїти шпалери та відремонтувати електропроводку на загальну суму 281 гривня 83 коп.

НЕВГАМОВНИЙ АПЕТИТ

Позичивши гроші, я вирішила негайно розрахуватися з сусідкою і навіть встигла сплатити їй 160 гривень, щоправда без розписки: ми ж сусіди. Прийнявши гроші, сусідка заявила: “Мені гроші не потрібні — робіть мені ремонт”. Погодившись, я домовилася з майстром по ремонту квартири, і вони, разом із сусідкою, поїхали на ринок “Юність” за придбанням (за мої гроші) нових шпалер. Але на ринку від багатющого вибору товару очі Лідії Іванівни розгорілися. Вона почала вимагати для себе “елітні” шпалери, вартість яких значно перевищувала ціну її стареньких та вицвілих, що були залиті. Потім сусідка й зовсім завереждала: “Той ремонт, що ви збираєтеся мені робити, мене не влаштовує!”, — і зовсім відмовилась од моїх послуг.

Збентежена, я звернулася за порадою до майстра ЖЕКу Г. Ольшанської, яка сказала мені так: “Гроші Ви сусідці давали, на ринок возили, ремонт зробити намагалися, отже совість Ваша чиста. Не ваша вина в тому, що вона сама не знає, чого хоче”.

Я заспокоїлась, але навіть не уявляла, що за мою спиною збираються чорні хмари. Через два з половиною місяці після залиття Лідія Іванівна звернулася до науково-дослідного будівельного інституту з проханням провести в своїй квартирі комплексний ремонт. Окрім заміни шпалер та штукатурки стель, загальноремонтні роботи вмістили в себе також паркетне покриття, облицювання кахлем та багато інших відбудовних робіт, які не мали нічого спільного з наслідками конкретного заливття. Маючи на руках кошторис, що вп'ятеро перебільшив суму збитків, окреслену ЖЕКом, сусідка підступно подала на мене до суду. Напевно, вона вирішила витягти з мене якомога більше грошей, за мій рахунок зробити собі євроремонт, використавши факт заливття як привід.

“Совість у Вас є? — запитала я сусідку, — Ви, мабуть, думаєте, що я банкір? Ні, я — звичайний бібліотекар і отримую досить скромну платню. Крім того, у мене на утриманні студентка-дочка та мати — інвалід II

У таку пастку потрапила київський бібліотекар Леся Туровська, сімейний бюджет якої спустошений, а майно описано державним виконавцем. “Зараз я суджуся вже не стільки зі своєю непорядною сусідкою, скільки з самою байдужою судовою системою, яка не лише не бажає мене зрозуміти, а навіть не хоче вислухати”, — розводить руками Леся, що має намір мужньо захищати свої права у Європейському суді.

ПАСТКА ДЛЯ ІНТЕЛІГЕНТНОЇ ЛЮДИНИ

групи. Чому я повинна робити Вам євроремонт? Я згодна відшкодувати лише те, що заподіяно заливттям і передбачено кошторисом ЖЕКу”.

ЧЕСНА ЛЮДИНА В ЦІЙ КРАЇНІ БЕЗПРАВНА

“Мені не пощастило з адвокатом, — продовжує свою гірку сповідь Леся, — я довірила свою справу непорядній жінці, жадібній до грошей. Вона висмоктала з мене чималу суму, а до справи поставилася дуже непрофесійно і недбало. Лише один факт: адвокат не пред'явила суду навіть кошторис про заливття, складений ЖЕКом, і суд розглядав лише кошторис будівельного інституту. Вона не потрудилася довести, що Інститут взагалі не мав права робити експертну оцінку наслідків заливття, а його кошторис, складений (до речі, не державною мовою) через два з половиною місяці після подій, не мав ніякої юридичної сили.

Справу було програно, і суд ухвалив стягнути з мене 2 107 гривень, з урахуванням моральної шкоди, яку я Лідії Іванівні немовби заподіяла. До того ж, усі судові витрати традиційно також були покладені на мене.

Не вірячи в таку несправедливість, я подала скарги в Апеляційний, а потім у Верховний суд. Але у мене немає ні грошей, ні впливових покровителів. Тому судді поставилися до мене байдуже. В Апеляційному суді, на мій погляд, мою справу або взагалі не читали, або на всі мої пояснення просто заплющили очі. А до Верховного суду мене й не допустили, оскільки, на думку членів судової колегії, докази, наведені в моїй касаційній скарзі (цитую): “Не містять ознак неправильного застосування судом норм матеріального або процесуального права”.

Всі свої гроші я витратила на суди, моє майно описане і підлягає конфіскації. Але заради того, щоб не перемагало зло, сидіти склавши руки я не збираюся, а буду продов-

жувати в міжнародних інстанціях шукати справедливості. Тим більше, що моя дрібна справа давно вже вийшла за рамки побутового заливття, а йдеться про порушення українською судовою системою мого почуття людської гідності. Як громадянин, я не хочу, щоб у нашій країні могли чинити з кожним, як зі мною.

КОМЕНТАР ЮРИСТА ЛАРИСИ ГОРНОСТАЄВОЇ

У народі кажуть, що близький сусід краще, ніж далека рідня. Кажуть і таке: “Сусіда держись, з сусідом дружись”. Що й говорити, з сусідкою, що мешкає на нижньому від неї поверсі, Лесі Туровській аж ніяк не пощастило.

Хочу відзначити, що Лесин випадок, на жаль, не поодинокий. У зв'язку з тим, що, як правило, в нашій державі завжди обмаль грошей на проведення не тільки капітальних, але й профілактичних житлових ремонтів, досить часто виникає ситуація, коли, перефразуючи слова відомої пісні з фільму “Велика перерва”, хочеться застогнати: “Ми заливаємо, нас заливають...” Водопостачальні системи, особливо у старих будинках, не витримують ніякої критики: нескінченно течуть крани, ревуть труби, а у сантехніків ЖЕКів і вдень зі свічкою не знайдете необхідних деталей.

Якщо в вашій оселі трапилося побутове лихо — хочу порадити головне: Люди! Залишайтеся людьми. Пам'ятайте: якщо у вашого сусіда вчора “зірвало” кран — завтра те саме може відбутися у вас. Домагайтеся один одному, зберіться разом для обговорення, без зайвих звинувачень та образ, спільно вирішуйте проблеми спільного проживання. Не доводьте справи до судового розгляду, бо в такому випадку, як це трапилося з Лесею, може закру-

титися байдужа та бездушна судова машина, не зацікавлена в тому, щоб справедливим чином виправити ситуацію.

На мою думку, Леся із самого початку конфліктної справи припустилася помилок, що у кінцевому підсумку загнали її в глухий кут. Незважаючи на щире серце та бажання негайно виправити ситуацію за свій коштом, Лесі не треба було одразу ж визнавати свою вину. Адже, наскільки я зрозуміла, заливття відбулося внаслідок ненавмисної і непередбачуваної аварії.

У заливтці квартири сусідки не було також її злого умислу. Більше того, від цього заливття передусім постраждала Лесина квартира, про що Леся делікатно замовчує.

Швидко зваливши всю вину на Лесю, ЖЕК, на мій погляд, завчасно перестрашував себе від можливості власної відповідальності за прорив гнучкої трубки. Втім, якби сантехніки ЖЕКу систематично проводили профілактичний огляд закріплених за ними квартир, такого лиха, мабуть, не сталося б.

Ще один потенційний винуватець аварії — це завод-постачальник такої ненадійної сантехніки, оскільки саме він виготовив пластмасове (а не металеве) кріплення. З часом воно зносився і одного дня (а точніше, ночі) не витримало водного тиску і зірвалося.

Отже, це сама Леся мала проявити ініціативу і подати позовну заяву і на ЖЕК, і на завод. Але, попри це, жінка сама зробила себе жертвою. А нахабна сусідка тим і скористалася.

І все ж таки, невже в нашій великій державі і справді бракує реального захисту від наклепників та шкурдерів?

На фото: Леся Туровська з усім стосом скарг, які вона марно писала в різні інстанції, шукаючи справедливості.

“ЗОПОТА» ДИТИНА

тка Миколка Яценко кість, але у вихователів Васильківського дитбудинку, де мешкає хлопчик, немає грошей, щоб зробити дитині операцію.

Тетяна Петрівна Іванова, директор Васильківського дитбудинку, бере на руки Миколку.

— Це “золота” дитина, — каже вона, притискаючи хлопчика до грудей і ніжно погладжуючи його русу голівку. — Миколка слухняний, розумний, лагідний, але доля його не балувала. Неповнолітня мати хлопчика відмовилася од нього в пологовому будинку, і зараз, крім вихователів дитбудинку, в Миколки немає нікого в світі. Хлопчик дуже хороший, здібний, але в нього косоокість. Щоб вилікувати її, потрібна платна операція, але фінансування дитбудинка обмежене і ми не маємо можливості вилікувати хлопчика. Якщо хтось із читачів “Слова Просвіти” зможе допомогти Миколці, ми будемо дуже вдячні.

Телефонуйте нам: 8-271-625-63.

На фото: Миколка Яценко та директор Васильківського дитбудинку Тетяна Іванова.

Чорнява піаністка у чорному платті сідає за чорний рояль. Торкається клавіш — “Місячна соната”, сумна і велична, заповнює зал філармонії. Зникає час, зникає відстань — є тільки вічність. Піаністка грає із заплющеними очима, ніби ноти вкарбовані в її свідомість. Зачарований зал навіть дихає тихіше, аби не заважати музиці. Раптом у когось в кишені задзеленчала мобілка. Власник телефона сердито викидає його, бо що зараз може бути важливіше, ніж музика?

Коли концерт скінчився, піаністку Євгенію Демченко оточили друзі та шанувальники. Квітів подаровано стільки, що жінка не в

МУЗИКА ПОТРІБНА, ЯК ХЛІБ, ВОДА, СОНЦЕ

зможі охопити руками всі букети троянд та гвоздик.

— **Пані Євгеніє, ви граєте переважно класику. Усі ці твори до вас виконували тисячі піаністів. У чому ви бачите своє художнє завдання: точно відтворити музичний твір чи виконати його по-своєму, виразивши власну особистість?**

— Якщо ми проведемо експеримент і запишемо в студії, як десять різних піаністів виконують “Місячну сонату”, то, слухаючи запис, переконаємося: кожен з десяти виконував твір по-своєму. Але ці нюанси помітні лише фахівцю. Впевнена, що у ХХІІ столітті “Місячну сонату” гратимуть і сприйматимуть не так, як це робимо ми. Справжнє мистецтво завжди віддзеркалює свою епоху, а сприйняття мистецтва людиною — це також віддзеркалення епохи, в якій живе ця людина. Тому в мистецтві неможливе механічне повторення. Музика — це живий океан звуків, почуттів, думок, мрій, надій. Музика рятує, захищає, лікує, музика потрібна людині, наче хліб, вода, сонце...

— **Пані Євгеніє, ви часто виступаєте з концертами за кордоном. Як там ставляться до українців?**

— З великою повагою, симпатією і спів-

чуттям. Вітають, що ми здобули Незалежність, бажають нам успіху у розбудові держави. Знають про Чорнобиль, про наші негаразди в політиці та економіці, про те, в яких злиднях ніколи живуть і створюють шедеври наші митці.

— **Але ви — відома піаністка, дипломант одного з престижних міжнародних конкурсів. Мабуть, для вас не існує матеріальних проблем?**

— На жаль, матеріальну скруту відчуваю і я, так само, як усі чесні люди в Україні. Ось я сьогодні грала на цьому роялі, а він старий, незручний... Нерідко виникає така ситуація: мене запрошують на гастролі за кордон, а я не маю грошей на дорогу.

— **То вам теж потрібен меценат?**

— Так. Якщо знайдеться меценат, який допоможе організувати мої концерти, я зможу повністю розкрити свій творчий потенціал, гратиму краще, дам більше концертів.

На фото: Євгенія Демченко після концерту.

Шановні друзі! Якщо ви можете матеріально допомогти талановитій піаністці, телефонуйте їй: 8-294-58-367.

Голокост — штучний голодомор 1932 – 1933 рр. — був влаштований імперською Москвою для нищення українського народу, утримання його під колоніальним ярмом. Тривалий час про цю найбільшу трагедію українського народу за всю його історію не можна було й згадувати під страхом жорстоких репресій, документи ж про неї були надійно сховані в архівах за сімома печатками.

Колонізаторам багато чого вдалося досягти для приховання одного зі своїх найкривавіших злочинів, внаслідок якого загинуло 9 млн. українців. Тільки у 1983 р. комісія конгресу США визнала факт штучного голодомору в Україні, але в самій Україні на державному рівні було визнано цей злочин проти людства і насамперед проти українського народу тільки у 2002 р.

Тим часом покоління, яке пережило голод, уже майже повністю відійшло. Коли я у 1976 р. почав помалу і тихцем збирати свідчення очевидців, то моїми респондентами були люди, котрим у 1933 р. було 20-30 років. Тільки після 1991 р. вдалося розгорнути з допомогою студентів Дніпропетровського держуніверситету широкий збір свідчень. Але вже свідчили люди, котрим було під час голодомору 10–15 років, і знали вони набагато менше. Тепер же свідчать

ті, які були під час голодомору зовсім маленькими. Але й дитяча пам'ять зберегла яскраві й вражаючі подробиці, нерідко ці люди переповідають почуте про голодомор від своїх батьків та дідів чи бабусь. Отже, треба послішати записати цей унікальний матеріал, щоб наступні покоління знали про цю трагедію і не допустили її повторення!

Нині готується до друку том свідчень про голокост — голодомор 1932 – 1933 рр. Тут увазі читачів пропонуються у скороченні окремі спогади людей, жителів сіл сучасних Апостолівського та Широцького районів Дніпропетровської області (у даному випадку вони були записані у 1993 – 1994 рр. студентами Дніпропетровського університету), а також Таращанського р-ну Київської області (запис 1997 р. студентки Національного університету “Києво-Могилянська Академія” О. Гаврилової). Вони наводяться у скороченні, але однаково дають певне уявлення про те, що робилося на нашій землі колонізаторами. Сподіваємось, що читачі “СП” доповнять картину цього голокосту у своїх листах.

о. Юрій МИЦИК,
професор, доктор іст. наук

Фото О. Кутляметова

“БУЛО ДУЖЕ СТРАШНО...”

Плахута Ольга Пимонівна,
1917 р. н.

(записав студент І курсу
істфаку ДДУ О. Волков)

О. П. Плахута народилась у с. Велика Костромка (суч. Апостолівського р-ну Дніпропетровської обл.). “До 1930 р. село і околиця жили досить спокійно і без особливих змін. Але у 1930 р. все раптом різко змінилося. Одного дня до села прибули якісь люди. З вигляду і по мові було видно, що всі вони з міста. Вони довго розмовляли, їздили з одного кінця села в інший. Наступного дня нам оголосили, що ми будемо у колгоспі і що нас поділили по колгоспах. У нашому районі були колгоспи “Прогрес”, “Маяк”, “Комунар” та ін. Спочатку перемін не було, а потім у селі з’явилися “активісти”. Вони ще нікого не займали, а тільки ходили по хатах з новим головою колгоспу, переписували все майно. Але нам було все одно страшно. У селі ніхто не знав: навіщо вони пишуть і навіщо вони тут взагалі...”

Навесні 1932 р. у нас був мітинг. Виступало багато людей і всі казали, що потрібний хліб. У натовпі було багато “активістів” (ми їх уже знали в обличчя), але виступав мало хто з них...

Врожай був добрим, але ми швидко зрозуміли, що хліба нам не залишать. “Активісти” зовсім перемінилися: вони так швидко вивозили хліб, що ми нічого не могли второпати. Нам казали, що хліб потрібний державі. Багато хто цьому повірив, але не всі. Цих швидко розстріляли або вивезли кудись як ворогів радянської влади, котрі не хотіли здавати хліб державі...

Потім стало дуже страшно. “Активісти” вдиралися до хат у будь-який час і шукали хліб. Коли знаходили, то забирали все до останньої зернини. Усі речі викидали на вулицю, забирали всю скотину. Коли нас вигнали на вулицю, то було дуже холодно. Щоб не замерзнути, мої молодші брат і сестра брали ночви, вішали на дерево, сідали туди, а внизу розпалювали багаття...

З нового року стало ще гірше. На кожному кроці можна було побачити опухлих від голоду людей. Ми намагалися всіма силами вижити. Варили юшку з листя, ходили по різне коріння та ягоди у Зелену долину (нині — м. Зеленодольськ). Та це нам мало допомагало, навіть незважаючи на те, що мати працювала в колгоспі. Практично кожного дня у селі помирала людина. У нас померла моя старша сестра — Одарка Пимонівна Вовк...

Найстрашнішим було те, що ми і не підозрювали про можливість такого голоду, бо був добрий врожай. Хліб увесь вивезли і казали, що він потрібний країні, ми вірили в це... Наші “активісти”, часом ще деякі

ДНІПРОПЕТРОВЩИНА. ЗІ СВДЧЕНЬ ПРО ГОЛОДОМОР 1932 – 1933 РОКІВ

прислані охороняли хліб. Я добре пам’ятаю, як від нас від’їхали останні підводи. У селі було зовсім тихо, і було дуже добре чути, як риплять колеса. Це було дуже страшно... Мені здавалося, що село вимерло і на цих підводах везуть наше життя...”

“ІЛИ ЦВІТ АКАЦІЇ”

Онікієнко (Бобир) Клавдія
Олександрівна, 1914 р. н.

(записала у 1994 р. Міцанчук

Наталія, студ. 1-го курсу історичного ф-ту ДДУ)

“Я народилася 16. X. 1914 року. В родині була найстаршою дитиною, крім мене було ще два брати Михайло і Микола і сестра Антоніна. Батько — Олександр Гаврилович, мати — Тетяна Захарівна. Сім’я була заможною...”

Народилася в с. Широцьке Апостолівського повіту Катеринославської губернії. Це село було невелике (більше схоже на хутір), мало близько 30 дворів. Розташоване воно на березі річки, яка є притокою Базавлука. Городи селян спускалися до самої річки, земля була дуже родюча. Пам’ятаю трохи голод 1921р...

У Широцькому колгосп був організований у 1930 р. Батько довго не хотів вступати до колгоспу, мотивуючи це тим, що там він втратить усе своє майно. Але після того, як йому пригрозили вислати до Сибіру разом із сім’єю, погодився. Голову колгоспу прислали з сусіднього колгоспу, він був із бідняків.

У 1933 був сильний голод, причому він був викликаний не народом. Навпаки, врожай був великим, найбільшим за останні 5 років. Але спеціальна комісія разом із місцевими “активістами” — комсомольцями — ходила по дворах і забирала все зерно. І це в той час, коли на трудові не давали ні грама. Комісія вимітала все, в тому числі і борошно, і крупу. Під час “відвідин” вивертати діжки з квашеною капустою, опірками, топтали картоплю. Становище було тяжким. За цей рік вимерло дуже багато людей. Аби врятуватися від голоду, люди їли хліб наполовину з кураєм, їли цвіт акації, дохлу конину. Рятувалися ще якимось ті, у кого була корова. Та все ж траплялися випадки, коли люди їли своїх дітей...”

“БУЛО НАС 18, А
ЛИШИЛОСЬ 6...”

Шрам (Заворітня) Ганна Яків-
на, 1904 р. н.

(записала у 1994 р. Міцанчук

Наталія, студ. 1-го курсу історичного ф-ту ДДУ)

“Я народилася 22. XI. 1904 року.... В сім’ї було 18 дітей, але після голодів залишилося в живих лише 6. Батьки були середняками.... Народилася в с. Кам’янка Апостолівського повіту Катеринославської губернії. Це село було велике, в ньому була і церква, і була школа. ...Пам’ятаю і голод 1921 року.

У 1930 р. тут було організоване колгосп, до якого вступила разом із чоловіком.... В 1933 р. був сильний голод, були й людські жертви. Фактів людодіства не пам’ятаю, можливо, тому, що село було великим. Рятувалися хто як міг, переважно рятували нас припаси з власного городу...”

“СНІГ СИПАВ, ЯК ІЗ СИТА
МУКА...”

Журавська (Коноваленко)
Євгенія Лук’янівна, 1910 р. н.

(записав студент ДДУ

Ю. Б. Бондаренко)

“Я народилася 18. 10. 1910 року в с. Андріївці (суч. Широцького р-ну Дніпропетровської обл.), що неподалік міста Інгулець і селища Широкого. Хат у селі було багатенько,десь близько 60. З 1930 року був колгосп “Жовтень”, де я працювала...”

Того року зима була дуже холодною, снігу було дуже багато, сніг сипав, як із сита мука. Було дуже багато заметів. Взимку помер мій батько. У 1933 році врожай у нас був поганенький і колгосп потрапив на “чорну дошку”. ...Пам’ятаю “червоні валки”, коли підганяли підводи і забирали все... Коли був голод, то у нашому селі померли майже всі дорослі. Мертві й напівмертві люди валялися по дорогах і вулицях. По хатах була така сама картина. Особливо допікав голод узимку. Їли баланду, яку варили з “татарського проса”; їли давали по ополоніку в колгоспі перед роботою. Їли висушене пом’яте колочиння з водою — це був гарячий харч. Хліб їли такий: склянку борош-

на перемішували з відром дерев’яного попелу; їли лопухи. Діти вмирали з голоду разом із батьками. Це сталося тому, що було дуже велике державне замовлення. Тому прийшов новий указ про здачу зерна і м’яса. Люди не хотіли віддавати добро, бо знали, що це їх прирікає на голод. Але “буксіри” насильно забирали все, що знаходили. Не було м’яса, то забирали свиню чи корову, заглядали в кожен куточок, лазили по горщиках, у льохах, а все, що знаходили — забирали. Все чисто вигребли, до бурячка. Пояснювали це тим, що робітники у містах голодують. А коли прийшли холоди, люди почали мерти, як мухи. Вживали в тих сім’ях, де мати працювала дорядкою. У грілках вдавалося принести хоч склянку молока, незважаючи на обшуки. Якщо знаходили — сильно били. Калічили людей, і ніхто не карав за це. Село перетворилося на кладовище. У кожній хаті був мрець. Ховали людей просто у дворах, бо не було сил донести до кладовища. Чули про людодіство, але в нашому селі цього не було. Рятувалися люди тим, що виїжджали. Дуже багато виїхало до Тули, де й прятувалися. Голодуючим у нашому селі хотіли допомогти, але нічого було дати. Сама я не просила і не ходила нікуди. Я і чоловік працювали. Чоловік працював на кар’єрі на Інгульці. Получав 200 гр. хліба. Пам’ятаю випадки голодної смерті. Помер батько мого чоловіка — Журавський Іван Дмитрович. Померли дід і баба Демки, причому баба Демиха померла під парканом. Дуже багато померло, вимирали цілими сім’ями і вулицями...”

“ЗАБРАЛИ БАТЬКА”

Чабанюк Олександра
Павлівна, 1915 р. н.

“Я народилася 21 червня 1915 року. Проживаю у с. Олександрівці Широцького р-ну Дніпропетровської обл. Наша сім’я складалася з семи чоловік. Батько — Лівуцький Павло Андрійович, мати — Євгенія Іванівна, два брати і дві сестри. Жили ми бідно, бо сім’я велика, але у мирі і злагоді. Була корівка, сусід дав лошю, бо в дворі не можна було тримати багато худоби. У 1933 р. батька викликали, щоб ішов працювати у колгосп, але він не хотів, бо

змушували його забирати у людей хліб. За відмову батька забрали, а матері сказали, що він засуджений. Нічого ми про нього не знали — де він і що з ним.

У селі почали забирати все, що було в людей. Прийшли комсомольці до нас і сказали — здавайте все, так треба. А кому і для чого — невідомо. Забрали у нас корівку, лошю, зерно, олію... Мати пішла працювати. Та одного дня до нас прийшли три чоловіки. Мама вийшла до них, а вони минули її, попрямували до околоту. Щупом подовбали, порили і знайшли зерно, замотане в ряднину. Це мати заховала. Просьть мама, плачуть, “це ж для дітей”, кажуть, та ніхто не слухав її. Забрали зерно, а на другий день і маму. На п’ять років засудили за те, що сховала хліб. Під Москвою вона десь їх відбувала. Ми, діти, залишилися одні. Брат Данило, 1914 р. н., захворів на легені. Лікувати немає де. Ходила я до знахарки, вона давала різні трави, а йому ніяк не кращало. Їсти вдома не було чого. Їли сухий кабак (сушили), картоплю варили тільки у кожущках, щоб на більше вистачило. Через два тижні брат помер, три дні лежав у хаті, не було за що хоронити...”

А одного вечора прийшов батько, його перевели на станцію Гейковка, туди ходили люди з нашого села міняти речі на хліб, і від них він дізнався, що ми одні. Одну ніч він побув з нами і пішов знову, а мені сказав, щоб я йшла у колгосп працювати. Я дітей віддала у притулок (у селі був притулок для дітей, що залишилися без батьків). Казали, що в той притулок привозили з Америки рис для таких дітей. Здала я своїх братика і сестричок, а сама працювала на полі, колоски жита вирізала з пшениці.

Піду подивлюся на сестричок, братика, вони поправляються стали, пухленькі такі. А тут одного дня передають, що помер брат, а через кілька днів і сестра. Звідки ж я могла знати, що вони попухли з голоду і від того померли. Я злякалася за Маню, забрала її додому. Тиждень не ходила на роботу, все біля неї ходила. А тут прийшов батько, легше стало. Пішов у колгосп, сів, на весну і мама прийшли. Але батько захворів і помер. Так ми далі і жили: я, мама і Маня. Але мама теж скоро померла, вижили тільки ми з Манею...”

ЗЛОЧИН, ЯКОМУ НЕМАЄ СПОКУТИ

ЗА СПОГАДАМИ ЗЕМЛЯКІВ

Голосуючи за проведення парламентських слухань з питання голодомору 1932–33 рр., окремі депутати, переважно члени фракції КПУ, голосували проти. З їхніх виступів складалось враження, що ніби не було ніякого голодомору. Ніби так, ні з сього ні з того, взяли та й померли мільйони безневинних співвітчизників, зокрема й сотні моїх односельців. "Вірні лєнінці" ніяк не погоджуються сприймати 1933-й як одну з найтрагічніших сторінок нашої історії, придумують різні версії причин того лиха. Серед аргументів частіше висувують той, нібито голодомор-33 не був геноцидом, бо, бачите, події 70-річної давності не підходять під визначення терміну.

Читаю енциклопедію і дізнаюся, що геноцид у перекладі з грецької означає: "вбивати рід", або, як зазначено далі в науковому виданні, "здійснювати дії, що мають на меті знищити цілком або частково яку-небудь національну, етнічну, расову або релігійну групу". Але ж саме такі дії були здійснені в 1932–33 рр. в моєму селі, як і в усій Україні! Підкреслюю, що **голод-33, спланований режимом, забрав до десятих мільйонів представників української нації**.

Підготовчою акцією стала безжально проведена насильницька колективізація, що являла собою справжній розбій серед білого дня. У моїй Гусачівці, розташованій на 51-му кілометрі на південь від столиці, утворений в 1932 році колгосп отримав назву "Перемога". Це була

перемога більшовицького режиму над селянами, які стали заручниками сталінського терору класової боротьби.

У селі були розорені півсотні замкових дворів тих, кого режим окрестив куркулями. Під керівництвом надісланого "згори" високопосадового партійного функціонера була створена бригада розкуркулювачів, яких режим просто завербував для виконання розбійницьких дій, одягнув їх у шкірянки та озброїв найбільш активних наганями. Тобто, підготовка до розправи над селянами була ґрунтовною.

Тоді офіційно почав діяти створений "комітет експропріаторів". По сільських кутках проводилися збори, на яких запрошували приречених, "для ока" пропонували їм добровільно вступити в колгосп. Хто відмовлявся, а таких була переважна більшість, бо ніхто не хотів вірити в можливе беззаконня, того на другий день розкуркулювали: забирали тягло, реманент, худобу, розбирали будівлі, вимітали все з дворів до нитки, а при найменшому опорі виганяли з хати. Без суду та будь-якої надії на захист! Більшовики застосували перевірену ще під час громадянської війни 1918–22 рр. практику внесення розбрату в сільську громаду. У моєму селі дійшло до того, що брат-лідер розкуркулював брата-трударя, племянник-гультейт глумився над рідним дядьком, а зять-горлопан нищив свого тестя — все це підтверджено цілком конкретними фактами і прізвищами односельців. Подібне мало місце не лише в моєму, а й в інших

селах, районах, областях.

Збираючи неспростовні свідчення співмешканців та аналізуючи тогочасні події, автор цих рядків — тоді 8-річний очевидець! — прийшов до незаперечного висновку про заздалегідь продуманий план підготовки до голоду-геноциду. Адже восени 1932-го з колгоспу був вивезений весь урожай — до зернини, а кількома місяцями раніше доценту розорені названі куркульськими господарства, на яких була надія тих самих вдаваних та бідняцьких сімей. Злочинний режим поставив їх у безвихідь, з якої дорога була одна — на кладовище.

За 4 місяці (масове вимирання припало на лютий-травень) "мирних" буднів загинули від голоду 228 односельців — на 28 більше, аніж за всі 4 роки найкровопротитнішої з усіх воєн! Майже дві третини з них були діти. Голод "пропрасував" 72 хати, тобто, кожен четверту, половина з яких повністю спорожніла. Із 75 сімей, яких не обминув голод, 14 вдовиних, кожна сьома — сім'я розкуркуленого, сім'ї старих, одиноких.

Немає потреби ятрити душі читачів жахливими фактами голодомору — вони занотовані в документальних публікаціях місцевої преси.

Яскравим свідченням того, що голодомор-33 був геноцидом по відношенню до української нації, є намагання винуватців трагедії надійно приховати її. Та "в правди великі очі", живі воскресили невинно убієнних. Насамперед слід віддати належне — у автора є нагода сказати про це — подвижницькій праці письменників В. Маняки та Л. Коваленко, які бук-

вально згоріли в пошуках документів та живих свідків, закарбувавши більшої безнадії та безвихідь приречених на голодну смерть у книзі "Голод-33".

Проблема національного відродження вимагає глибокого осмислення голодоморів в Україні, особливо жакливого тридцять третього року. І не стільки для того, щоб закарбувати трагедію в пам'ятниках-меморіалах, хоч і це є необхідним для подолання безпам'ятства, не стільки для того, щоб подію визначити і подати не лише українській, а й світовій громадськості як геноцид, бо вона фактично вже визнана такою, не стільки для того, щоб навічно затаврувати злочин більшовизму, бо той уже пішов у небуття, скільки для того, щоб сучасні і прийдешні покоління усвідомили, що головною причиною голодомору-33, як і інших трагічних подій в тяжкій історії народу, було **жорстоке національне гноблення нашого народу з боку царської, а потім комуністичної Росії**. Гноблення, яке нелегко розпізнати впродовж одного-двох поколінь, бо воно являло собою повільний, але впевнений процес "розчинення" поневоленої нації всередині іншої, жорстокої.

Досліджуючи голодомор-33 в селі і районі, прийшов до висновку про повну незахищеність пересічних громадян, їхнього повного безправ'я, що стало наслідком, знову ж таки, повної залежності всієї нації: раніше від царизму, потім від більшовизму, який пророкував: "Весь мир насилья мы разрушим", нареш-

Історія писалася живцем. 1933 р.

ті, від Союзу — наддережави, яка підпорядковувалася ідеї "єдиної і неподільної".

Чи потрібні ще якісь аргументи для усвідомлення того, що лише незалежна держава, а в ній справді народна влада здатні надійно захистити своїх громадян від усіляких катаклізмів?

Ананій ЗАКРЕВСЬКИЙ, голова осередку Асоціації дослідників голодомору в Україні. Київська область

•

"ПРОСВІТА" СЬОГОДНІ

ПОДВИГОВІ КРУТ ВІРНІ

Уже роками Січеславщина вшановує юних героїв. Але такого пошанування, як цьогоріч, у нас важко пригадати. Пошанувати пам'ять крутян прийшли студенти, старшокласники, вчителі, сивочолі просвітяни і сьогоднішні продовжувачі цієї справи. На імпрровізованій сцені — букет синьо-жовтих квітів, хвилююче полотно художника Паладія Євдущенка "Безсмертні" — про бій під Крутами. Голова обласної "Просвіти", письменник Володимир Заремба розповів присутнім про подвиг крутян: "Іх було триста. Це число — знакове. Бо стільки ж було героїв Спарти. Стільки було ж під Берестечком. Вони загинули, але їхня слава живе у народі".

Доповідь "Крути — наша звитяга і наш біль" виголосив відомий учений, професор, член ради "Просвіти" Анатолій Фоменко. Зала затамувала подих. Факти, приклади, імена — все це набувало в нього образності, викликало у молоді емоції. По словах доповідача до трибуни-столи підійшли молоді просвітяни. Заступник голови цієї організації, поетеса Наталя Кривенко виступила зі своїми новими поезіями високого патріотичного звучання.

На всю залу зазвучав голос знаного у краї актора українського театру імені Т. Г. Шевченка, заслуженого артиста України Миколи Постолаки. Далі слово взяла старшокласниці Дніпропетровської української гімназії № 130 зі своєю вчительською Ніною Михайлівною Черниш. Вони читали вірші Павла Тичини, Ліни Костенко, Володимира Сосюри, Василя Симоненка, Миколи Сингаївського, Валерія Ковтуненка.

Захід завершився покладанням квітів до пам'ятника Тарасові Шевченку.

• **Володимир ЗАРЕМБА**

ЗАСАДИ БРАТЕРСТВА ЧИ НИЩЕННЯ?

Вважаю за свій обов'язок відповісти на сторінках "СП" читачам статті Л. К. Соколова "Неучи с професорськими званнями", надрукованої у газеті російських організацій і рухів в Україні — "Русский мир" № 6 (10), 2002 року. Не було б сенсу відповідати на грубість і фальсифікацію, якби мова йшла тільки про мою статтю "Шлях України до демократії, а не в імперське ярмо" в тижневику "Освіта", № 33, 2002 р. (читач оригіналу сам розбереться, де правда), але опонент замахнувся — в стилі Жукова і Берії — на всю українську інтелігенцію: "Статья проф. Жука представляет собой типичный образец антирусской пропаганды, ведущейся в современной Украине... показателем той степени интеллектуальной и нравственной деградации, до которой скатилась украинская научная интеллигенция".

Тому підсилю думки, викладені в моїй статті. Те, що у 1926–29 роках у СРСР (завуальованій Російській імперії) було понад 81 млн. українців, а за переписом 1979 року їх стало понад 42 млн. (росіян відповідно понад 78 і 137 млн.), що за 50 років знищено 40 млн. українців, підтверджується не тільки статистичними даними, а й існуючим демографічним станом. Відомо також і те, що до голодоморів в українських сім'ях на селі було 8-10, а в містах 4-6 дітей. Після голодоморів і II світової війни, сплановані московською верхівкою на чолі зі Сталіним, у сім'ях 1-2, рідко три дитини. Отже, кількість населення залишалася на одному рівні. Підтвердження — у 1990 році в Україні кожний третій житель пенсіонер.

Якщо до 42 млн. додамо 15 млн. українців, заморених у 1932–33 і 1946–47 рр., додамо 14 млн. знищених у II світову війну, що прокотилася Україною, додамо жертви репресій, де значна частина гинула від голоду і голоду, поповнення ГУЛАГу в післявоєнні роки, використання, в основному, українців як гарматного м'яса у 28 війнах, ведених СРСР по

всьому світу після 1945 року (В'єтнам, Корея, Ангола, Індонезія...), все разом і складе понад 81 мільйон українців. Згідно з матеріалами, опублікованими І. Кургановим на сторінках "Нового русского слова" у 1986 році, жертвами геноциду в СРСР стали 110 мільйонів громадян Союзу.

Кількість знищених українців сягнула б понад 60 млн., якби був виконаний "Приказ № 0078 от 22 июня 1944 г.", підписаний Жуковим і Берією, про виселення "в отдаленные края Союза ССР всех украинцев, проживавших под властью немецких оккупантов". Воякам УПА ми повинні дякувати, що не загинули від холоду і голоду по дорозі до Сибіру або в сибірських болотах. Московська верхівка злякалася всеукраїнського повстання (сьогодні знаємо тисячі імен українців-східняків, які воювали в лавах УПА за свободу і незалежність України).

Те, що до голодомору було понад 81 мільйон українців, підтверджується і тим, що Росія у 1900–13 рр. щорічно вивозила з України 8 млн. тонн зерна і 1 млн. тонн цукру. Не важко порахувати, скільки потрібно робочих рук, щоб виростити, зжати серпом, обмолотити таку кількість експортної продукції, припасті зерна і т. ін. для харчування сімей та худоби, згідно з фізіологічними потребами. Отже, не все золото, що блищить або надруковано під наглядом імперської влади (п'ятірочки не виконувались, а показували перевищення і тихенько закуповували зерно у США і Канади щорічно з 1963 року).

Прощу не думати, ніби проф. Ю. Жук "не має поняття", що таке робоче місце і зарплата. Так, шахтарям потрібні нові шахти, щоб у радянських копальнях люди не гинули досі, токарю — верстат на рівні світових зразків. Усе це вони мали б, якби Росія чесно віддала належну Українці частину активів і закордонної власності Союзу в сумі 26 млрд. доларів, напрацьованих українця-

ми, і 49 млрд. доларів за користування нею спільно нажитим майном протягом 11 років після розпаду СРСР (при 10 відсотках річних). Розрахунки показують, що пенсійний фонд Росії поповнюється цим українським капіталом, який працює в російських банках. Ось чому пенсія росіянина на 30–40 % більша, ніж українця. Чесно це? Якщо сьогодні росіяни не на словах вважають українців своїми братами, то уряд Росії повинен віддати окраденій Україні 75 млрд. доларів. При цьому в Росії залишиться не менше 70 млрд. доларів, зароблених на українському капіталі, якщо врахувати, що банківська ставка була 40–60 %...

Відносно державної мови. Будь-яка імперія нищила мову поневоленого народу і насаджувала мову пануючої нації. Знищивши мову, зробивши поневоленіх безбаченками, легше було перетворювати простих людей на рабів, а інтелігенцію — на холоїв. Що ж тут не зрозумілого?

За панування Російської імперії на знищення української мови і заборону її використання на своїй землі було видано понад 170 постанов, зі словників виключено понад 30000 слів, і тільки завдяки тому, що імперія просто не встигла знищити повністю українців, українська мова зберегла у п'ятеро більше слів, ніж є в російській мові. У цивілізованих країнах державна мова є виховним чинником (концентрує енергію суспільства на розв'язання державних проблем), виступає захисником вітчизняного ринку інформаційних товарів, який складає не менше 20 % ВВП, є захисником робочих місць (людина, що не знає державної мови, купує іноземні інформаційні товари, чим нищить економіку, плодить безробіття). Якщо Україна віддаватиме тільки половину цього ринку Росії, то громадяни України ніколи не позбудуться безробіття. У моїй статті наведено розрахунки щодо українців, які купили тільки петербурзьку газету "Спид-Инфо", зробивши в Україні 15 тисяч людей

ПОЛЕМІКА

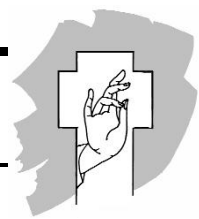
безробітними. Отож російська мова бере участь у тому, що сотні тисяч людей шукають роботи за кордоном. Президент В.Путін, маючи на увазі наслідки нешанування державної мови, правильно вимагає, щоб російську мову знав кожний громадянин Росії.

Таким чином ті, хто закликає до офіційності російської мови в Україні, хочуть розпалити ворожнечу між росіянами і українцями, щоб вони самі продовжували нищити і Україну, і Росію (за сценарієм 1917 року, — знищили 110 млн. своїх громадян, відстали в розвитку на 50–80 років од цивілізованих країн при колосальному економічному потенціалі). Таку ж мету переслідують і підписанти про приєднання споконвіку українського Криму до Росії (у 1666 році з 1127 тисяч кримського населення татар було близько 180 тисяч, а українців — 920 тисяч, решта — караїми, євреї, вірмени (Росіяни з'явилися на місці виселених у 1944 році 191 тисячі татар, 27 тисяч вірменів, німців і понад 200 тисяч українців).

Прикро, що Л. К. Соколов у моїй статті побачив лишень антиросійську пропаганду, якої там немає, і не захотів побачити перестороги, що імперські амбіції приносять російським і українцям злидні та горе.

Юрій ЖУК, заслужений діяч науки і техніки України, доктор технічних наук, професор Полтавського університету споживчої кооперації

•

СОБОРИ НАШИХ ДУШ ПОТРЕБУЮТЬ ОХОРОНИ

НАШЕ ІНТЕРВ'Ю

— Бог благословив нас на III тисячоліття від Різдва Христового, на служіння Йому, на православні наші дії. Приємно, що в області за рік, котрий минув, на 10 збільшилася кількість парафій патріархату, — їх нині понад півсотні. Сповнюється благодаті моє пастирське серце від того, що все більше людей торують стежку до храму. Нарешті зорієлася наша мрія, мрія парафіян: після 40 років поневірянь Свято-Воскресенська церква зажила повноцінним життям. Їй передано одвічне приміщення, в котрому донедавна був музей декоративно-вжиткового мистецтва.

При кожній церкві в обласному

Справа наліво: єпископ Сумський і Охтирський владика Флавіан та єпископ Чернігівський і Ніжинський владика Михайл на відкритті меморіальної дошки засновнику Сум козацькому полковнику Кондратьєву

У грудні 2002 р. найстаріша в Сумах церква-кам'яниця — Свято-Воскресенський собор — святкувала 300-ліття. Відомо, що 1702 р. закінчив земне життя засновник Сум, будівничий цього храму козацький полковник Герасим Кондратьєв. Такі дві знакові для міста дати. І рік тому Сумську єпархію УПЦ Київського патріархату (а саме до нього належить наш найстаріший храм) очолює єпископ Сумський і Охтирський Михайл. Що ж зроблено за цей час єпархією? Якими проблемами живе єпископ? Про це наша розмова з Владикою МИХАІЛОМ.

центрі діє недільна школа для дорослих і дітей. Усі наші священнослужителі викладають у школах міста християнську мораль, елементарні правила обрядової поведінки. Крім того, ми ініціювали відкриття регентського відділення на музичному факультеті Сумського педуніверситету. І головне — ми не монополізуємо це відділення: його випускники можуть вільно обирати місце роботи у будь-якій релігійній конфесії. В ідеалі вони матимуть широку палітру духовної і музичної освіти.

— Владико, Ви керували перлиною духовного життя й архітектури міста — Свято-Воскресенською церквою з багатим історичним минулим.

— Так, управління Сумської єпархії УПЦ КП виступило з ініціативою на державно-рівні вшанувати

пам'ять засновника м. Суми і будівничого нашої церкви Герасима Кондратьєва. Адже не всі знають, що його поховано в підмурках нашого храму. Вважається, тут був сімейний склеп Кондратьєвих. Отож плануємо на місці, де в ті часи була дзвіниця, збудувати каплицю-ротонду — символ невичерпного джерела пам'яті. Нещодавно, з ініціативи "Просвіти", відкрили тут меморіальну дошку. На базі комплексу Свято-Воскресенського собору відтворимо духовний центр імені Кондратьєва. А це: собор, дзвіниця, каплиця-ротонда, парафіяльний будинок, недільна школа, доброчинна ідальня. До того ж цей рік у Сумах оголошено роком Герасима Кондратьєва.

— Чи знає про Вашу ініціативу міська влада?

— Не лише міська, а і обласна.

— І є порозуміння?

— З приємністю познайомився з міським головою Олександром Андроновим, який уважно вислухав мене і пообіцяв усіляко сприяти розвитку духовного центру. Я попрахав відновити історичну справедливість і повернути громаді Свято-Воскресенської церкви землю, по-

Міський голова м. Сум пан О. М. Андронов відкриває урочистості

даровану їй 15 листопада 1793 року поміщиком і городовим секретарем Сумської округи Іваном Олександровичем Кириловим.

Сподіваюся, що доручення голови облдержадміністрації Володимира Щербаня, заходи Сумської міськради, підписані міським головою Олександром Андроновим, спрямовані на відродження духовного центру, не залишаться на папері. Бо це треба нам, живим, щоб не заростала стежка до храму душі людської, як заповідав великий просвітянин Олесь Гончар.

— Прикро, Владико, що на освяченні державних споруд майже ніколи не бачимо представників духовенства Київського патріархату. Чому?

— Прикро не лише вам, а й нам. Робити вигляд владі, що в місті лише православна Церква Московського патріархату і не помічати Церкву державного спрямування — просто неетично. Але вже, видно, історично склався стереотип однієї Церкви. Насправді воно так і є: у нас ні в чому немає розбіжностей — хіба що українська Церква мусить бути підпорядкована Україні, а не Москві.

Служба в нас правиться рідною, зрозумілою парафіяною мовою.

Я не претендую на одноприсутність духовної особи у будь-якому міському заході і згоден на рівних брати в них участь з духовниками інших конфесій.

— Владико, яким Ви бачите недалеке майбутнє української Церкви?

— Переконалий, у недалекому майбутньому в Україні утвориться незалежна автокефальна українська Церква — прообраз об'єднаних конфесій православ'я. Адже неприродно, щоб українською Церквою керували 3-3а кордону.

Р. С. Нещодавно Владика Михайл став єпископом Чернігівським і Ніжинським, з чим його і вітає "Просвіта".

Інтерв'ю взяла
Зінаїда РАЛІНСЬКА
Фото Б. МАНЖЕЛИ

СВЯТА — ХРИСТІЯНСЬКІ, ЗВИЧАЇ —

ТРАДИЦІЇ

Нова книга видавництва "Грамота" написана православними священиками.

Папа Римський оспівував язичницьке свято ще будучи юнаком з мирським ім'ям Кароль Войтила. Він написав цикл сонетів, у яких підкреслював органічний зв'язок християнства з язичництвом.

— Купальському святу — уклін мій, — розпочав він один свій сонет. В іншому Кароль Войтила написав: "Душе моя слов'янська! Мрійнице одвічна! // Ти купальська — підлісна — молільна — надрична".

Ще в 1925 році на цю тему писав видатний український етнограф, письменник, перекладач і держав-

ний діяч Іван Огієнко (православний митрополит Іларіон): "Судячи по тому, до якої високої етичної культури дійшли в той час, скажімо, поляни, наші давні предки (наприклад, обопільні їхні відносини, шанування гостей, спосіб оженіння і т. п.), треба сказати, що стара віра українська не була вже такою "язическою", як її звичайно малюють". І далі: "Віра наших предків надзвичайно близько стикалась з довоколишньою природою, була до неї міцно пристосована й від неї залежала; віра ця відлилася в цікавий релігійний догматичний календар: свята святкувалися залежно від стану природи та від польової чи іншої роботи. Пізніше християнство, що було заведене в нас, мало змінило цей календар..."

Нинішнього року столичне видав-

ництво "Грамота" за підтримки храмів Української православної Церкви Київського патріархату й Української автокефальної православної Церкви та підприємств і організацій випустило в світ книгу Олександра і Ярослава Кислашків "Православні свята та народні звичаї".

"Ми, українці, — нація дуже давня, і свою духовну культуру наші предки почали творити задовго до християнського періоду в Україні, — зазначають у передмові отці Олександр і Ярослав. — Володимир Великий тільки додав християнську культуру до своєї рідної батьківської культури. Нині ми маємо у своїх звичаях і усній народній творчості ознаки поєднання дохристиянської та християнської культури... Сьогодні ми не уявляємо Пасхи без писанки, Різдва без

куті, Святої Трійці без клечання... Все це наші дохристиянські звичаї: кутя — символ урожаю, писанка — символ народження весняного сонця, а зеленим гіллям наші предки охороняли своє житло від нечистих духів".

У книзі висвітлено історію свят православної Церкви і народні звичаї та обряди, що стосуються цих свят.

Про перевагу християнства Іван Огієнко написав: "З етичного боку християнство як культ любові стояло без порівняння вище над усі інші віри, які хоч і визнавали єдиного Бога, але не були пройняті величною любов'ю до ближнього як основою життя".

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

ПРЕОБРАЖЕННЯ СВІТУ У ВЕЛИКИХ СОРОЧИНЦЯХ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ШЕДЕВР

Спасо-Преображенську церкву у Великих Сорочинцях спорудили з цілком земної нагоди. Так подякував Всевишньому миргородський полковник Данило Апостол, коли після довгого очікування нарешті здобув гетьманську булаву. На ознаменування свого триумфу ясновельможний володар напівавтономної України у тому ж 1727 році заклав у своєму родовому маєтку величний дев'ятибанный храм. Два останні роки свого життя старий і хворий гетьман не виїздив із Сорочинців, наглядаючи за довершенням будівництва і оздобленням церкви, в якій готувалася і усипальниця для нього. 1734 року Данило Апостол опочив, а Спасо-Преображенський собор розпочав своє славне життя. Храм справді вийшов на славу. І в самому Києві, навіть на тлі святої Софії і Києво-Печерської лаври, він би анітрохи не загубився. Унікальність церкви видно не озброєним оком. По-перше, вона підкреслено пірамідальна, отже буквально рветься в лагідне полтавське небо. По-друге, її архітектурні об'єми начебто грають, перетікають одне в одне, надаючи споруді вигляду мало не живої і-

тоти. По-третє — своєрідний зовнішній декор, виконаний в так званому "рушниковому" стилі. Настінна ліпнина увірвала в себе кращі здобутки українського бароко. Здається, усі українські квіти зібрані на стінах церкви — від скромних нагідок до розкішних соняхів.

І останнє, либонь найголовніше — іконостас церкви. Він приковує увагу одразу і довго не відпускає захопленого погляду людини, що увійшла під ці високі склепіння. Ні до, ні після сорочинського іконостасу нічого подібного в світі не виникало. Це не перебільшення, оскільки саме на 30 — 40-і роки XVII століття припадає найвищий злет цього різновиду українського церковного мистецтва. Знадобилося півтори тисячі років, щоб із низької кам'яної перегородки перших християнських базилік утворилося це сяюче диво. Семиярусний іконостас Спасо-Преображенської церкви не дарма називають сходами на небо. Це навіть не один, а три іконостаси, геніально сполучені в єдину композицію. Найперше враження — золота ажурна різьба і самоцвітні барви ікон. Монументальність і водночас дивовижна легкість іконостаса підкреслюється неймовірно насиченими тонами: червоними, синіми, зеленими,

вохряними, брунатними... Хвилями здіймаються вгору виноградні грона і листя аканту поміж суто українських рослин. Мудро і просвітлено дивляться просто в душу святі мученики. А домінують тут дві намісні ікони Спасителя і Пресвятої Богородиці, перед якими завмирає серце навіть у затятого безбожника.

Сорочинський іконостас об'єднує понад сто ікон. Він не міг бути створений рукою одного майстра, хоча загальний стиль цілком витримано в одному дусі — дусі рококо. З-посеред інших вирізняються дві "ктиторські" ікони — пророка Даниїла і мучениці Уляни. Ці небесні покровителі подружжя Апостолів зображені з особливою виразністю і почуттям. Воістину слово "шедевр" здається надто млявим і сірим поруч із цим іконостасом — витвором безмежних українських майстрів і різьбярів. Та оскільки іншого слова немає, його слід промовити: Спасо-Преображенська церква у Великих Сорочинцях — шедевр українського козацького бароко. Саме козацького, бо ця військова верства українського суспільства упродовж XV—XVIII сторіч внаслідок різних історичних причин виявилася носієм нового художнього смаку. Краса козацького мистецтва і

досі породжує легенди про золоте життя під булавою гетьманів, про козацьку країну тихих вод і світлих зір. А утворилася ця країна із двох джерел: традиційного народного з його дерев'яними храмами і західноєвропейського фігуративного мистецтва. Головна заслуга козацтва полягає в тому, що йому вдалося настільки органічно сполучити ці два досить різні початки, що найкращі зразки українського барокового зодчества досягли найвищого рівня європейського архітектурного мислення.

Взагалі козацький собор — це втілення народної мрії про небо на землі; образ палацу загадкового господаря, чиє серце перебуває у вічному ваганні між радістю буття і сумною загадкою вічності. Елегійна задума Спасо-Преображенської церкви над тихою річкою — свідчення тому.

Андрій ПИРОГІВ

МАЛЕНЬКІ ІСТОРІЇ ПРО КОХАННЯ

ЧУЖІ ЯБЛУКА

Весілля починалося об одинадцятій. Я вийшла за ворота і сіла на лавці, доки гості розташовувалися за столами, а молодий і молода наливали по першій. Їхні бокали стояли збоку, зв'язані червоною стрічкою. Дивилася, як грало в них вино, і хотілося ридати.

У саду навпроти вже майже облетіло листя і тільки червоні, мов жар, яблука “Слава переможцю” сміялися до мене. Так захотілося зірвати хоч одне, насолодитися його тремкою зрілістю, упитися духмяним соком..

Я хресена молодого, але кума мене попередила — коли наливати-муть по першій, щоб за столом не була. Є таке повір'я в народі — хто замолоду себе згасьбив, при першій чарці на весіллі не буває.

Сиджу ото на лавці, дивлюся на яблука і мало не плачу. Сонце гріє ще по-літньому. Тринькає в гіллі якась дурна пташка — не чує близького голоду і холоду. На якусь мить здалося, що сьогодні моє весілля і кривий Федір виводить “Амурские волны” для мене... Так трапилося, що в двадцять народила безбатьченка, а в тридцять вісім так і не вийшла заміж. Яке весілля? Але сиджу і думаю, що десь таки на землі є суджений мені чоловік, з яким так і не зустрілися. Може, продати хату і виїхати?

Крізь мою задуму раптом прогрукотіла машина і зупинилася біля відчинених воріт, майже поруч зі мною. Я нахилилася, щоб ті люди не бачили сліз, і так сиділа. Дверцята відчинилися, але ніхто не виходив. Почала сердитися, скоріше б уже йшли та не розглядали мене. І тут підняла голову, побачила за кермом високого смаглявого чоловіка. Він дивився на мене і всміхався.

— Немає нічого смішного, — строго сказала.

— А хіба я сміявся?

Він почав підходити до мене, я схопилася й пішла вздовж огорожі по стежці.

— Чого ти тікаєш? Хіба я страшний? — запитав, усміхаючись.

Мені треба було не так тікати. Треба було летіти на автобусну, а чи на трасу, і голосувати, доки хтось підвезе. Але я не могла цього зробити. Не послуhalася свого розуму. Потім повіддя взяв у руки диявол. Той чоловік виявився рідним дядьком нареченої. Під його поглядом я почала змінюватись — грати з себе компанійську молодицю, сміятись, голосно розмовляти. От ненавиджу себе в такі хвилини!

Під вечір частина гостей почала виходити з ладу. Тих, хто падав під стіл, переводили в сад, клали на ковдрах відсипатись. Дядько Федір не п'янів, усе гудів на своїй гармошці “Сміються, плачуть солов'ї і б'ють піснями в груди...”. Мій новий знайомий раптом підсів до нього і почав співати: “Не знаю я, що буде там, чи забуття чи зрада, весна іде назустріч нам, весна в цей час нам рада”.

І тоді впали останні застороги моєї порядності. Я дивилася на нього, а всередині вже все кричало: “Та підійди ж до мене! Як тільки доспіваєш...”.

Але замість нього підходили інші, я потроху фліртувала і зпилася. Один із співбесідників так осмілів, що поліз обійматися, і ми з ним трохи не побилися.

Якщо ти читаєш ці рядки, то відчуєш, що писані вони для тебе і про тебе. Пам'ятаєш? Потім ти зайшов до будинку і запитав сірників. Я кинула їх шукати, але ніде не було. Ми вийшли до літньої кухні. Сірники лежали на столі, але ти їх не взяв. Ти зненацька обійняв мене і шепнув:

— Не бійся, хіба я такий страшний?

Земля закрутилася, мов карусель. Тепер я можу цілу вічність розповідати, скільки в тобі ніжності, які великі й лагідні в тебе руки, який ти сильний.

Раптом нас осліпило світло. Котрась із кухарок зайшла взяти компот, але, побачивши нас, зойкнула. Ми стояли, обійнявшись, біля столу.

Якби раптом напала армія Наполеона, то й вона не могла б нас тоді розлучити.

Потім ми вийшли в сад, прохолодний вітер трохи привів мене до тями.

— Ти бачила? Тут такі яблука. Хочеш дістану?

Але мене покликала господиня.

— Повертайся, я вирву тобі яблуко! — зашепотів услід.

Кума була сердита:

— Я нічого не знаю, не чула і не бачила. Але зараз же забирайся з двору!

Я вийшла за ворота. Навпроти світла тріпотіло налякане холодом листя. У тому листі губилися найкращі в світі яблука “Слава переможцю”. Мені так і не вдалося їх скуштувати. А незабаром заморозки їх припечуть.

До міста наблизилася, коли вже світало. Не було ні втоми, ні образи, ні сліз.

...Нещодавно брала в кіоску хліб, відчула якийсь неспокій. Оглянулася — і зустрілася з тобою очима. Мені хотілося або померти, або взяти тебе за руку і полетіти над верхівками каштанів. Так, щоб були тільки ми, прохолодний вітер і небо. Тільки ми і небо.

“НЕ КАЖИ НА ЦЬОГО ДЯДЬКА “ТАТО”

Звичайна історія: дружина дивиться за немовлям, а чоловік, тим часом, — за молодими дівчатами. Так було і в нас. Владислав — підприємець, і коли народився син, сказав: “Я не визнаю всіляких там няньок, дитині мати потрібна”. Доки я годувала, прала, прибирала, возила на прогулянки, лікувала, він “крутив” свій бізнес і часто їздив у Білорусь (насправді — за три квартали від дому) до партнерів (десять сантиметрів спідниці і двадцять — підборів).

Його ділову партнерку продала з усім гамузом сусідка, член компартії, мабуть, ще з часів громадянської війни. Вона в моєму новоспеченому

буржуї побачила елемент гнилої капсистеми — допиталася, довідалась, провела слідство. І от одного разу бабуся-революціонерка, висока, худорлява, з ціпком і зі мною зайшла до двору п'ятиповерхової хрущоби. Ми пов'язали парочку на місці “укладення двосторонньої угоди” — обоє стояли серед кімнати розпашілі, розпатлані, у щось “приблизне” вдягнені.

Розлучилися цивілізовано. Владик залишив мені квартиру, яку разом наймали — трохи старих меблів, посуд. Жили ми скромно, бо кошти чоловік вкладав у розвиток справи. Зустрічаючись, частенько сиділи за кавою в кафе, телефонували одне одному. Я йому розповідала, які нові слова вивчив малюк, а він передавав синкові пакети з апельсинами, бананами, цукерками. Минали місяці й роки. Задля цивілізованих стосунків я не подала на аліменти, а колишній не здогадувався, що дитині, крім гостинців, потрібні одяг, хліб, іграшки. Я звично відстрілювала “десятки” в мамі чи подруги, аби звести кінці з кінцями.

Потім в електричці познайомилася з Володею, розговорилися (син у мене, до речі, теж Вова). Токар і на всі руки майстер: з одного листочка паперу зробив синові кораблик, склянку, літак. Зустрічалися ми недовго, почали жити разом. Владислав запрошував мене в кафе, я відмовлялася. І от одного разу прийшов до нас. Я годувала на кухні сина, а Володимир-старший лежав на дивані біля телевізора. Владислав став на порозі несподівано — (в нього залишилися ключі). Не встигла я отямитися, як він залетів у кімнату і почав перекидати диван.

— Простягся тут... на моєму ліжку... хто такий?

— Це мій чоловік, — кажу, — чого тобі треба?

— Ой, чоловік! Знайшла голодранця на вулиці і притягла в дім. Ану пішов геть!

До речі, Владислав ледве діставав Володимиру до плеча, і той, піднявшись, виніс його за комір із квар-

тири.

Другого дня Владислав прийшов до мене на роботу з погрозами: якщо не вижену “голодранця”, то він забере в мене сина.

— Як забереш? Хіба я п'яниця, наркоманка чи повія?

— Гроші заберуть, ясно? Вибрала собі пройдисвіта — з ним і живи.

Колішній чоловік почав часто навідуватися до сина в дитсадок. Сідав з ним на лавку й заводив розмови на сімейні теми:

— Він тобі ніякий не тато. Це чужий дядько. Тато тільки один — я. Завтра до мамі прийде хтось інший і ти теж його зватимеш татом?

Син так само грився вечорами з Володею, сміявся, але вже не тулився до нього й не обіймав, як раніше. А одного разу взяв водяний пістолет і гукнув: “До стінки, голодранцю!”

Я забрала сина з дитсадка і відвела до бабусі, щоб заспокоївся і якийсь час не зустрічався з батьком. Владислав звернувся до суду. Таке закрутилося! Коли ми зустрічалися на вулиці, я ставала поміж колишнім і теперішнім, аби вони не зчепилися. Власне, заводився Владислав, а Володимиру доводилося давати здачі.

Після всіх цих перипетій Володимир запропонував мені одружитись. Незабаром у нас весілля. Якщо ви побачите молодих в костюмах світло-кавового кольору — то ми. Тепер модно одружуватися в одному кольорі. Але син, з яким Владислав умудряється зустрічатися навіть у моєї матері, щоразу запитує:

— Тато Владик теж буде з нами жити? Буде з нами, кажи?!

Любов ПОНОМАРЕНКО

ІЗ НАТРУДЖЕНИХ РУК, ВІД ДОБРОГО СЕРЦЯ

ВМІТИ І ВЧИТИ

Є на Прикарпатті місто Бурштин. Старовинна легенда доносить нам, що княжна з двору галицьких володарів загубила тут прекрасне бурштинове намисто, яке потім намарно розшукувала прислуга та військова дружина. Хто зна, може й справді так було, бо ж зберегли нащадкам мешканці сусідніх з Бурштином сіл Насташине і Чагрів пам'ять про улюблену жінку князя Ярослава Осмомисла Настусю Чагрівну.

А Віра Сисоївна Доцяк приїхала до Бурштина, щоби знайти тут своє янтарне намисто, аж у грудні 1973 року. На той час за її плечима була вища освіта, а здобута в Донецькому Інституті радянської торгівлі, де вона опанувала фах інженера-технолога. До приїзду на Прикарпаття молодий спеціаліст Віра опанувала технологію приготування страв і професійні тонкощі обслуговування, оскільки мало не щодня об'їжджала, вивчала й контролювала роботу закладів громадського харчування цілої Донеччини.

— То не я просилася на посаду, а люди самі мене знайшли, — згадує Віра Сисоївна про призначення її директором громадського харчування Бурштинської електростанції.

Директор Бурштинського професійно-технічного училища № 20 Степан Михайлович Хованець якраз на той час сформував педагогічний колектив щойноутвореного навчального закладу. Високе педагогічне чуття Степана Михайловича відіграло вирішальну роль у житті уродженки Київщини.

Коли Віра Сисоївна ознайомилась зі спеціальною літературою, призначеною для навчання вихованців училищ кулінарного профілю, то побачила, що в посібниках є всі: російська, грузинська, азербайджанська кулінарія, тільки немає своєї рідної української кухні. Так, для годиться, основний підручник Анфімова подавав рецепти декількох, вибірково взятих рецептів українських борщів, вареників і кисе-

лів. Відтоді, крихту за крихтою, педагог з Бурштина почала відновлювати багатующу скарбницю національної кулінарії.

— Тоді можна вважати, що ваш підручник “Українська кухня” започаткувався з приходом на роботу в училище? — запитую Віру Сисоївну.

— Коли я вирішила відновити найкращі традиції національної кухні, то мені не треба було проникати в якийсь невідомий для себе таємничий світ. Я з дитинства жила в ньому, від мене вимагалось одне — ретельно напружити пам'ять і все до найдрібніших деталей пригадати. Чому, наприклад, на Поліссі до вареників начинку давали із пшононої каші? Або чому при випіканні хліба під нього клали капустяний листок? Я ж у дитинстві не задумувалася над тим, чого то матуся кладе ще гарячий буханець на чистий святковий рушник. Загостила, аби знайти там відповіді, до родинного села Вовків, що на Київщині.

У розмові з Вірою Сисоївною ми несподівано разом спостерегли, що народна кухня на її малій батьківщині — Поліссі — дуже подібна до кулінарії селян мого лівівського Побужжя.

— Такі паралелі досить легко пояснити, — каже дослідниця, яка опрацювала кулінарні особливості всіх регіонів України. — Бо і літописні бужани, і мої далекі предки — поляни чи, може, древляни, жили приблизно в однакових природних та господарських умовах. Тому й плекали різноманітні страви зі збіжжя, добутого з різновидів злакових культур. А як збагатили їхній щоденний стіл природні багатства річкових плес, польових та лісових озер, урізноманітнив їхню їжу поліський ліс, багатий численною звіриною, птаством, грибами та ягодами. Пам'ятаєте, як радянська ідеологічна машина намагалась у кінофільмах вивести образ меншовартісного, скупого “хохла”, який сам, наодинці, сито й задоволено споживає сало. Але ж це — найпопулярніший продукт харчування українців. І пошанування українського сала почалося в далеку-далеку добу, ще тоді,

коли наші предки-язичники починали розвивати культ грізного лісового звіра — вепра. Ми — одвічний народ-землероб, тому й славні по всьому світу українські вареники і борщі, ковбаси та сало.

Таки має рацію Віра Сисоївна, бо від часів трипільської культури у господарх наших предків покланялися двом святощам — хлібу і скульптурним образам землеробських божеств. Згадаймо тільки, який священний ритуал витворив наш християнський народ із їжею при святкуванні Різдва Христового, Його Світлого Воскресіння та на Спаса. Що там говорити про свята, коли кожної буденної днини кожного українська родина вчила своїх дітей: “Якщо впаде на землю бодай скибочка хліба, то підніми її, перехрестись і поцілуй”.

— Пригадую свої перші враження від поліських хрестин, — далі ділиться споминами В. С. Доцяк. Баба-повитуха, зваривши у глиняною горщику кашу, уквітчує посудину різноманіттям зелених віток і кольорових стрічок, співає над кашею язичницький гімн, а потім розбиває глечик і ділить страву поміж кумами, а вони за цю гостину обдаровують немовля грішми.

— Напевно, від цих світлих спогадів народився, як на мене, найкращий розділ вашої першої книги — про хліб? — запитую в авторки капітальної монографії.

— Безперечно, що хліб — то найбільша святість нашого народу. А ще моя розповідь про роль хліба в родинних обрядах та календарних звичаях українців була спонукана сімейною трагедією, яка могла коштувати життя моїй матусі. Наш батько починав війну водієм вантажівок, що вночі і вдень підвозили боеприпаси до лінії фронту. Потрапивши в полон, він дивом виврався з лабет фашистів. Продовжував воювати в партизанському загоні, котрий діяв у лісах Київщини. А мама наближала догоочікувану перемогу приготуванням їжі, яку переправляли потім лісовим месникам. І треба ж так, що Марко Проклятий, якого раз на сто-

ліття, а таки родить наша земля, доніс на мatusю окупантам і привів їх до хати. І хоча вороги нічого підозрілого не знайшли, вся світлиця була заповнена пахощими свіжоспеченого хліба. Тоді німці разом із сільськими поліцаями, озброївшись важкими, сучкуватими дрючками, почали лупцювати українську жінку, яка вміла пекти хліб. Добили маму до непритомності. Повертаючи неньку до життя, сусіди виймали понівечені шматочки одягу із мисива скаліченого тіла з кров'ю...

За десять років Віра Сисоївна написала й видрукувала у видавництві “Вища школа” три підручники для учнів професійно-технічних навчальних закладів. Про популярність книг свідчить той факт, що їх не знайдеш на полицях книжкових магазинів, бо вони миттєво розходяться поміж спеціалістами й рядовими поціновувачами кулінарії. Навіть їх безпосередній творець уже в своїй особистій бібліотеці не має другого видання “Української кухні” і найновішого посібника “Страви, закуски, напої, десерти барів і буфетів”. Звичайно, що цього наукового успіху могло б не статися, якби на життєвій дорозі вченої-педагога не трапився професор Прикарпатського університету С. С. Шумега, якби не наставництво дослідниці Б. А. Кримської, якби не подвійництво працівників Міністерства освіти і науки України А. В. Гур'янової та Л. О. Стременко, а за участі останніх — практична допомога майстрів кулінарної справи зі столичного ресторану “Дніпро”.

— І все ж, щасливий збіг всіх цих обставин і факторів — тільки дешиця у порівнянні з талантом та мудрістю мого народу, який за своєю багатовіковою історію уклав ту велику науку, без якої не обходиться жоден із нас. Саме цей невтомний дослідник витворив чи не найкращу у світі національну кухню, — завершує свою розповідь В. С. Доцяк. — А я просто зафіксувала все те, що тисячоліттями бережливо, терпляче і богонатхненно народжувалося в кожній українській оселі з натруджених рук безіменних ук-

НЕ КАЖИ НА ЦЬОГО ДЯДЬКА «ТАТО»

Звичайна історія: дружина дивиться за немовлям, а чоловік, тим часом, — за молодими дівчатами. Так було і в нас. Владислав — підприємець, і коли народився син, сказав: “Я не визнаю всіляких там няньок, дитині мати потрібна”. Доки я годувала, прала, прибирала, возила на прогулянки, лікувала, він “крутив” свій бізнес і часто їздив у Білорусь (насправді — за три квартали від дому) до партнерів (десять сантиметрів спідниці і двадцять — підборів).

Його ділову партнерку продала з усім гамузом сусідка, член компартії, мабуть, ще з часів громадянської війни. Вона в моєму новоспеченому буржуї побачила елемент гнилої капсистеми — допиталася, довідалася, провела слідство. І от одного разу бабуся-революціонерка, висока, худорлява, з ціпком і зі мною зайшла до двору п'ятиповерхової хрущоби. Ми пов'язали парочку на місці “укладення двосторонньої угоди” — обоє стояли серед кімнати розпашілі, розпатлані, у щось “приблизне” вдягнені.

Розлучилися цивілізовано. Владик залишив мені квартиру, яку разом наймали — трохи старих меблів, посуд. Жили ми скромно, бо кошти чоловік вкладав у розвиток справи. Зустрічаючись, частенько сиділи за кавою в кафе, телефонували одне одному. Я йому розпові

перекидати диван.

— Простягся тут... на моєму ліжку... хто такий?

— Це мій чоловік, — кажу, — чого тобі треба?

— Ой, чоловік! Знайшла голодранця на вулиці і притягла в дім. Ану пішов геть!

До речі, Владислав ледве діставав Володимиру до плеча, і той, піднявшись, виніс його за комір із квартири.

Другого дня Владислав прийшов до мене на роботу з погрозами: якщо не вижену “голодранця”, то він забере в мене сина.

— Як забереш? Хіба я п'яниця, наркоманка чи повія?

— Гроші заберуть, ясно? Вибрала собі пройдисвіта — з ним і живи.

Колишній чоловік почав часто навідуватися до сина в дитсадок. Сідав з ним на лавку й заводив розмови на сімейні теми:

— Він тобі ніякий не тато. Це чужий дядько. Тато тільки один — я. Завтра до мами прийде хтось інший і ти теж його зватимеш татом?

Син так само грався вечорами з Володею, сміявся, але вже не тулився до нього й не обіймав, як раніше. А одного разу взяв водяний пістолет і гукнув: “До стінки, голодранцю!”

звернувся до суду. Таке закрутилося! Коли ми зустрічалися на вулиці, я ставала поміж колишнім і теперішнім, аби вони не зчепилися. Власне, заводився Владислав, а Володимиру доводилося давати здачі.

Після всіх цих перипетій Володимир запропонував мені одружитись. Незабаром у нас весілля. Якщо ви побачите молодих у костюмах світло-кавового кольору — то ми. Тепер модно одружуватися в одному кольорі. Але син, з яким Владислав примудряється зустрічатися навіть у моєї матері, щоразу запитує:

— Тато Владик теж буде з нами жити? Буде з нами, кажи?!

МАЛЕНЬКІ ІСТОРІЇ ПРО КОХАННЯ

ЧУЖІ ЯБЛУКА

Весілля починалося об одинадцятій. Я вийшла за ворота і сіла на лавці, доки гості розташовувалися за столами, а молодий і молода наливали по першій. Їхні бокали стояли збоку, зв'язані червоною стрічкою. Дивилася, як грало в них вино, і хотілося ридати.

У саду навпроти вже майже облетіло листя і тільки червоні, мов жар, яблука “Слава переможцю” сміялися до мене. Так захотілося зірвати хоч одне, насолодитися його тремкою зрілістю, упитися духмяним соком..

Я хрещена молодого, але кума мене попередила — коли наливатимуть по першій, щоб за столом не була. Є таке повір'я в народі — хто замолоду себе зганьбив, при першій чарці на весіллі не буває.

Сиджу ото на лавці, дивлюся на яблука і мало не плачу. Сонце гріє ще по-літньому. Тринькає в гіллі якась дурна пташка — не чує близького голоду і холоду. На якусь мить здалося, що сьогодні моє весілля і кривий Федір виводить “Амурские волны” для мене... Так трапилося, що в двадцять народила безбаченка, а в тридцять вісім так і не вийшла заміж. Яке весілля? Але сиджу і думаю, що десь таки на землі є суджений мені чоловік, з яким так і не зустрілися. Може, продати хату і виїхати?

Крізь мою задуму раптом прогуркотіла машина і зупинилася біля відчинених воріт, майже поруч зі мною. Я нахилилася, щоб ті люди не бачили сліз, і так сиділа. Дверцята відчинилися, але ніхто не виходив. Почала сердитися, скоріше б уже йшли та не розглядали мене. І тут підняла голову, побачила за кермом високого смаглявого чоловіка. Він дивився на мене і всміхався.

— Немає нічого смішного, — строго сказала.

— А хіба я сміявся?

Він почав підходити до мене, я схопила й пішла стежкою вздовж огорожі.

— Чого ти тікаєш? Хіба я страшний? — запитав, усміхаючись.

Мені треба було не так тікати. Треба було летіти на автобусну, а чи на трасу, і голосувати, доки хтось підвезе. Але я не могла цього зробити. Не послухалася свого розуму. Потім повіддя взяв у руки диявол. Той чоловік виявився рідним дядьком нареченої. Під його поглядом я почала змінюватись — грати з себе компанійську молодичку, сміятись, голосно розмовляти. От ненавиджу себе в такі хвилини!

Під вечір частина гостей почала виходити з ладу. Тих, хто падав під стіл, переводили в сад, клали на ковдрах відсипатись. Дядько Федір не п'янів, усе гудів на своїй гармошці “Сміються, плачуть солоні” і б'ють піснями в груди... Мій новий знайомий раптом підсів до нього і почав співати: “Не знаю я, що буде там, чи забуття чи зрада, весна іде назустріч нам, весна в цей час нам рада”.

І тоді впали останні застороги моєї порядності. Я дивилася на нього, а всередині вже все кричало: “Та підійди ж до мене! Як тільки доспіваєш...”

Але замість нього підходили інші, я потроху фліртувала і злилася. Один із співбесідників так осмілів, що поліз обійматися, і ми з ним трохи не побилися.

Якщо ти читаєш ці рядки, то відчуєш, що писані вони для тебе і про тебе. Пам'ятаєш? Потім ти зайшов до будинку і запитав сірників. Я кинулася їх шукати, але ніде не було. Ми вийшли до літньої кухні. Сірники лежали на столі, але ти їх не взяв. Ти зненацька обійняв мене і шепнув:

— Не бійся, хіба я такий страшний?

Земля закрутилася, мов карусель. Тепер я можу цілу вічність розповідати, скільки в тобі ніжності, які великі й лагідні в тебе руки, який ти сильний.

Раптом нас осліпило світло. Котрась із кухарок зайшла взяти компот, але, побачивши нас, зойкнула. Ми стояли, обійнявшись, біля столу. Якби раптом напала армія Наполеона, то й вона не могла б нас тоді розлучити.

Потім ми вийшли в сад, прохолодний вітер трохи привів мене до тями.

— Ти бачила? Тут такі яблука. Хочеш дістану?

Але мене покликала господиня.

— Повертайся, я вирву тобі яблуко! — зашепотів услід.

Кума була сердита:

— Я нічого не знаю, не чула і не бачила. Але зараз же забирайся з двору!

Я вийшла за ворота. Навпроти світла тріпотіло налякане холодом листя. У тому листі губилися найкращі в світі яблука “Слава переможцю”. Мені так і не вдалося їх скуштувати. А незабаром заморозки їх припечуть.

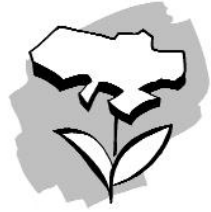
До міста наблизилася, коли вже світало. Не було ні втоми, ні образи, ні сліз.

...Нещодавно брала в кіоску хліб, відчувала якийсь неспокій. Оглянулася — і зустрілася з тобою очима. Мені хотілося або померти, або взяти тебе за руку і полетіти над верхівками каштанів. Так, щоб були тільки ми, прохолодний вітер і небо. Тільки ми і небо.

Любов
ПОНОМАРЕНКО,
Полтавська обл.

керками. Минали місяці й роки. Задля цивілізованих стосунків я не подала на аліменти, а колишній не здогадувався, що дитині, крім гостинців, потрібні одяг, хліб, іграшки. Я звично відстрілювала “десятки” в мамі чи подруги, аби звести кінці з кінцями.

Потім в електричці познайомилася з Володею, розговорилися (син у мене, до речі, теж Вова). Токар і на всі руки майстер: з одного листочка паперу зробив синові кораблик, склянку, літак. Зустрічалися ми недовго, почали жити разом. Владислав запрошував мене в кафе, я відмовлялася. І от одного разу прийшов до нас. Я годувала на кухні сина, а Володимир-старший лежав на дивані біля телевізора. Владислав став на порозі несподівано — (в нього залишилися ключі). Не встигла я отямитись, як він залетів у кімнату і почав

КРАЄВИД

Географічно так сталося, що краєвиди Шаргорода і Слободи відокремилися Мурашкою-річкою. У геологічному ж часі була ця річечка досить широкою і багатоводною — від горба до горба. У моєму ж суб'єктивному часі Слобода і Шаргород розпочинаються від Золотої криниці; і коли підходжу до неї й до чистого ще джерела її, неодмінно відмічаю подумки, що ось тут розпочинається стежка до моєї прабатьківщини з хатою на Коцвій горі, біля якої батьки навчили мене ходити, а звідси ось скоро побачу своє сіре, старе містечко, де пролягли стежки моїх юнацьких років.

Так уже є від Адамового народження, що у кожного — свій час і свої стежки. Моя сьогоднішня стежка топталася за всілякої погоди босими ногами прадідів — “до Шайгорода” (дід повернувся з Дніпрогесу 1928 року босоніж, а з війни у 1946 році він прийшов уже в чоботях), як сьогодні топче її моя вже очеревицею на дешевим імпортом нога. Я йду до міста й несу в руці каменя, щоб кинути його у болото стежки: пригадалася акуратні кам'яні стежки грузинських гірських сіл, пригадалося й контрастне болото вірменського пастушого села часів останнього страхітливих землетрусу. Здається, що нічого не змінилося за сторіччя із подільськими сільськими стежками: такі ж вони вузесенькі, як вулички-гадючки, й слизькі, й заболочені в негоду, такі ж запилюжені у посуху. Ноги — інші. Ритм руху — інший. Хати інші: панські... І краєвид змінився: всохли старезні верби, — подільський лісостеп на очах стає степом.

ЧАС

Кажуть люди: “Час змінився, тому й все на гірше...” А що ж той час, може, й справді змінився? І чому він так пришвидшився для всіх, хто вже вийшов із дитинства?

Ми рахуємо оберти планети і кажемо, що пройшов день, доба, рік. Ми мітимо роки числами і кажемо, що минуло тисячоліття, минув час. А ще ми згортаємо його у невидимі полотняні сувої й носимо, ці різні вагою і довжиною коці, за своїм плечима. Буває, що стоїмо поруч, одночасно розглядаємо зиму 2000 року, однаково мерзнемо, перевіряємо враження про футбол 2002 року, підбираємо аналогії з минулорічних матчів, звіряємо годинники, сперечаємося про майбутній сніг; а він, ще сьогоднішній, як і час, пролітає поза наші плечі й осідає на спини білим чистим памороззям і пилом, невидимим безбарвним шаром бісеру лягає до розгорнутих сувоїв життя кожного. Й осідає по-різному, як різними є дотики повітря до нашого обличчя, бо по-різному торкається кожного з нас невидимий і реальний час.

Іноді ми розгортаємо старі сувої часу, згадуючи минуле, кожний своє. Іноді ми так і живемо, не згортаючи їх: живемо тільки спогадами. Іноді ми не встигаємо розгорнути їх і на йоту: минуле може й не цікавити нас, але цікавить майбутнє. Ми забуваємо про час тільки тоді, коли забуваємо про себе. Й саме тоді, коли забуваємо про себе, ми і з'єднуємося з часом у єдине єство, тоді ми — щасливі: нас нема, ми — як ще не вимовлене, ще не задумане слово, як непроросле пшеничне зерно, як початок світла. І стає непотрібним нам навіть Альберт Ейнштейн з усією фізикою часу: ми самі розуміємо, що час відносний, що його або просто не існує, або він безмежний і невимірний. А ще нам не болять тільки тоді, коли ми втрачаємо пам'ять; і пече вогнем біль спогадів, коли починаємо згадувати те, чого не можемо або не хочемо забути і вже не можемо змінити: інформація про біль і пам'ять передається тими самими нейронами. Ми щасливі тільки за межами болю і часу, бо, ще не встигнувши по-справжньому народитися на світ Божий та навчитися мислити, синтезуючи знання про життя, одразу ж і старіємо, стражда-

ючи не від болю, ні, а тільки від думки про біль і смерть.

Більшість так і живе, жахаючись власних думок.

НОВІТНІ ЧАСОВІ РЕЗЕРВАЦІЇ

Ми ще не встигаємо зрушити з місця, аж ось уже минув для когось по-дитячому щасливий і романтичний час, коли скрізь у часописах ще писали короткими і лаконічними реченнями, іноді й заримованими ритмом поштовхів сердець справжніх ідеалістів, про новітні економічні (!!) дослідження заради щастя майбутнього людства. Проплив же він, той час, дуже швидко, пронісся, як скутер, разом із мулькою передовиць із газет про партію, яка веде... Сьогодні ж кожне слово приносить тільки намул матеріальних статків на вагу золота: пишуть і говорять нині, як і в минулому, тільки професійні політики і заробітчани — “дипломовані акули пера”. Дешева (за суттю) інформація від володарів їхніх часописів, а не часу, збільшує статки і майнові володіння причетних до неї.

альному й зеленому, як весна й прапор ісламу, цвинтарі. Нехай мають свій спокій і від мене: ніколи нікому не заздрив, і до чого тут заздрощі?... Навіщо заздрити людям, які бояться всього і всіх, ховаючись до золотих футлярів матеріальних статків? Навпаки, прагну обминати їх, як проказу, що нагадає про традиційні мідики і золото на очах покійних іудеїв...

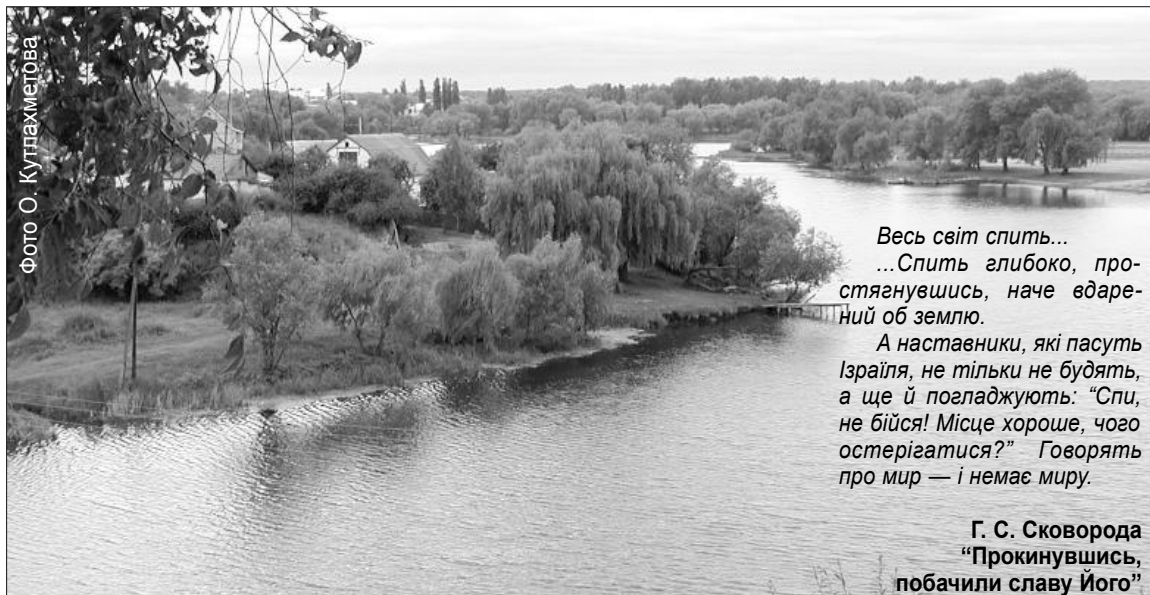
ВІДСТІЙНИК У ЧАСІ

Але не завжди обминеш їх... Бо коли йду стежкою від Золотої криниці до “старої слобідської кладки”, то не можу обминати відкритий міський відстійник: сьогодні він уже смердить смертю всім ще живим. І часом мені, здоровому, стає моторошно від цього запаху: мені ж — всього два чи три рази на день — тільки пройти поряд із бездиханним, а як їм усім, хто живе поряд і ще не звик до запаху тління, або як тим, хто тимчасово лікується у районній лікарні від запалення легень, або як тим вагітним і тим ненародженим і новонародженим, котрі ще не бачи-

туалетний папір? На дорогі ліки?..” Знаю, що й ці запитання допоможуть як мертвому припарки: чемно відмовлять.

ГОДИННИКАРІ

Тому, нікуди не поїхавши, збігаю ковзкою стежкою на пагорб, минаючи свинарник; знову посміхаюся до себе, згадавши про текст агітки, що була кимсь дбайливо приклеєна до дверей свинарника: “Прихожани різних конфесій, виберіть мене, я — найкращий: найпобожніший!” І аж до кольок у печінках стає мені смішно: повернулись усі обличчями до старих традицій, не хочуть працювати ні в якому разі під час свят і ні в якому разі не пхатимуться поперед батька до пекла, запрацювавшись вихідними, хоч ніде не написано й не сказано, що праця заради когось є гріхом. І хоч “субота для людини, а не людина для суботи”, католицьке і православне Різдво непомітно витіснили Новий рік, злившись із ним і Водохрещею у місячне байдкування й п'ятику. А Воскресіння Христове замінило Першотравневі маївки.

*Весь світ спить...
...Спить глибоко, протягнувшись, наче вдарений об землю.*

А наставники, які пасуть Ізраїля, не тільки не будять, а ще й погладжують: “Спи, не бійся! Місце хороше, чого остерігатися?” Говорять про мир — і немає миру.

Г. С. Сковорода
“Прокнувшись,
побачили славу його”

КРАЄВИДИ ЧАСУ

А ще вони (ті дипломанти і володарі інформаційного простору) творять тільки перекази, а не твори (твори категорично ніколи не сприймалися цензорами), описуючи події й переписуючи думки одним одним, тасуючи їх, як колоду карт, і творять тільки пародії на попередників, забуваючи, що у кожного є тільки свій час. І кожний з них вимірює час тільки іншого, забуваючи про свій. А ще кожен із них думає, що живе у спільному й суцільному, як парусина, для всіх часі, але відокремлюється від усіх інших за найпершого ж подиху вітру матеріальних перемін, як пересохлий листок від дерева. Облатородившись таким чином, огорожується від більшості народу максимально можливими прибутками, резерваціями Царських сіл із палацями з найдосконалішою сантехнікою і басейнами, що відповідають зрослим потужностям і можливостям. Продовжує себе (своє тимчасове і немічне тіло) найдорожчими марками авто. Зарано чи запізно, а все ж таки намагається захиститися від простого пішохідного люду охоронцями і колючим дротом. А ще бувають і такі варіанти, коли найдосконаліші і найтимчасовіші достойники всесвітнього інформаційного простору санують не себе від спільноти, а окремих і занадто говірких осіб — фільтрують від себе й від суспільства собі подібних: гноять їх у тюрмах, божевільнях. А буває, що вирішують усі питання з очистки території впливу в одну секунду: відстрілюють незгідливих на вулицях, з наступним відриванням голови...

Біс із ними, вони куплять собі і спокій (лиш не нову планету для своїх дітей), і не тільки на індивіду-

ли творині їхніх батьків і дідів і не чули, як пахнуть груди матерів їхніх? І пригадуються дитячі запахи футбольні весни у долині біля Мурашки й переповнений чистою весняною водою новітній ставок 1975 року, де ми, ще діти, навчалися плавати, і природний “садок-настасик” за нашим городом, де у лугових травах бавилася малеча і спочивало здорове старше покоління. Нема й садочка!!! Хазяї розорали луки під баробами, а новітня весна знову смердітиме старим відстійником — досягненням усіх цивілізацій, а літо — хімікаліями, а осінь знущатиметься з людей хворобами травлення і гіпертоніями: кропитимуть же отрутою картоплю — не колорадського жука, самі люди, не боги. Наче у допетровські часи не обходилися козацької родини без цієї технічної культури, наче мають обов'язково виродитися чоловіки, понабивавши черева дешевим крохмалем і самогоном.

Ось так, затамовуючи подих, йду собі й усміхаюся, хоч і невесело мені, та думаю: “От поїхати б до столиці, до депутатів, сісти на землю перед Верховною Радою, як козак Мамай, і разом з усіма районними народними і соціальними рухами імені...” І зітхаю, бо не вийде: мені ж і там розкажуть стару байку від майже безробітних і добре оплачуваних байкарів про те, що то комуністи зекономили на ракетне паливо і не закрили відстійник, і що на закриття відкритих до неба і людей шаргородських фекалій немає грошей у національних демократів. І хоч я питаю їх по-шаргородському: “А на що є? На нові авто? На придбання імпортних дезодорантів до унітазів і

Не змінилися тільки переповнені наїдками столи, хоч істинно: “Блаженні голодні” — скрізь і завжди.

Іду далі і сміюся мовчки: підходжу до незавершеного корпусу поліклініки (як завжди не вистачило грошей на лікувальну установу). І вже не смішно, бо не заворожує по-святковому радісне і традиційне мислення новітнього українського начальства: будівельні об'єкти ж (у більшості — церкви і банки) здають сьогодні до дня Святого Андрія, як здавали раніше кінотеатри й житло до дня жовтневої пітерської революції. Й здають їх такими ж незавершеними, як завжди. А ще святкують роковини Хрещення Русі київським князем Володимиром, але ніколи не святкують роковини здачі незавершених відстійників і поліклінік, і живуть у спокійний поряд з їхніми пахощами десятиліттями, лікують астму і співають на весіллях ще російською: “Шаргород — золотое дно!”, наче натякаючи на нелегку і почесну працю міського золотаря міста Шаргорода ще за часів надання Польщею місту магдебурзького права, і сьогодні — українського, безправного й демократичного.

І ніхто відтоді не змінився на краще, не “народився вдруге — зверху”, як Христос? Бо і святоші, жаліючись один одному й нам по радію, кажуть, що прийшли гірші часи і вже давно не народжуються справжні Пророки, наче батьки всіх пророків і апостолів завжди прилітали з Венери.

А тим часом, не тішають око найбільші за кількістю міських черги і людські скупчення — біля районної лікарні, біля центру зайнятості, біля базару, біля райдержадміністрації

(під час виборів і релігійних свят можливі інші варіанти). І всі, чергуючи там, шукають здоров'я, легких заробітків і Божої справедливості у когось, забувши пошукати всіх статків спочатку у своїй, “за образом і подобою” природі, а не на базарі, серед людського скупчення.

І вже не йтиму далі до міста, навіть подумки, щоб пояснити комусь першопричини довгих черг на дешевих розпродажах непотребу: перехотілося. Поверну до сільської батьківщини, до першопочатків усього нашого мудрого й українського, може, там старі люди пояснять мені, чому в чистих рівчакх сільських водилися ще нещодавно, не повірите... рептилії, великі й зелені, як крокодили (казали моя бабця), і прали у тій джерельній чистій воді білизну жінок, й купалися малесенькі, і не дуже, дітки.

Та чи знайдеться той, хоч один, хто живе у моїй прадідівській родині Слободі вже понад півстоліття, хто спробує пояснити мені, нерозумному, ще раз, чому “колись було ліпше” і чому на хазяйських подвір'ях у будь-який час і за румунської влади завжди добре, бо панують там чистота й порядок, а на вулицях і по ярах, і по джерелах саморозмножилися гори і тонни сміття з купленого колись на базарах непотребу й гною? І хто винен? Невже для порядку потрібно приватизувати витюки й джерела? Так, так, приватизувати все, а найпершими — чужі хлібосольні ідеї і джерела духу!!! Невже знову винні в усьому “комуняки”, пани-демократи, пан голова села чи просто чиясь голова, рука, нога, шия...? Чи, може, знову винні коні, бо вони не люди, не ходили до школи і не вміють розмовляти українською? І хоча для кожного час — індивідуальний, бо лежить він невидимим індивідуальним скарбом за плечима кожного; ніхто з односельців, навіть пояснюючи мені причини духовного й фізичного занепаду країни і села, не спробує полегшити час прийдешній хоча б для здоров'я одного ближнього: не спробує викинути сміття з

роду, у компостну яму, хоч і вислуховує щонеділі проповіді начальників про любов до ближнього у синагогах, костелах, церквах, домах молитви, на партійних зборах і народних вічах.

Отож ніхто ніколи не розпочне пошуки першопричини із себе, а завжди декламуватиме чуже і, у кращому разі, продекламує “Причинну” Тараса Шевченка: “Реве та стогне Дніпр широкий...” Ба, вже не реве — електрифікований... Але ще стогне, хоч і запряжений, і забруднений у тисячоліттях, не справжніми живими володарями і творцями часу, а, як кажуть сьогодні, пересічною незмінною людиною, — носієм інформації про живий час від золотих і дешевих годинників та електронних медіа.

...Ще жива у земному часі й моя річка Мурашка, жива, сива і хвора, як Земля — людиною.

Олександр КОВТУН,
с. Слобода Шаргородська

ЗМІ ТА СТЕРЕОТИПИ

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Ми живемо у світі стереотипів, на стереотипах побудовано більшість людських стосунків. Що таке стереотипи, які вони бувають? І, головне, погано чи корисно жити за стереотипами?

Саме слово *стереотип* походить від поєднання двох грецьких слів: *stereos* — твердий, та *typos* — відбиток і означає спрощену, схематичну, часто викривлену уяву про щось чи когось.

Водночас стереотипи є і основою культури — це наші звички, звичаї, традиції. На сьогодні важко говорити про передачу традицій від старшого покоління до молодшого. Як сказав при нагоді наш видатний філософ і релігійний діяч Євген Сверстюк: “Ми — не блудні сини. Бо ми вийшли не з батьківської хати” (маючи на увазі під хатою колишню імперію). Саме тому сьогодні передача культурних та звичаєвих традицій усе більше перекладається на ЗМІ. Люди все менше спілкуються між собою і усе більше часу віддають спілкуванню з телебаченням, радіо, газетами і журналами. Можна почути, як кажуть: “Сама читала у газеті. Своїми очима бачив на екрані...”. Тобто екран телевізора чи друковане слово виступає істиною в останній інстанції, а критичне, особисто осмислене ставлення до інформації малорозвинуте.

Чому існують стереотипи? Люди занадто втомилася чи занадто зайняті, їм важко зрозуміти багатогранність і різноманітність життя, людям не хочеться докладати зусиль на більш детальне розуміння іншої людини, і стереотип приходить до нас на допомогу. Але часто цим люди обмежують себе у розумінні окремої особистості.

Стереотип непомітно обкрадає людей у найрізноманітніших життєвих випадках. Ну, хто не чув, що для іноземного люду чи з Росії ти приїхала, чи з України — те саме, хоча насправді це зовсім різні держави,

зовсім різні народи зі своїми звичаями, історією (яка тільки триста років була спільною, але з різними наслідками) та менталітетом.

З іншого боку, стереотипне мислення людей ділить світ чітко на МИ і ВОНИ. Якщо уважно переглянути нашу пресу, то висловлювання, які підтримують такі стереотипи, можна знайти.

Скажімо, у пресі можна часом зустріти судження, що жертви насильства самі ж його і провокують. Наприклад: “Якщо чоловік побив жінку, то остання, очевидно, сама дала привід до бійки”, або “її зґвалтували, бо вона була непристойно вдягнена і сама у всьому винна”. Можна зустріти твердження, що злидарі самі винні у своїй бідності, а хворі — у тому, що вони захворіли. Цим підкріплюються дуже небезпечні стереотипи людської байдужості. Хоча народ просто перестав помічати соціальну несправедливість. Або гірше — починає за суджувати людину. Так з’являється дискримінація. А це вже серйозне зло. Тому важливо зупинитися на тому, яким чином журналістський тест формує свідомість людини так, що вона чи він стають здатними ущемляти права іншої людини.

Оскільки світ людей ділиться на жінок і чоловіків, то варто розглянути найрозповсюдженішу серед людей дискримінацію — дискримінацію за статевою ознакою. Вона базується на стереотипах свідомості щодо жінок і чоловіків, скажімо: “Жінка-керівник — це або поганий керівник, або не жінка”, “Всі жінки — гарні матері, виховувати дітей у родині мусять тільки вони”, “Чоловіки у всьому, хоча б трохи, кращі від жінок”, “Батько повинен приносити гроші в сім’ю, а дітьми нехай займається мати” і багато інших. Ці звичайні судження заганяють талановитих жінок, які могли б прислужитися суспільству своїм талантом, у сім’ю, а також дискримінують чоловіка як батька, зводячи його роль у родині до машини для заробляння грошей.

На журналістах, безсумнівно, лежить відповідальність за формування нових шкідливих стереотипів та за підтримку старих, віджилих, що заважають людям сприйняти нові часи і знайти себе у новому суспільстві. Особливо стосовно жінок та їх становища у суспільстві. Стереотипне викривлення образу жінки у засобах масової інформації культивується постійно і неухильно упродовж останніх років. Можна зустріти у ЗМІ писання про те, що чоловік “за своєю природою злий”, тому нормально і природно, що жінка є предметом його постійного насильства. Звідси виникають спроби якщо не виправдати, то бодай пояснити постійні злочини на сексуальному ґрунті, які збільшуються в Україні.

Стосовно поглядів преси на роль і місце жінки в суспільстві, то спостерігається постійне маніпулювання поглядами людей на цю проблему. Коли колишній тоталітарній державі потрібні були робочі руки, то відразу надійшло соціальне замовлення на образ жінки-трудівниці, яка освоює трактор, їде на новобудови. На сьогодні наші ЗМІ зацікавленні (незалежно від того, усвідомлюють вони це самі чи ні) у підтримці патріархального культурного порядку. Бо коли з’явилося безробіття, то пресі прийшов час порушити питання про те, як повні повернути жінці її “істинне жіноче призначення”. Наступна теза — з того ж замовлення: “Від жінок на виробництві страждають і виробництво, і сім’я. Жінка на роботі — це розпад сім’ї” (ну просто зразу розпад і все тут), “її платно нехай отримує чоловік”. Чомусь цього не помічали раніше, а тут раптово побачили, причому всі разом. І відразу виявили, що сім’я розвалюється тому, що “змусили” жінку працювати. Дивно, чому ніхто не задумується, що сьогодні у всіх без винятку розвинутих і багатих країнах жінки працюють і чим більше розвинута країна, тим більше працюючих жінок у ній, — ось

фото П. Гончара

Інтерв’ю на дорозі

така статистика. Може й Україні пригланутися до Європи, а не до злидених країн четвертого світу? Натомість у ЗМІ задля активного формування у населення стереотипу “жінка — берегиня сім’ї” з поняття фемінізм зробили черговий жупел, повторюючи “кращі” традиції колишнього “українського буржуазного націоналізму”. Скажімо, можна зустріти у пресі: “Більшість американок непохитно вірні сімейному устрою, та купка крикливих, напорихтих і грубих феміністок забивають своїми проповідями ефір і газети...”. Хоча, коли б автор захотів щось дізнатися про фемінізм перше, ніж писати про нього, то йому сказали б, що ця купка з часом склала більшість жінок, які проживають у США. Але авторів саме так хочеться написати, бо це його власні стереотипи, хоча таким чином він сформує дискримінаційний щодо жінок і жіночого руху стереотип суспільної свідомості. Широкий світовий феміністичний рух (через пануючі стереотипи у свідомості тих, хто пише) ігнорується, знеслаблюється, навмисно хибно тлумачиться. Реальні умови жіночого життя в Україні теж викривлюються. Можна говорити про певну “**внутрішню гендерну цензуру**”, коли йде замовчування проблем, дуже важливих для жінок або перенесення їх на другорядні позиції з відпо-

відним ставленням.

Ми, журналістки і журналісти, можемо щось зробити для зміни суспільства. І якщо ми справді четверта влада, то і зробимо. Ось тільки що? Можливо, варто піти в бік зміни негативних стереотипів і у бік формування позитивного, ненавистницького ставлення до життя? Наприклад, існує стереотип: “Тільки гарна зовнішність — запорука успіху дівчини”. Щоб розвінчати його, потрібно на реальних прикладах показати, що працелюбність, інтелігентність, професіоналізм, гарні манери та віра в себе — ось запорука майбутнього успіху дівчини.

Саме таким чином мас-медіа можуть принести максимальну позитивну користь суспільству, знімаючи небезпечні стереотипи свідомості.

Настя БЕЗПАЛЬЧА,
м. Київ

НЕ ЛЕВ, А ДІВА НАШ ВІДВІЧНИЙ ЗНАК Якою хотіла бачити Жінку Олена Теліга

ОРІЄНТИРИ

Постать Олени Теліги в українській історії і культурі — явище далеко не однозначне і не вичнене до кінця. Дочка ректора Української господарської академії професора Івана Шовгенова, вихована в культурному середовищі Москви та Санкт-Петербурга, вона одного разу відчула себе українкою, і вже ніколи не зрадила своєму покликанню. Вперта, рішуча, безкомпромісна, вона повернулася в окупований Київ, брала активну участь у роботі ОУН. Її попереджали про можливі арешти, однак вона не могла критися і пристосовуватися. І не хотіла. У приватній розмові з М. Михалевичем вона вперто підкреслила: “Ще раз із Києва на еміграцію не поїду! Не можу...”. 22 лютого 1942 р. українську письменницю-патріотку було розстріляно у Бабиному Яру разом із сотратниками та чоловіком, який свідомо пішов за нею і розділив її участь.

Творча спадщина Олени Теліги складається лише з менш як півсотні поезій, кількох десятків художніх та публіцистичних творів, листів (при житті твори Олени Теліги не видавалися, тому це все, що на сьогодні вдалося розшукати дослідникам). Серед них — і гостра, несподівана і надзвичайно актуальна сьогодні стаття “Якими нас прагнемо?”, де, аналізуючи жіночі типи в українській літературі і поділяючи їх на три типи — жінка-рабіня, жінка-вамп і жінка-“товариш”, — жоден з яких “не викликає любові і адорації”, більше того, “виключає пошану до жінки”, — авторка спра-

ведливо запитує у своїх колег-чоловіків: “то якими ви нас прагнете?”. Мимоволі замислюєшся над цим і сьогодні, дивлячись, як тисячі юних дівчаток беруться за цигарки чи одягаються занадто виклично, а буває, опускаються до мату, аби сподобатися хлопцям, бути такими, якими вони їх прагнуть. Так і спадують на думку слова Теліги: “Поодинокі таланти показали нам, якою не сміє бути українська жінка. Але цього мало. Треба, щоб вони знали, якою вона повинна бути, якою вони її прагнуть. Бо жінка в кожній нації є такою, якою її прагне мужчина”. І лише одиниці і тоді, й сьогодні спробаються піднятися до справжнього ідеалу Жінки — вірного союзника мужчин у боротьбі за життя, а головне — за націю. Того ідеалу Жінки, який Олена Теліга піднімала кожним своїм поетичним рядком і кожною хвилиною свого життя.

Саме цю тему взяла “Молода Просвіта” для участі у конкурсі на краще виконання творів Олени Теліги. Звістку про конкурс принесла Наталка Лелик, і всі одразу загорілися бажанням спробувати свої сили. За кілька днів було написано сценарій, і почалася справжня театральна робота. Потрібно було в максимально короткий час не просто вивчити слова, а вжитися в образ, пропустити його через себе, зрозуміти автора і тих, хто поряд. І це парадально з іспитами, адже у багатьох учасників конкурсу, які є студентами київських вузів, почалася сесія.

Образів було чотири: авторська позиція, втіленням якої став діалог, а швидше — пере-

гук і взаємодоповнення реплік Мар’яни Лелик та Сашка Ковалю; три пари, що уособлювали жінку-раба (Оленка Рощина та Василь Остапенко), жінку-вамп (Олександра Щетиніна та Юрій Шаповал) та амазонку (Наталка Лелик і Анатолій Шаповал). Особливу ноту у виставу внесла музика скрипальки Оленки Щетиніної.

Композиція справді перетворилася на міні-виставу. Один за одним оживали на сцені музео літератури, де проходив конкурс, образи, створені Оленою Телігою, і один за одним вони перетворювалися з рабіні, ваппа, амазонки на Жінку. Певний катарсис відбувся і в душах глядачів, адже після виступу зала вибухнула оплесками. Після виступу багато хто підходив до

композиція “Молодої Просвіти” отримала третє місце і запрошення до участі у Всеукраїнському фіналі конкурсу, який відбудеться в лютому. Враховуючи надто обмежений час для підготовки, це — чудовий результат. А головне — це перша перемога театральної студії “Молодої Просвіти” на конкурсах такого рівня. І, дай Боже, не остання.

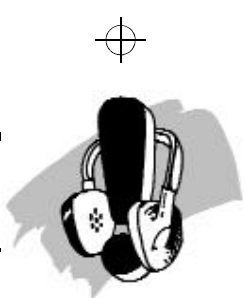
Наталка ПОЗНЯК

РУБРИКА

У ДНІ ПАМ’ЯТІ ОЛЕНИ ТЕЛІГИ НАГОРОДЖУЮТЬ ЛАУРЕАТА

Міжнародна літературно-мистецька премія Олени Теліги заснована Всеукраїнським жіночим товариством імені О. Теліги з метою вшанування пам’яті видатної української поетеси та відзначення талановитих українських діячів літератури і мистецтва. Премією можуть бути нагороджені й іноземні громадяни. Щороку в лютому, в дні пам’яті Олени Теліги відбувається урочисте нагородження лауреата. Вручається Диплом та грошова частина премії. Розмір її визначається громадським комітетом щороку.

Інф.

ВЕЧІРКА ДЛЯ ЗАКОХАНИХ В УКРАЇНСЬКУ МУЗИКУ

Безумству хоробрих співаєтся слава, бо це безумство життя дарує. Та чи й безумством можна назвати сміливість, коли вона дарує щастя і можливість продовження людського роду?

Уявляєте, що б сталося з демографією за часів правління Клавдія II, який заборонив вінчати закохані пари у Римській імперії? От таким безум-

цем, що порушив заборону, і став священик — свяятий Валентин, якого весь світ знає як покровителя закоханих. Упродовж останніх років і Україна спочатку дізналася про нього, а зараз вже й святкує день закоханих. Один поперед одного концертні агенції організують свято для закоханих, а молодь вже має й певні смаки щодо вибору акцій, саме тому доречно поговорити про святкування та концертні програми у контексті музичних смаків.

Вечірка для закоханих, що відбулася восьмого лютого в Київському Палаці спорту, з-посеред всіх тих, що ще відбудуться, вирізняється ще й тим, що організатори, тобто концертна агенція "Арт-Велес", Управління у справах сім'ї та молоді та Київська міська адміністрація, вже не вперше проводячи це свято, створили нібито імідж свята, на яке збирається

"Крихітка Цахес"

молодіжне середовище, що знає і любить українську сучасну музику. Не випадковим став цього року, як власне і всі роки поспіль вибір виконавців. Не багато, але на сьогодні вже культових гуртів і завжди нова і непередбачувана Марічка Бурмака збірала, за театральною термінологією, супераншлаг у найбільшому залі

столиці, тобто Палаці спорту. В залі було тепло, а тим, хто любить і потанцювати, — тісно.

На розігрів вийшли "Крихітка Цахес" з її запальним рок-драйвовим енергетичним зарядом і юнацькою безпосередністю.

"Снігом, вітром, дощем!.. Не покидай!" — закликала Марічка Бурмака, а зал оживав і закохані міцніше притулюлися один до одного і палкіше цілувалися з кожним магічним закінченням співацької фрази.

"Мандри" розколисали почуття присутніх в залі, а фани співали їх пісні так, як підспівують на сьогодні хіба що Ірині Білик чи "ВВ". А це — перша ознака популярності.

Що вже казати про "ТНМК", тобто "Танок на майдані Конго", під який не встоїть найтверезіший і найнезакоханіший.

Далі "Гайдамаки" спеціально для закоханих підготували виступ, у якому вони разом із дівчатами з фольклорного ансамблю "Божиці" прозвучали як гайдамацький музичний десерт.

От і все про закоханість в українську музику, але пригадується ще й момент, що стосується українського слова. Якось недоречно і, м'яко кажучи, врозріз із ідеєю вечірки прозвучав виступ представника столичної адміністрації Михайла Поживанова. Кажуть: у тому, що українці не знають рідної мови, винна Верка Сердючка. До чого ж тут вона? — питаєте. А до того, що чомусь цей поважний пан звертався до молоді саме цією легендарною мовою та ще й так весело і сердито... Та ще й з акцентами на меценатських потугах фірми "Oriflame", завдяки якій і призи, і розіграші відбулися та чи й не сама вечірка для закоханих може бути ще й вечіркою закоханих в "Oriflame".

"Не покидай" — молилася Марічка

Муз-десерт від "Гайдамак"

Читач може відзначити і той факт, що за тиждень до самого свята Валентина і піти молоді не було куди, тому така ситуація, тобто аншлаг, склалася. Але я не полінувалася і поговорила протягом вечора з десятками молодих людей, які відповіли за десятки своїх друзів, що їх сюди привела любов до української музики, під яку вони вже виросли, люблять танцювати, знають і слухають виконавців, котрі брали участь у цьому концерті, але назвали ще добрий десяток гуртів та виконавців, яких люблять понад усе.

На вечірці для закоханих побували
Леся САМІЙЛЕНКО та фотокор
Тамара КАРПІНСЬКА

ТНМК

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ РОСАВИ

Коли я отримав флаєр-запрошення від Росави на святкування Дня народження та триріччя творчої діяльності, то згадав десяток знімків з кількох її фотосесій. На них вона дуже різна і дуже стильна (фотомодель!), але, головне — очі. Красиві, розумні, глибокі. Чомусь здалося, що вона така в усьому — адже не випадково у 1999 році її прорив був стрімким і вражаючим. Росава збрала букет народод на всіх провідних фестивалях, вийшов сингл-диск та чудовий кліп на пісню "Росава". Цікаво, що

режисер Віктор Придувалов створив це відео в естетиці українського поетичного кіно. Він, до речі, й дотепер вважає що це — одна з кращих його робіт взагалі. Пам'ятаю, вперше побачивши кліп, я подумав, що прийшла співачка нової генерації — з тієї, що не знає рабських комплексів Homo Sovieticus і водночас — відкрита рідній культурі і світові. Власне, в музику вона прийшла генетичним шляхом — її батько Вадим Янчук був диригентом оркестру і трубачем. У 1994-му Олена Янчук (ще не Росава) виграв престижну стипендію і їде навчатися до Канади. Музичний коледж "Лестер персон" — це заклад, де вчать молоді талановиті люди з цілого світу. Один з головних предметів — класичний і джазовий вокал. Досвід, отриманий Оленою в коледжі, підштовхнув її до самостійних кроків у напрямку професійної сцени.

Повернувшись в Україну, Олена бере участь у відбіркових турах фестивалю "Червона Рута". Конкурсні пісні для неї створює Едік Приступа — той самий, з групи "Танок на майдані Конго". Тоді ж Олена вперше виступила під сценічним ім'ям Росава. Концептуальний синтез народного мелосу і ультрасучасна упаковка на рівні кращих європейських поп-стандартів — усе це виглядало не штучно, а природно. Перші ж її пісні дишали свіжістю, силою. І були вони просто красиві і

справжні. Невдовзі Росава і Едуард Приступа збирають динамічний живий склад і створюють програму, яку вдається показати на інших імпрезах, зокрема — на фестивалі "Майбутнє України". За рік більшість музичних критиків у своїх анкетах вказали Росаву як "відкриття року". Безпомилковість їхнього вибору підтвердив дебютний диск Росави "Просто неба".

Привітати Росаву з її днем народження в клуб "44" приїхали її рідні та друзі, серед яких було багато музикантів і журналістів. Заграв на скрипці сам Кирило Стеценко — то був зачин яскравої шоу-програми. Невипадково на сцені з'явився "Гурт-о-йогурт" — один з кращих клубних проєктів столиці. Дуже тепло привітали Росаву "Мандри", в несподіваному акустичному варіанті виступив "Танок на майдані Конго". Свій музичний подарунок зробила одна з кращих альтернативних команд — "Фактично самі". Після виступів гостей заспівала сама Росава, а "Гурт-о-йогурт" перетворився на чудовий аккомпануючий склад. І то був найбільший сюрприз вечірки. Усі пісні Росави отримали нове звучання, насичене драйвом, енергією, неймовірною красою. Шкода, що усе це звучало у невеликому клубі, а не зі сцени Палацу "Україна".

Олександр ЄВТУШЕНКО

СВЯТО ДЛЯ СУСІДІВ

14 лютого в київському клубі "Формула" (Велика Окружна, 2) о 23.00, а 15-го на Європейській площі кияни та гості столиці матимуть змогу почути і побачити легендарну команду чергових гастролерів з Росії. Хоча, судячи з назви, зацікленістю суто географічного чи то національного характеру "бушівці" не страждають. От і радіють з того, що матимуть змогу святкувати День закоханих саме в Києві. У клубі "Формула" вони планують дати свій повноцінний сольник. На честь всенародного свята Валентина вони готують окрему програму з несподіваними презентами для всіх, хто завітає на їхній виступ. Відомо, що разом з артистами до Києва прибуде якийсь дуже важкий інвентар із сюрпризом. Тож чекайте несподіванок, які обіцяють бути оригінальними. Мабуть, як і сам BUTCH, сценічний імідж якого досі не можуть визначити найприскіпливіші та найпрозорливіші музичні критики та ведучі світської хроніки. Кажуть, це те, що на сцені не можна визначити за ознаками людської статі. Можливо, цей задум приховується від людських спостережли-

вих очей виник після історії кохання, яку сам артист розповідає так: "Було це зі мною поки що один раз. І я на все життя запам'ятав, що це

коштує дуже дорого. Моє шалене кохання обійшлося у шість тисяч доларів з кожної сторони за телефонні розмови і день прогулу на роботі в програмі "Время". Після такого уроку довго не схочеться бути закоханим. Простіше стати чимось. Ну хоча б на зразок кактуса, що квітне, знаєте як часто? (Жарт автора.)

За інформацією
Прес-агенції PR Base

СЛОВО Просвіти

Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідоцтво KB № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любова Голова.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голова, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук, Олег Бесський та Іван Сак.

Адреса редакції: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovoprosvity@ukrpost.net
http://www.prosvita.org.ua
Передплатний індекс 30617.

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.